

T.C

**TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SINIR ÖTESİ KAZANÇLAR VE DİJİTAL GÖÇEBELERİN
VERGİLENDİRME YOLCULUĞU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melike FARIMAZ

Danışman: Prof. Dr. Yusuf TEMÜR

TOKAT-2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Yusuf TEMÜR danışmanlığında hazırlamış olduğum “Sınır Ötesi Kazançlar ve Dijital Göçebelerin Vergilendirme Yolculuğu” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

...../...../.....

Melike FARIMAZ

İTHAF

Tez sürecinde her zaman anlayışı ve yönlendirici fikirleriyle bana rehberlik eden sevgili ablam Dr. Öğr. Üyesi Mine FARIMAZ’a çok teşekkür ederim.

Ayrıca tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olan ve her zaman desteğini hissettiren değerli ailem; sevgili babam ve annem, Ertuğrul ve Serpil FARIMAZ’a, kardeşlerim Seda ve Zeki FARIMAZ’a, bu süreçte gösterdikleri anlayış ve katkıları için en içten sevgilerimi sunarım. Onların varlığı, bu çalışmanın arkasındaki en büyük motivasyon kaynağı olmuş; bu yolculuğu benim için daha anlamlı ve değerli kılmıştır.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının her aşamasında bilgeliği, rehberliği ve anlayışıyla bana yol gösteren, değerli zamanını ve engin tecrübelerini benimle paylaşarak çalışmamın her aşamasında ılık tutan kıymetli danışman hocam, Sayın Prof. Dr. Yusuf TEMÜR'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince, bilgi ve tecrübeleriyle bana her zaman yol gösteren ve değerli katkılarda bulunan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BARIŞ hocama da ayrıca teşekkür ederim.

ÖZET

SINIR ÖTESİ KAZANÇLAR VE DİJİTAL GÖÇEBELERİN VERGİLENDİRME YOLCULUĞU

Farımaz, Melike

Yüksek Lisans, Maliye AnaBilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yusuf TEMÜR

Ağustos 2025, xiii + 123 sayfa

21. yüzyılda yaşanan teknolojik devrimler ve uluslararası entegrasyon, iş dünyasının geleneksel paradigmalarını büyük ölçüde değiştirmiştir. İnternet tabanlı çalışma modellerinin yükselişi “dijital göçebelik” kavramını gündeme getirerek mekândan bağımsız çalışabilen yeni bir profesyonel sınıfının doğuşuna tanık olmaktadır. Bu bireyler, coğrafi konumlarına bağlı olmadan dijital araçlar sayesinde küresel ölçekte faaliyet gösterebilmekte ve böylece iş-yaşam dengesinde benzeri görülmemiş bir esneklik elde edebilmektedir. Ancak bu durum, uluslararası vergi sistemlerinin temelini oluşturan yerleşik kavramların sorgulanmasına yol açmış ve yasal ve mali düzenlemelerde önemli ikilemler ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde dijital göçebelerin vergilendirilmesi, gelir kaynağının bulunduğu ülke ile ikamet edilen ülke arasındaki yetki çatışmaları nedeniyle oldukça karmaşık bir hal almaktadır. Geleneksel vergi sistemleri, sabit işyeri ve fiziksel mevcudiyet gibi kriterlere bağlı olduğu için sınır ötesi dijital faaliyetleri düzenlemekte yeterli olmamaktadır. Bu belirsizlik vergi kayıplarına yol açmakta ve çifte vergilendirme riskini artırarak küresel vergi adaletsizliklerine neden olabilmektedir.

Bu tez çalışması, maliye literatüründe dijital göçebelerin vergilendirilmesi konusunu ayrıntılı olarak inceleyen öncü çalışmalardan biri olup, bu alandaki mevcut boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, karşılaşılan sorunların üstesinden gelmek için çok katmanlı çözümler önerilmektedir. Vatandaşlık temelli vergilendirme, gelir dağılımında kaynak ülke önceliği, çifte vergilendirmeyi önleme mekanizmalarının güçlendirilmesi gibi yenilikçi yaklaşımlardan bahsedilmektedir. Ayrıca dijital göçebeler

için özel vize programları ve vergi avantajları sunan ülkelerin çeşitliliğine de dikkat çekilmektedir.

Dijital dönüşümün hızlandırdığı bu yeni çalışma ekosisteminde, sürdürülebilir ve adil bir vergi rejiminin tesis edilmesi için gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmada, uluslararası vergi iş birliğinin güçlendirilmesi, dijital göçebelerin yasal statüsünün netleştirilmesi ve vergi rekabetinin olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik politikaların geliştirilmesi için akademik bir ereve sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Göçebe, Sınır tesi alışma, Vergi, Vergilendirme Sorunları, Dijital Göçebe Vizeler

ABSTRACT

THE TAXATION JOURNEY OF CROSS-BORDER GAINS AND DIGITAL NOMADS

Farımaz, Melike

Master's Thesis, Finance Scientific

Advisor: Prof. Dr. Yusuf TEMÜR

August 2025, xiii + 123 pages

The technological revolutions and international integration experienced in the 21st century have significantly changed the traditional paradigms of the business world. The rise of internet-based working models has brought the concept of “digital nomadism” to the agenda and witnessed the emergence of a new class of professionals who are able to work independently of space. These individuals are able to operate on a global scale through digital tools, regardless of their geographical location, thereby achieving unprecedented flexibility in work-life balance. However, this has led to the questioning of established concepts underpinning international tax systems and posed significant dilemmas in legal and fiscal regulations.

Today, the taxation of digital nomads is complicated by jurisdictional conflicts between the country of source of income and the country of residence. Traditional tax systems are inadequate for regulating cross-border digital activities, as they depend on criteria such as a fixed place of business and physical presence. This uncertainty leads to tax losses and increases the risk of double taxation, resulting in global tax injustices.

This thesis is one of the pioneering studies in the field of finance that examines the taxation of digital nomads in detail and aims to fill the existing gap in this area. This study proposes multi-layered solutions to overcome the problems encountered. Innovative approaches such as citizenship-based taxation, source country priority in income distribution, and strengthening double taxation avoidance mechanisms are mentioned. It also highlights the diversity of countries offering special visa programs and tax benefits for digital nomads.

In this new working ecosystem accelerated by digital transformation, necessary measures need to be taken to establish a sustainable and fair tax regime. In this context, the study provides an academic framework for strengthening international tax cooperation, clarifying the legal status of digital nomads and developing policies to mitigate the negative effects of tax competition.

Keywords: Digital Nomad, Cross-Border Work, Tax, Taxation Issues, Digital Nomad Visas

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Etik Sözleşme.....	i
İthaf.....	ii
Önsöz.....	iii
Özet	iv
Abstract.....	vi
İçindekiler.....	viii
Tablolar Listesi.....	xi
Şekiller Listesi	xii
Kısaltmalar	xiii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: DİJİTAL GÖÇEBELİK KAVRAMI VE YAŞAM TARZI	3
1.1. DİJİTAL GÖÇEBELİK KAVRAMI	3
1.1.1. Dijital Göçebelik Kavramı ve Kapsamı	5
1.2. DİJİTAL GÖÇEBELERİN ÖZELLİKLERİ	7
1.3. DİJİTAL GÖÇEBELERİN ÇALIŞMA TÜRLERİ	11
1.4. DİJİTAL GÖÇEBE YAŞAMININ TEMEL İŞ UNSURLARI	11
1.4.1. Dijital Çalışma.....	12
1.4.2. Gig Çalışma	13
1.4.3. Göçebe Çalışma.....	13
1.4.4. Küresel Seyahat Macerası	14
1.5. DİJİTAL GÖÇEBELERİN SINIFLANDIRILMASI	14
1.5.1. Dijital Göçebelerin Gelir Kaynaklarına Göre Sınıflandırılması.....	15
1.5.2. Dijital Göçebelerin Hareketlilik Düzeyine Göre Sınıflandırılması	17
1.5.3. Dijital Göçebelerin Akademik ve Sektörel Araştırmalara Dayalı Sınıflandırılması	18
1.5.4. Dijital Göçebelerin Seyahat Sıklığı ve Deneyimlerine Göre Sınıflandırılması	23
1.6. DİJİTAL GÖÇEBELİĞİN GETİRDİĞİ AVANTAJLAR VE RİSKLER	24
1.6.1. Dijital Göçebeliğin Getirdiği Avantajlar	25
1.6.2. Dijital Göçebeliğin Getirdiği Riskler	26
1.7. DİJİTAL GÖÇEBELİĞİN DÖNÜŞÜMÜ VE ÇIKARIMLAR	29

BÖLÜM 2: DİJİTAL GÖÇEBELERİN EKONOMİK VE POLİTİK BOYUTLARI

.....	31
2.1. DİJİTAL GÖÇEBELİK VE EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	31
2.1.1. Dijital Göçebelerin Bölge Ekonomileri Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkisi.....	33
2.1.2. Dijital Göçebelerin Ekonomik Koşullara Etkisi.....	33
2.2. DİJİTAL GÖÇEBELERİN KARŞILAŞTIĞI VERGİ ÇEŞİTLERİ	35
2.3. DİJİTAL GÖÇEBE VİZELERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	37
2.3.1. Dijital Göçebelerin Vize Düzenlemelerine Uyum Stratejileri.....	43
2.3.2. Dijital Göçebe Vizesinin Uygulanmasına Yönelik Yaklaşımlar	44
2.3.2.1. Stratejik Yaklaşım	44
2.3.2.2. Yasallaştırıcı Yaklaşım	46
2.3.3. Dijital Göçebe Vizelerinin Tasarımı	47
2.4. DİJİTAL GÖÇEBELİĞE YÖNELİK POLİTİKA MÜDAHALELERİ.....	49
2.5. SINIR ÖTESİ KAZANÇLAR VE UZAKTAN ÇALIŞMA DÜZENLEMELERİ	51

BÖLÜM 3: DİJİTAL GÖÇEBE VERGİLENDİRME SİSTEMLERİ VE UYGULAMALARI

.....	55
3.1. SINIR ÖTESİ UZAKTAN ÇALIŞMANIN VERGİLENDİRME VE BÜTÇE GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ROLÜ	55
3.1.1. İşgücü Piyasası Hareketlerinin Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi	56
3.1.2. Sınır Ötesi Uzaktan Çalışmanın Uluslararası Mali Etkileri	57
3.2. DEVLETLER ARASINDAKİ VERGİ REKABETİ.....	58
3.3. DİJİTAL GÖÇEBELERİN VERGİLENDİRİLMESİ İÇİN GEREKLİ KRİTERLER.....	60
3.3.1. Dijital Göçebelerin Bir Ülke Sınırları İçinde İkamet Etmesi	61
3.3.2. Dijital Göçebelerin Herhangi Bir Devletin Mukimi Olmaması	64
3.3.3. Dijital Göçebelerin Vergilendirilmesinde 183 Gün Kuralı	65
3.4. DİJİTAL GÖÇEBE KAVRAMININ VERGİLENDİRME AÇISINDAN UYGUNLUĞU	66
3.4.1. Dijital Göçebeler Bağlamında OECD'nin 15. Maddesinin Yeniden Değerlendirilmesi	68
3.5. SEÇİLMİŞ DÜNYA ÜLKELERİNDE DİJİTAL GÖÇEBELERİN VERGİLENDİRMESİ	71
3.5.1. ABD Uygulamaları.....	71
3.5.2. Avrupa Birliği Ülkeleri ve Diğer Uygulamalar	72

3.5.2.1. Estonya.....	73
3.5.2.2. İspanya	73
3.5.2.3. Hırvatistan.....	74
3.5.2.4. Yunanistan.....	74
3.5.2.5. Portekiz	74
3.5.2.6. Türkiye.....	75

BÖLÜM 4: SINIR ÖTESİ KAZANÇLAR ÇERÇEVESİNDE DİJİTAL GÖÇEBELERİN VERGİLENDİRİLMESİ.....	76
4.1. DİJİTAL GÖÇEBELERİN ADİL VERGİLENDİRİLMESİ	76
4.2. DİJİTAL GÖÇEBELERİN VERGİLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	78
4.2.1. Dijital Göçebeler için Vergi Modelleri ve İyileştirmeler	79
4.2.1.1. Vatandaşlığa Dayalı Vergilendirme.....	79
4.2.1.2. 15(2). Maddenin Kaldırılması.....	80
4.2.1.3. İşgücü Gelir Vergisinde Reform	81
4.2.1.4. Mukim Devlette Vergi Kredisi	82
4.2.1.5. Fiziksel Varlığa Dayalı Tahsis.....	83
4.2.1.6. Kaynak Bazlı Vergilendirme.....	83
4.2.1.7. Maddelerin Birleştirilmesi ve Tek Durak Noktası Sistemi	84
4.2.2. Dijital Göçebelerin Adil Vergilendirilmesine Yönelik Üç Aşamalı Çözüm ..	85
4.2.2.1. Küresel Bir Dijital Göçebe Tanımının Geliştirilmesi	89
4.2.2.2. Kaynak Bazlı Vergilendirme Yaklaşımının Benimsenmesi	89
4.2.2.3. Blockchain Destekli Küresel Vergi Platformunun Uygulanması.....	91
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
KAYNAKLAR	101

TABLÖLAR LİSTESİ**Tablo No****Sayfa**

Tablo 2.1. Dünya Geneline Çeşitli Ülkelerdeki Göçebe Vizesi Politikalarına Genel Bakış.....	41
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Sayfa
Şekil 1.1. Dijital Göçebelerin Bütünselliği.....	8
Şekil 1.2. Dijital Çalışmanın Hareketlilik Boyutları.....	10
Şekil 1.3. Dört Kavramın Kesiştiği Noktada Dijital Göçebeler.....	12
Şekil 2.1. Dijital Göçebe Vize Kategorizasyonu.....	44

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği (European Union)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri (United States of America)
AEA	Avrupa Ekonomik Alanı (European Economic Area)
BEATS	Bahamalar Genişletilmiş Erişim Seyahat Konaklaması (Bahamas Extended Access Travel Stay)
BM	Birleşmiş Milletler (United Nations)
BM MTC	Birleşmiş Milletler Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerarası Çifte Vergilendirmeyi Önleme Model Anlaşması (United Nations Model Double Taxation Convention Between Developed and Developing Countries)
CBI	Vatandaşlık Yatırımı Programı (Citizenship by Investment)
CRS	Ortak Raporlama Standardı (Common Reporting Standard)
DNV	Dijital Göçebe Vizeleri (Digital Nomad Visas)
ETIAS	Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi (European Travel Information and Authorization System)
FEIE	Yurt Dışında Kazanılan Gelir İstisnası (Foreign Earned Income Exclusion)
GBP	İngiliz Sterlini (Great British Pound)
GCCP	Küresel İklim Değişikliği Politikası (Global Citizen Concierge Policy)
GPS	Küresel Konumlandırma Sistemi (Global Positioning System)
IMF	Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
IRS	ABD Gelir İdaresi (Internal Revenue Service)
IP	İnternet Protokolü (Internet Protocol)
KDV	Katma Değer Vergisi (Value Added Tax)
NHR	Sürekli İkamet Etmeyen Rejim (Non-Habitual Residency)
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)

OECD MTC	Gelir ve Sermaye Üzerine OECD Model Vergi Sözleşmesi (OECD Model Tax Convention on Income and on Capital)
OSS	Tek Durak Sistemi (One-Stop Shop)
PE	Daimi İş Yeri (Permanent Establishment)
PIT	Kişisel Gelir Vergisi (Personal Income Tax)
RBI	Yatırım Yoluyla İkamet (Residence by Investment)
STV	Özel Seyahat Vizesi (Special Travel Visa)
UK	Birleşik Krallık (United Kingdom)
VPN	Sanal Özel Ağ (Virtual Private Network)
WYSE	Dünya Gençlik ve Eğitim Seyahat Konfederasyonu (World Youth Student and Educational Travel Confederation)

GİRİŞ

Son yıllarda, hızlı teknolojik gelişmeler ve işgücü piyasasındaki dinamik değişiklikler, uzaktan çalışma uygulamalarının yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Bu dönüşümün önemli bir sonucu olarak, dijital göçebelik, bireylerin profesyonel yaşamlarını sürdürme şeklini temelden değiştirmiştir. Küresel salgın, bu çalışma modelinin popülaritesini artırmakta ve birçok ülkeyi dijital göçebelik kavramı etrafında yeni politikalar geliştirmeye teşvik etmektedir. Dijital göçebelik kavramı, sadece bireysel yaşam tarzlarını değil, ekonomi, vergi düzenlemeleri ve uluslararası hukuk gibi alanları da etkileyen çok boyutlu bir olgudur.

Dijital göçebeler, yerleşik bir yaşam tarzının getirdiği kısıtlamalardan bağımsız olarak farklı ülkelerde çalışma özgürlüğüne sahiptir. Dijital teknolojiler aracılığı ile gerçekleşen bu özgürlük, işgücü hareketliliğini önemli ölçüde artırmaktadır. Bu durum ulusal vergi sistemleri ve uluslararası vergi rejimleri açısından yeni zorluklar meydana getirmektedir. Geleneksel vergi düzenlemeleri, bireylerin belirli bir coğrafi bölgede sürekli olarak ikamet etmeleri esasına dayanmaktadır, ancak dijital göçebelerin sık seyahat eden ve geçici olarak ikamet eden kişiler olması, bu düzenlemeleri yetersiz kılmaktadır.

Dijital göçebelerin vergilendirilmesi hem kaynak ülkeler hem de ikamet ettikleri ülkeler için önemli bir konudur. Geçici kalışları süresince ülkelere sağladıkları ekonomik faydalara rağmen kaynak ülkeler vergi gelirlerinden mahrum kalabilmektedir. Ayrıca yerleşik ülkeler, dijital göçebelerin kısa süreli kalışları nedeniyle vergilendirme yetkilerini yitirmektedir. Bu durum ülkeler arasında yeni bir vergi rekabetinin doğmasına yol açmaktadır.

Dijital göçebelerin vergilendirilmesine ilişkin sorunların çözülmesi, adil bir vergi sisteminin kurulmasını gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda dijital göçebelik kavramının net bir tanımının yapılması, mevcut vergi düzenlemelerinin gözden geçirilmesi ve teknolojik araçların vergi süreçlerine entegre edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu tez çalışması, dijital göçebelik kavramını her boyutuyla inceleyerek bu bireylerin vergilendirilmesine ilişkin kapsamlı bir analiz sunmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Tez çalışmasının ilk bölümünde dijital göçebelik kavramı tanımlanarak bu bireylerin özellikleri, çalışma şekilleri ve yaşam tarzları ele alınmıştır. İkinci bölümde dijital göçebelerin ekonomi üzerindeki etkileri, bölgesel sosyo-ekonomik katkıları, dijital göçebe vizelerinin ortaya çıkışı, vize düzenlemeleri ve bu alanda geliştirilen politika yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde, dijital göçebe vergilendirme sistemleri, sınır ötesi çalışma ve vergilendirme uygulamalarına ilişkin mevcut düzenlemeler ve bu düzenlemelerin yol açtığı sorunlar ele alınarak ayrıntılı olarak incelenmiştir. Son bölümde ise, dijital göçebelerin adil vergilendirmesi ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Bu araştırmanın amacı; dijital göçebelerin vergilendirilmesine yönelik adil, sürdürülebilir ve uygulanabilir bir yaklaşım geliştirmek ve ekonomik sistemlerdeki rollerini en iyi şekilde anlaşılmasını sağlamaktır. Dijital göçebeliğin hızla dönüşen doğası dikkate alındığında, bu çalışmanın uluslararası vergi rejimlerinin geleceğine yönelik önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

BÖLÜM 1: DİJİTAL GÖÇEBELİK KAVRAMI VE YAŞAM TARZI

Küreselleşme ile bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler dijital göçebelerin ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Teknolojideki yenilikler, sınırların giderek önemini yitirdiği bir dünyada yeni iş olanakları sunarak dijital göçebeler olarak adlandırılan modern bir çalışma grubunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (İnneci, 2023).

1.1. DİJİTAL GÖÇEBELİK KAVRAMI

“Dijital göçebe” terimi ilk olarak, “insan, belge ve resim” alışverişini kolaylaştırmak için “görüntülü bağlantı” yoluyla dünyadaki herhangi iki yer arasında bağlantı kurulmasını sağlayan elektronik mühendisliğindeki gelişmelerden kaynaklanan göçebe yaşam tarzlarını tanımlamak için ortaya çıkmıştır (Makimoto ve Manners, 1997). Dijital göçebelik kavramı, 1997 yılında ilk olarak Makimoto ve Manners tarafından kullanılmıştır. Bu kavram zaman içinde sosyal bir olgu olarak kabul edilmiştir (Müller, 2016). Dijital göçebeler, sürekli seyahat eden ve işlerini internet üzerinden dijital olarak yürüterek göçmen bir yaşam tarzını benimseyen profesyonelleri ifade etmektedir (Schlagwein, 2018a). Hannonen (2020)’e göre ise, dijital göçebelik kavramı “bu son derece mobil, konumdan bağımsız profesyoneller tarafından geliştirilen yaşam tarzı” olarak tanımlanmaktadır. Hatta Marshall McLuhan’ın 1962 ve 1964 yıllarında yazdığı eserlerde kavramsal öngörülerde bulunmaktadır. Dijital göçebeliğin temelleri sırt çantalı gezginlik hareketine ve aslında geleneksel göçebeliğe kadar dayanmaktadır (Schlagwein, 2018b).

“Digital Nomad: a guide for you to work and live how and where you want” kitabının yazarı Matheus de Souza dijital göçebeliği çalışmasında şu sözlerle ifade etmiştir: “Bir göçebe dijital olduğunda dijitaldir çünkü dünyanın herhangi bir yerinden işini yapmak, kariyerini sürdürmek veya yeni bir kariyer yaratmak için interneti kullanır” (Souza, 2019). Dijital göçebeler tek bir tanıma meydan okusalar da hepsinin ortak noktası, uzaktan çalışmayı farklı nedenlerle ve farklı sürelerle seyahat etmekle birleştirmeleridir (MBO Partners, 2021).

Dijital göçebeler, sürekli dünyayı dolaşırken yaşam tarzlarını sürdürebilmek için, dijital araçlar kullanarak dijital ürünler yaratan işlerle uğraşmaktadır; bu işler, araştırmalarda son zamanlarda "dijital iş" olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Durward, Blohm ve Leimeister, 2016). Dijital çalışma, konumdan bağımsız çalışma biçimleriyle iç içe geçtiği ve dijital göçebelerin farklı şehirleri ve ülkeleri ziyaret ederken iş yapabilmelerini sağladığı için dijital göçebe çalışmanın özünde yer almaktadır (Nash, Jarrahi, Sutherland ve Phillips, 2018).

Dijital göçebe yaşam tarzının belki de en çarpıcı yönü, yalnızca ülkeden ülkeye değil, aynı zamanda işyerinden işyerine de sürekli hareket halinde olmasıdır. Bu durum dijital göçebeye yalnızca hareketlilik, mekanlar arasında hareket etme ve yer bulma sorununu değil, aynı zamanda kaynakların mobilizasyonunu ve yerel altyapılarda gezinmeyi gerektiren daha karmaşık bir göçebelik sorununu da beraberinde getirmektedir (Jarrahi, Nelson ve Thomson, 2017).

Yeni teknolojilerin, yeni iş düzenlemelerinin ve girişimcilik uygulamalarına artan ilginin hayatlarımızı kökten değiştireceğini öngören Makimoto ve Manners, iş, boş zaman, ev ve seyahat arasındaki ayrımların belirsizliğini koruyacağını ifade etmektedir. Herman ve Paris (2020), şirketlerin dünya pazarında rekabet edebilmek için uyum sağlamak zorunda olduklarını ve bunun sonucunda insanların yerleşik ya da göçebe yaşam arasında bir tercih yapmak durumunda kalacaklarını öne sürmüşlerdir.

Dijital göçebeler farklı nedenlerle ve farklı sürelerle uzaktan çalışmayı seyahatle birleştiren kişilerdir. Dijital göçebelerin sayısına ilişkin kesin rakamlar olmamakla birlikte, MBO Partners tarafından yapılan bir çalışma 2022 yılında 16,9 milyon dijital göçebeye işaret etmektedir ve bu rakam sadece Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde geçerlidir. Bu çalışma başka ilginç veriler de sunmaktadır (MBO Partners, 2022):

- 2019 ve 2022 yılları arasında dijital göçebelerin sayısı %131 oranında artmıştır,

- Pandeminin başlangıcından bu yana, çalışan dijital göçebelerin sayısı üç kat artarak serbest meslek sahiplerinin sayısını geçmiştir,

- Göçebelerin %45'i yılda 75.000 \$'dan fazla kazandığını belirtmiştir.

Dijital göçebeler arasında yüksek gelir elde edenlerin bulunması, bu kişilerin genellikle bilgi teknolojileri gibi yüksek beceri gerektiren alanlarda çalışmalarından kaynaklanmaktadır (MBO Partners, 2022).

Teknolojilerin hızla gelişmesi ve internete erişimin yaygınlaşmasıyla birlikte daha az sayıda iş mekâna bağımlı hale gelmekte, dolayısıyla dijital göçebelerin sayısı sürekli artmaktadır. Hatta bazı araştırmacılara göre, dünya genelindeki dijital göçebelerin sayısı 2035 yılına kadar bir milyarı aşabileceği öngörülmektedir (Wiranatha ve diğerleri, 2020).

1.1.1. Dijital Göçebelik Kavramı ve Kapsamı

“Dijital göçebelik” kavramı tam olarak nedir? Dijital göçebelik, dijital çalışanların "yerleşik" yaşamdan vazgeçerek dünyayı gezmeye başladığı ve dijital altyapı ile ortak çalışma alanlarından yararlanarak dünyanın farklı yerlerinden iş yürüttüğü bir eylem olarak tanımlanmaktadır (Schlagwein, 2017). Dijital göçebeler ise, internet teknolojilerinden yararlanarak işlerini uzaktan sürdüren ve sürekli hareket halinde olarak farklı coğrafyalarda yaşamayı tercih eden profesyoneller olarak ifade edilmektedir (Schlagwein, Wang, Kecmanovic ve Cahalane, 2019).

Bir kişiye 'dijital göçebe' teriminden bahsettiğinizde, bilgi birikimine bağlı olarak farklı anlamlar ve yorumlar ortaya çıkabilmektedir. 'Dijital göçebe' ifadesi 'dijital' ve 'göçebe' olmak üzere iki kelimeden oluşmaktadır. 'Dijital' kelimesi elektronik teknolojiye atıfta bulunurken, 'göçebe' kelimesi sürekli hareket eden veya belirli bir yerde uzun süre kalmayan bir kişiyi ifade etmektedir (Mouratidis, 2018).

Mancinelli (2020) dijital göçebeleri, güçlü internet altyapısından faydalanarak seyahat ederken dünyanın farklı noktalarından işlerine devam edebilen bireyler olarak tanımlamaktadır.

S. Richter ve A. Richter'e (2020) göre ise dijital göçebeler, hem uzaktan çalışmayı hem de dünya çapında seyahat etmeyi mümkün kılarak çalışma anlayışına yeni bir boyut kazandırmaktadır.

Günümüzde dijital göçebeliğe ilişkin çeşitli yaklaşımlar bulunmakta ve bilim insanları dijital göçebeler için farklı tanımlar ileri sürmektedir. Örnek olarak, 2018 yılında Thompson dijital göçebeleri, birincil işleri çevrimiçi olarak gerçekleşen, dolayısıyla iş yerinde bulunmaları gerekmeyen, konumdan bağımsız çalışanlar olarak tanımlamaktadır. Ancak bu tanım, göçebelerin seyahat etme arzusunu yansıtmamaktadır; zira 'dijital göçebe' teriminin yazarları olan Makimoto ve Manners (1997) bile dijital göçebelik için seyahat etme dürtüsünün ve bunu yapabilme becerisinin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Bir yıl sonra Thompson (2019), araştırmasında daha da ileri giderek dijital göçebeler ile uzaktan çalışanlar arasında bir çizgi çekmiş ve uzaktan çalışanların çoğunlukla evden çalışırken, dijital göçebelerin dünyayı gezmek için konumdan bağımsız olma avantajını kullandıklarını belirtmiştir.

Dijital göçebeyi Liegl (2014), 'her zaman, her yerde' çalışmak için dijital teknolojilerle donatılmış 'mobil bilgi çalışanı' olarak tanımlamaktadır.

Dijital göçebelerin bir diğer tanımı ise şu şekildedir: Dijital göçebeler, özellikle teknik alanlarda yüksek insan sermayesine sahip orta sınıf bireylerdir. Bu özellikleri nedeniyle dijital göçebeler, göçmenlerden ayırt edilebilmektedir (Bozdoğan ve Dağdelen, 2022).

Teknoloji ve çalışma hayatı ile dijital göçebelik kültürünü harmanlayan farklı bir tanıma göre dijital göçebeler, taşınabilir iletişim teknolojilerinin çalışma hayatındaki iş akışlarını dönüştürmesiyle ortaya çıkan konumdan bağımsız çalışan profesyoneller tarafından geliştirilen yeni bir çalışma ve yaşam tarzı olarak tanımlanmaktadır (Hannonen, 2020).

Dijital göçebeler, genellikle web tasarımı, yazılım veya dijital pazarlama gibi teknoloji alanlarında uzaktan çalışan bireylerdir. Evden çalışarak, ulaşım masraflarını azaltmakta, ofiste dikkat dağınıcı unsurlardan kaçınmakta ve çocuk bakımı gibi

sorumluluklarını daha kolay yönetebilmektedirler. Ancak geçmiş yıllardaki uzaktan çalışanların aksine, dijital göçebeler dünyayı gezmek için evden çalışmanın avantajlarından yararlanmaktadır. Ayrıca bu bireyler, bulundukları yerlerde kalmayı genellikle istihdamdan ziyade boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla tercih etmektedir (Müller, 2016).

Dijital göçebelik, taşınabilirlik ve dijitalleşmeyle ortaya çıkan ağ bağlantılı bilgi ve iletişim toplumunun modern bir olgusudur (Kuzheleva-Sagan ve Nosova, 2017).

Dijital göçebeler üzerine yapılan çalışmaların çoğu kişisel bilgi yönetimi (Jarrahi, Philips, Sutherland, Sawyer, ve Erickson, 2019), istihdam (Thompson, 2018) ve uzaktan çalışmanın avantajları (Mouratidis, 2018) gibi iş konularına odaklanmaktadır. Ancak ne ilginçtir ki aynı zamanda dijital göçebe tanımına uyan bazı bireyler, sırf bu terime aşına olmadıkları için kendilerini dijital göçebe olarak tanımlamamaktadır (Hall, Sigala, Rentschler ve Boyle, 2019).

1.2. DİJİTAL GÖÇEBELERİN ÖZELLİKLERİ

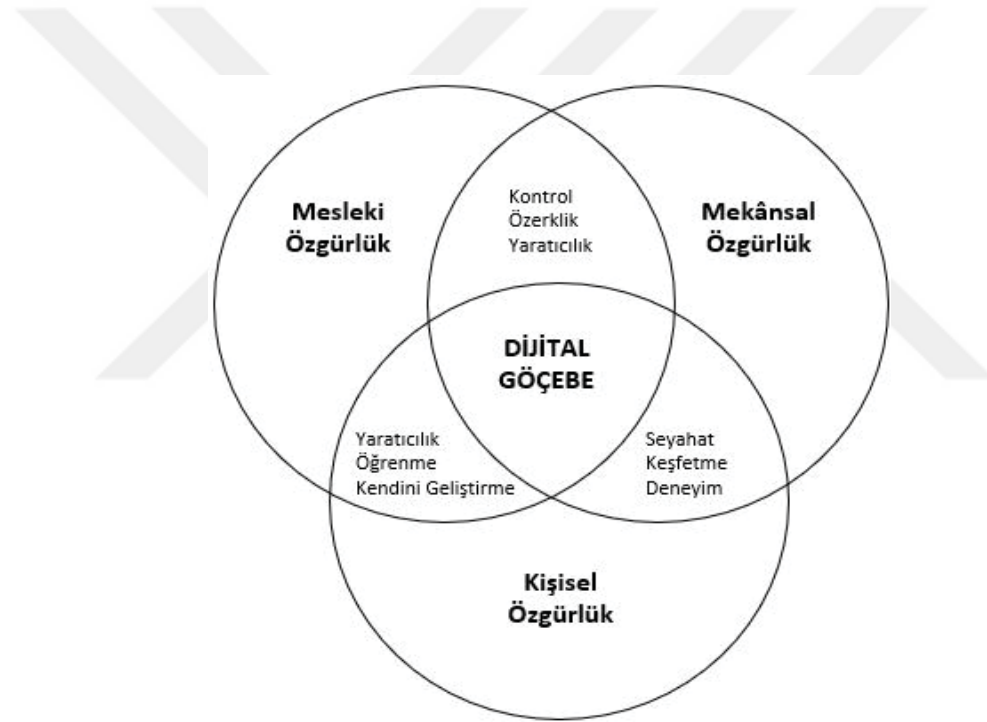
Dijital göçebeler, hayat tarzlarıyla ilgili güçlü bir kimliğe sahiptir. Dijital göçebeliliğin bir yaşam tarzı fenomeni olarak birleşik bir tanımı olmasa da, böyle bir yaşam tarzını bireysel ve toplu olarak tanımlayan bir dizi bileşen bulunmaktadır. Temel özellikler arasında boş zaman ve yaşam tarzı tercihlerine dayalı seyahat, geleneksel çalışma koşullarından kaçış, sabit bir ikamet yerinden ayrılma ve/veya konum bağımsızlığı yer almaktadır (McElroy, 2019; Thompson, 2018).

Dijital göçebe, hayalindeki “iş-oturumu” sırasında daha yaratıcı ve üretken olmasını sağlayacak üst düzey bir mekânsal ve estetik deneyim arayışındadır (Liegl, 2014). Mekânlar ve altyapılar dijital göçebelerin çalışmaları için büyük önem taşımaktadır (Cook, 2020; Nash, Jarrahi ve Sutherland, 2021).

Dijital göçebeler, bir konumdan diğerine hareket etme ve her zaman sabit internet bağlantısı olan yerlerde bulunma davranışına sahip kişiler olarak nitelendirilmektedir (Prabawa ve Pertiwi, 2020). Thompson (2018), dijital göçebelerin dijital pazarlama, web tasarımı ve programlama alanlarında uzmanlaştığını

belirtmektedir. Green (2020), bazılarının seyahat blogcusu, online eğitmen veya yaşam tarzı koçu olarak çalıştığını belirtmektedir. Tüm dijital göçebeler için en temel ihtiyaçlar, bir dizüstü bilgisayar ve güvenilir internet bağlantısına sahip bir çalışma alanıdır ve bunların her ikisi de istenilen her yerde kullanılabilecek şekilde düzenlenmelidir (Hannonen, 2020).

Dijital göçebelik özgürlüklerin bütünselliğine dayanmaktadır. Dijital göçebelikte mesleki, mekânsal ve kişisel özgürlükler ayrılmaz bir şekilde birbiriyle bağlantılıdır ve biri olmadan diğeri hayata geçirilemez. Şekil 1.1 dijital göçebeliğin bütünselliğini ortaya koymaktadır (İnneci, 2023).

Şekil 1.1. Dijital Göçebelerin Bütünselliği

Kaynak: (Reichenberger, 2018)

Şekil 1.1'de gösterilen özgürlükler bir arada var olmalı ve birbirine uyum sağlamalıdır. Reichenberger (2018), mesleki özgürlüğün mekânsal özgürlüğün hayata geçirilmesiyle mümkün olduğunu, kişisel özgürlüğün ise bu iki özgürlüğün bir araya gelmesiyle istenilen ölçüde gelişim gösterebileceğini belirtmektedir. Dijital göçebe kavramının tam anlamıyla hayata geçirilmesi ancak bu bütünsellik sağlandığında söz konusu olabilmektedir (İnneci, 2023).

Şekil 1.1, iş yerindeki profesyonel özgürlük ile boş zaman aktivitelerindeki kişisel özgürlük arasındaki güçlü bağı öne çıkarmaktadır. Her iki alandaki özgürlük de öğrenme süreçlerine, yeni becerilerin edinilmesine veya mevcut becerilerin geliştirilmesine ve bireysel gelişime fayda sağlamaktadır. Mekânsal özgürlük, seyahatten kazanılan deneyimler yoluyla kişisel özgürlüğü geliştirirken aynı zamanda hareketliliği ve yaratıcılığı da destekleyerek mesleki özgürlük üzerinde de olumlu bir etkiye neden olmaktadır (İnneci, 2023).

Dijital göçebelerin iş yaşamındaki hareketlilik birbiriyle bağlantılı dört boyutta ele alınabilir. Bu boyutlar dijital göçebeleri hem geleneksel göçebe çalışanlardan hem de yerleşik çalışanlardan net bir şekilde ayırmaktadır (Schlagwein ve Jarrahi, 2020).

İdari Hareketlilik

Dijital göçebeler, genellikle kalıcı bir kuruluş olmadan bağımsız çalışanlar, serbest çalışanlar veya girişimciler olarak faaliyet göstermektedir. Bu kişiler kendi projelerini, çalışma zamanlarını ve yerlerini belirleme özgürlüğüne sahiptir. Dijital çalışmanın düşük işlem maliyetleri, koordine edici bir kuruluşa olan ihtiyacı ortadan kaldırarak proje ve serbest çalışmayı kolaylaştırmaktadır (Schlagwein ve Jarrahi, 2020).

İçerikle İlgili Hareketlilik

Dijital göçebeler farklı iş kollarında çalışma ve kişisel ilgi alanlarına göre proje seçme özgürlüğüne sahiptir. Dijital araçları kullanarak yeni yetenekler geliştirebilir, sosyal sermayelerini artırabilir ve küresel ölçekte projelere erişim sağlayabilirler. Bu sayede iş içeriklerini ve portföylerini yeniden biçimlendirebilirler (Schlagwein ve Jarrahi, 2020).

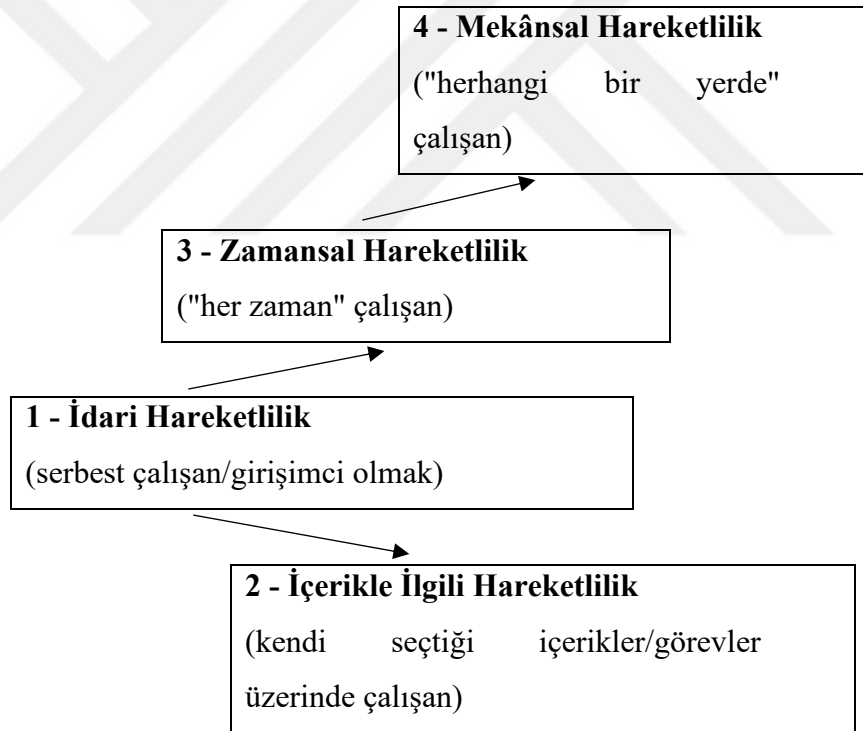
Zamansal Hareketlilik

Dijital göçebeler esnek bir çalışma programına sahiptir ve çalışma saatlerini kişisel tercihlerine veya bulundukları yere göre ayarlayabilmektedir. Çalışma saatleri ve boş zaman arasındaki sınırlar belirsizdir ve iş-yaşam dengesi standart çalışanlara kıyasla daha esnektir (Schlagwein ve Jarrahi, 2020).

Mekânsal Hareketlilik

Dijital göçebeler sadece işyerleri arasında değil ülkeler arasında da hareket edebilmektedir. Mekânsal bağımsızlık teknolojinin sunduğu imkânlarla (dizüstü bilgisayarlar, mobil internet, bulut depolama gibi) sağlanmaktadır. Tayland, Bali, Kolombiya ve Portekiz gibi destinasyonlar popüler yerler arasındadır (Schlagwein ve Jarrahi, 2020).

Şekil 1.2'deki hareketlilik boyutları, dijital göçebeliği diğer çalışma biçimlerinden ayırmakta, esneklik ve bağımsızlığa dayalı yeni bir çalışma modeli tanımlamaktadır (Schlagwein ve Jarrahi, 2020).

Şekil 1.2. Dijital Çalışmanın Hareketlilik Boyutları

Kaynak: (Schlagwein ve Jarrahi, 2020)

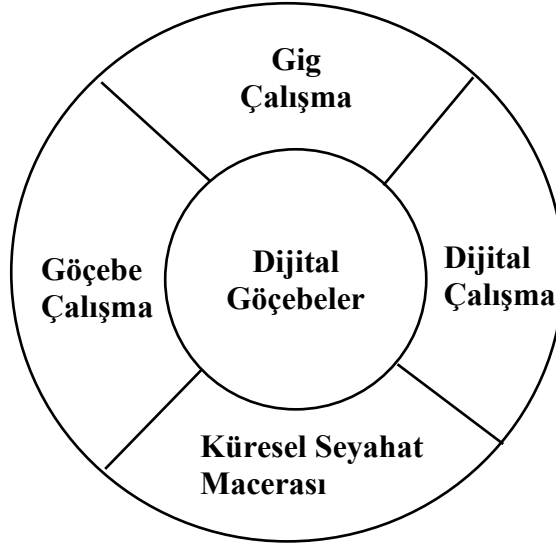
1.3. DİJİTAL GÖÇEBELERİN ÇALIŞMA TÜRLERİ

Dijital göçebelerle ilgili ilk araştırmalar, küresel salgın öncesinde var olan dijital göçebelik biçimine odaklanmaktadır. Bu dönem, dijital göçebeliğin başlangıç aşaması olarak görülmekte ve genellikle “serbest çalışan dijital göçebelik” olarak tanımlanmaktadır. Bu tür, bireylerin bağımsız bir çalışma modelini benimseyerek yaratıcı işlerle uğraştıkları faaliyetleri kapsamaktadır. Akademik literatürdeki araştırmalar, serbest çalışan dijital göçebelerin genellikle blog yazma, grafik tasarım, çeviri, dijital pazarlama, podcasting (sesli blog yazma), youtube videoları, finans ve iş danışmanlığı, fotoğrafçılık, metin yazarlığı, bilgisayar programlama, gazetecilik, web tasarımı, seyahat vlogları, çevrimiçi İngilizce öğretimi, yaşam koçluğu, yazılım geliştirme, sanal asistanlık ve profesyonel koçluk gibi alanlarda aktif olduklarını göstermektedir (Cook, 2020; Green, 2020; Mancinelli, 2020; Reichenberger, 2018; Thompson, 2019). Bu çalışmalar, o dönemde dijital göçebelerin yaygın mesleklerini ve yaratıcı endüstrilerle olan güçlü bağlantılarını ortaya koyarken, bu faaliyetlerin dijital platformlar ve teknolojik araçlar tarafından nasıl desteklendiğini de ortaya koymaktadır.

1.4. DİJİTAL GÖÇEBE YAŞAMININ TEMEL İŞ UNSURLARI

Dijital göçebelik dört anahtar kavramın birleşimi olarak düşünülebilir ve karmaşık hareketlilik ve mesleki esneklik konularını içermektedir (bkz. Şekil 1.3.). Dijital göçebeler, uzaktan çalışma veya göçebe çalışma gibi diğer geleneksel olmayan çalışma modelleriyle benzerlikler taşımaktadır. Bununla birlikte, dijital çalışanlar topluluğunun gelişen bir parçası olarak, onları bu kategorilerden ayıran ayırt edici özelliklere de sahiptirler. Dijital göçebeler bu dört kategorinin özelliklerini bünyesinde barındırsa da, bu kategorilerden birine giren herkes dijital göçebe olarak nitelendirilemez. Bu durum, dijital göçebelere özgü niteliklerin ve tanımlayıcıların önemini vurgulamaktadır (Nash ve diğerleri, 2018).

Dijital göçebelerin işi dört temel unsurun birleşimiyle tanımlanabilir: dijital çalışma, gig çalışma, göçebe çalışma ve küresel seyahat macerası. Bu unsurlar dijital teknolojilerle ayrılmaz bir bütündür.

Şekil 1.3. Dört Kavramın Kesiştiği Noktada Dijital Göçebeler

Kaynak: (Nash ve diğerleri, 2018)

1.4.1. Dijital Çalışma

Dijital göçebeler dijital araçlar kullanarak dijital ürünler ortaya koyarlar ve buna “dijital çalışma” adı verilmektedir (Durward ve diğerleri, 2016). Çalışmaları konumdan bağımsızdır ve keşifleri ve hareketlilikleri nedeniyle fiziksel ekipman kullanımı sınırlıdır. Dijital cihazlar ve uygulamalar dijital göçebelerin dijital girdileri dijital çıktılara dönüştürmesini sağlamaktadır. Nomad List forumlarında birçok göçebe minimalist bir yaşam tarzını benimsemekte ve genellikle az seyahat etmeyi tercih etmektedir (Nash ve diğerleri, 2018).

Dijital göçebeler tarafından kullanılan çok çeşitli dijital uygulamalar ve programlar, iki kategoriye ayrılmaktadır: 1) mesleğe özel ve 2) genel araçlar. Mesleğe özel araçlar, dijital çalışmanın belirli alt kategorilerinde yer alan iş uygulamalarını desteklemektedir. Dijital göçebeler genellikle programcı, geliştirici, tasarımcı, içerik üreticisi, blog yazarı, dijital pazarlamacı, finans ve iş danışmanlığı gibi işlerde çalışmaktadır. Çeşitli platformlar dijital göçebelerin mesleğe özgü ve herkese açık programları kullanmasına olanak tanımaktadır. Örneğin, programcılar GitHub'ı, tasarımcılar Adobe Creative Cloud'u kullanırken Slack gibi iletişim uygulamaları da oldukça yaygındır.

İşlerini sürdürebilmek için sürekli internet erişimine ihtiyaç duyarlar ve bu da dijital göçebelerin en büyük alışkanlıklarından biridir (Nash ve diğerleri, 2018).

1.4.2. Gig Çalışma

Gig çalışma, talep üzerine esnek çalışma düzenlemelerine sahip bağımsız çalışanlar olarak kısa süreli iş fırsatları sunmaktadır (De Stefano, 2016). Dijital göçebelerin işleri, gig work ve dijital çalışmanın birleşimiyle şekillenmektedir. Çeşitli platformlar aracılığıyla iş bulabilir ve konumdan bağımsız olarak çalışabilirler. Bu durum göçebeler için gelir seviyelerinde farklılıklara yol açabilirken, iş güvenliği sorunlarını da beraberinde getirebilmektedir (Nash ve diğerleri, 2018).

Dijital göçebeler (genellikle tek başına çalışan kişiler olarak) bir firmanın büyük ve pahalı kaynaklarına erişemedikleri için, iş yapmak için bir dizi web hizmetine ve ücretsiz pazar yerlerine güvenmek zorundadırlar. Bir kurum için çalışan bir çalışanın aksine, gig çalışanları düzenli bir gelir elde etmek için iş aramak durumundadır (Gandini, 2016). Upwork ve Remoteok gibi platformlar yaygın olarak kullanılırken, bazı göçebeler kendilerini kendi web siteleri ve sosyal medya platformları aracılığıyla pazarlamaktadır. Ayrıca işlerini daha verimli hale getirmek için PayPal ve Transferwise gibi dijital ödeme yöntemlerini ve Groove gibi müşteri yönetimi yazılımlarını da kullanılmaktadırlar. Dijital göçebelik geniş bir dijital çalışma yelpazesini kapsarken, teknolojiler ve esneklik bu yaşam tarzının temelini oluşturmaktadır (Nash ve diğerleri, 2018).

1.4.3. Göçebe Çalışma

Dijital göçebeler yalnızca ülkeden ülkeye değil, aynı zamanda çalışma alanından çalışma alanına da hareket etmekte, mekanlar arasında hareket etme, kaynakların mobilizasyonu ve yerel altyapılarda gezinme gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Jarrahi ve diğerleri, 2017). Bu yaşam tarzı, çeşitli konumlar ve yerel altyapılar arasında iş yapmak için teknolojiden yararlanma sürecini kapsamaktadır. Göçebeler mekân, zaman, mahremiyet, sessizlik ve diğer insanlar gibi kaynaklara ihtiyaç duymaktadır (Pinatti de Carvalho, Ciolfi ve Gray, 2017).

Dahası, dijital göçebeler kurumsal dünyadan özgürleşmeyi tecrübe etseler de düzenli bir çalışma alanı bulmanın önemini de vurgulamaktadır (Nash ve diğerleri, 2018).

Taşınabilir teknolojiler ve kişisel bulut hizmetleri sayesinde dijital göçebeler bilgi koleksiyonlarına her yerden erişebilmektedir. Çalışmalarını farklı cihazlarda yürüterek esneklik sağlamak ve bulut hizmetleri aracılığıyla müşterilerle veya iş arkadaşlarıyla iş birliği yapabilmektedir. Bu da onlara profesyonel materyallerine her yerden erişim sağlayan taşınabilir bir ofis yaratmaktadır. Sürekli göçebeliğin en büyük zorluklarından biri olan yalnızlık sorununu ise çevrimiçi topluluklar ve sosyal platformlar aracılığıyla aşmaya çalışmaktadırlar. Örneğin, Nomad List forumu dijital göçebelerin seyahat noktalarına yakın aktiviteler bulmalarını ve bağlantı kurmalarını sağlamaktadır (Nash ve diğerleri, 2018).

1.4.4. Küresel Seyahat Macerası

Dijital göçebeler sürekli seyahat ve çalışmayı bir arada yürütürler ve genellikle egzotik yerlere seyahat etmeyi tercih ederler. Bazıları mevsimsel bir seyahat tarzı benimsemekte, kışları tropik bölgelerde geçirmekte ve yaz aylarında Kuzey Avrupa'ya dönmektedir. Göçebelere özgü çevrimiçi topluluklar, ziyaret edilecek yerler ve seyahat ortakları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Dijital göçebeler seyahat ederken sürekli çalıştıkları için üretkenliklerini sürdürme ve dengeleme konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır (Nash ve diğerleri, 2018).

Seyahat ve profesyonel üretkenliklerini dengelemek için takvim oluşturma, ekip yönetimi uygulamaları ve zaman dilimi takip araçlarını kullanırlar. Üretkenliklerini korumak için, daha öngörülebilir çalışma ortamları sağlamak üzere ortak çalışma alanlarını tercih etmekte. Bu alanlar dijital göçebeler için hem çalışacak bir yer hem de sosyal bağlantılar kurma fırsatı sunmaktadır (Nash ve diğerleri, 2018).

1.5. DİJİTAL GÖÇEBELERİN SINIFLANDIRILMASI

Dijital göçebeliğin nispeten yeni bir kavram olduğu düşünüldüğünde, ortak özellikleri temel alan uygun bir kategorizasyon bulmak zordur. Ortak özelliklere sahip olsalar da dijital göçebeler birbirlerinden farklıdır. Dijital göçebeleri sınıflandırmak

akademisyenler arasında bir zorluk teşkil etmektedir. Dijital göçebeler, gelir kaynağı (Setlak, 2018), seyahat sıklığı (Demaj, Hasimja ve Rahimi, 2021), tek başına veya eşlikli hareketler (Reichenberger, 2018) gibi kendi kriterlerine göre sınıflandırma yapmaktadır. Dijital göçebelik dünyasındaki sınıflandırmalar oldukça çeşitlidir; bu nedenle, tek bir kategori veya yol belirlemek neredeyse imkansızdır. Bu çeşitlilik, dijital göçebeliliğin temel yapısını ve çok yönlü doğasını yansıtmaktadır (Demaj ve diğerleri, 2021). Dijital göçebeler başlıca şu şekilde sınıflandırılabilir:

1.5.1. Dijital Göçebelerin Gelir Kaynaklarına Göre Sınıflandırılması

Dijital göçebe endüstrisi, web tasarımı, grafik tasarım, dijital pazarlama danışmanlığı, fotoğrafçılık ve yazarlık gibi farklı niş alanlarda uzmanlaşmış bireylerden oluşmakta ve bu nedenle oldukça parçalı bir yapı sergilemektedir. Bu heterojen yapıyı sistematik olarak incelemek için, sektördeki bireyler gelir modellerine göre sınıflandırılmaktadır. Buna göre, gelir kaynaklarına göre dijital göçebeler; sponsorlu, niş odaklı ve acemi göçebeler olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır (Setlak, 2018).

Sponsorlu Dijital Göçebeler

Sponsorlu dijital göçebeler, şirketlerle yaptıkları sözleşmeler aracılığıyla gelir elde etmektedir. Yasal olarak, sponsorluk, genellikle spor, eğlence veya kar amacı gütmeyen etkinlikler gibi bir mülkle ilişkili ticari potansiyele erişim hakkı olarak tanımlanmaktadır. Bu hak, nakit ve/veya ayni ödemeler karşılığında verilmektedir. Pazarlama açısından sponsorluk ise, bu ilişkiyi kurmak ve hedef kitleye iletmek için gerçekleştirilen tüm pazarlama faaliyetlerini kapsamaktadır (Cornwell, Weeks ve Roy, 2005).

Bir şirket, dijital göçebeleri uzun vadeli bir çalışan olarak veya daha genel bir ifadeyle serbest çalışan olarak işe alabilmektedir. Bu kişiler, ürün veya markaların tanıtımını yapmakla sorumludur. Örneğin, bazı dijital göçebeler, sponsorlu projelerin bir parçası olarak sosyal medya platformlarında yaratıcı içerik oluşturmakla görevlendirilmektedir.

Benzer şekilde, diğer dijital göçebeler blog yazarak kurdukları çevrimiçi işletmeler aracılığıyla sponsorluk geliri elde etmekte ve blog gönderileri üzerinden ürünleri tanıtarak satış yönlendirmelerinden komisyon kazanmaktadır (Setlak, 2018).

Niş Dijital Göçebeler

Niş dijital göçebeler, genellikle farkındalık yaratma ve kişisel marka oluşturma gibi alternatif tanıtım yöntemleri aracılığıyla gelir elde eden bireylerdir. Bu grup, eğlence amaçlı veya başkalarını dijital göçebe yaşam tarzını benimsemeye teşvik etmek için özel beceriler edinmektedir. Örnek olarak, bazı niş dijital göçebeler kredi kartı yönetimi ve promosyon teklifleri gibi teknikleri kullanarak milyonlarca havayolu mili biriktirip, deneyimlerini çevrimiçi platformlarda paylaşarak gelir elde etmektedir (Cross, 2017). Bu model, niş dijital göçebeliğin yaratıcı ve özel beceriler aracılığıyla sürdürülebilir bir gelir elde etme yöntemine dayandığını göstermektedir.

Acemi Dijital Göçebeler

Acemi dijital göçebeler, dijital göçebeliğin en nadir görülen biçimini temsil etmektedir. Genellikle bir şirketin tanıtım programının bir parçası olarak seçilen bireylerden oluşmaktadır. Bu bireyler, kısa süreli, finanse edilen seyahatlere çıkmakta ve deneyimlerini geniş bir kitleyle paylaşmaktadır. Profesyonel içerik üreticisi olmayan acemi göçebeler, hedef kitlenin temsilcileri olarak kabul edilmektedir. Örneğin, bazı kampanyalarda üniversite öğrencileri sadece sponsorlu ürünleri kullanarak bir bölgeye seyahat ederler ve deneyimlerini fotoğraf ve videolar aracılığıyla sosyal medyada paylaşırlar. Benzer şekilde, gençleri hedefleyen bazı markalar, sosyal medya yarışmaları aracılığıyla kazananlara tüm masrafları karşılanmış seyahat fırsatları sunmakta ve içerik üretmelerini teşvik etmektedir. Bu model, dijital göçebeliğin, hedef kitleye doğrudan ulaşmayı ve marka görünürlüğünü artırmayı amaçlayan kısa vadeli tanıtım stratejileri aracılığıyla da uygulanabileceğini göstermektedir (Setlak, 2018).

1.5.2. Dijital Göçebelerin Hareketlilik Düzeyine Göre Sınıflandırılması

Dijital göçebeler, seyahat sıklıkları ve yaşam tarzı tercihlerine göre farklı hareketlilik düzeylerinde sınıflandırılabilir. Her birey, deneyimlerine, yaşam döngüsüne ve kişisel tercihlerine bağlı olarak farklı bir göçebe tipine ait özellikler gösterebilmektedir. Bununla birlikte, zaman içerisinde seyahat alışkanlıkları değişebildiğinden, bireylerin bir göçebe tipinden diğerine geçiş yapmaları da mümkündür. Bu durum, dijital göçebeliğin dinamik ve heterojen yapısını ortaya koymaktadır (Hoeberichts, 2017).

Sürekli Gezin

Sürekli gezin dijital göçebeler, sürekli seyahat etmeyi seven bireylerdir. Genellikle bir yerde üç aydan fazla kalmadan başka bir destinasyona geçerler. Çoğunluğu gençlerden oluşan bu grup, mümkün olduğunca çok yeri görmek ve keşfetmek amacını taşımaktadır. Sosyal ve maceracı kişilikleriyle öne çıkan bu kişiler, kendi işlerinin sahibi oldukları için çalışma saatlerini bağımsız olarak yönetebilmekte ve esnek bir şekilde hareket edebilmektedirler. Dijital göçebe yaşam tarzına yeni başlayanlar genellikle bu şekilde ilerlemektedir. Mümkün olduğunca çok yer görmek isteyen, yüksek enerjiye sahip ve sürekli hareket etme arzusu ile dünyayı dolaşan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Hoeberichts, 2017).

Sıradan Gezin

Rahat gezginler olarak da bilinen bu grup, dijital göçebeler arasında hareket kabiliyeti orta düzeyde olan kişileri temsil etmektedir. Aynı yerde yaklaşık üç ila altı ay kalarak yeni yerleri ve kültürleri keşfetmek için zaman ayırırlar. Konaklamalarının sonunda, yeni yerler görmek için başka bir yolculuğa çıkma eğilimindedirler. Bu süreçte, bulundukları şehir veya ülke içinde kısa geziler yapmaları da mümkündür. Bu grup, keşfetmeyi seven ancak deneyimlerini sindirerek ilerlemeyi tercih eden dijital göçebeleri tanımlamaktadır (Hoeberichts, 2017).

Ara Sıra Seyahat Edenler

Ara sıra seyahat edenler, dijital göçebeler arasında orta ila düşük düzeyde hareket kabiliyetine sahip bireyleri temsil etmektedir. Bu bireyler, zaman zaman geri dönebilecekleri ve seyahat edebilecekleri bir “ana üs” olmasını tercih etmektedir. Bu seyahatler genellikle bir ila üç ay sürmektedir. Ana üsler, bireyin kendi ülkesinden farklı bir ülkede bulunabilmekte; ancak yine de farklı ülkeleri ve kültürleri deneyimleme tutkularını sürdürmektedirler. Bu tip, seyahat etmeyi seven ancak evlerinden ve ana üslerinden vazgeçmek istemeyen dijital göçbeleri tanımlamaktadır (Hoebrechts, 2017).

Esnek Expat

Esnek expatlar, dijital göçebeler arasında hareketlilik düzeyi düşük olan bireyleri temsil etmektedir. Bu bireyler, yerel kültüre tam olarak entegre olmak için uzun süreli konaklamaları tercih ederler. Bazı durumlarda, bir yıl veya daha uzun süre kaldıkları da görülmektedir. Bu grup, kültürü derinlemesine öğrenmeyi, yerel dili anlamayı ve yerel halkla sosyal bağlar kurmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin sadece seyahat etmek yerine kaldıkları yerde yaşamı derinlemesine deneyimlemelerine olanak tanımakta, bu da onların “yavaş gezginler” veya expatlar olarak sınıflandırılmalarına yol açmaktadır (Hoebrechts, 2017).

1.5.3. Dijital Göçbelerin Akademik ve Sektörel Araştırmalara Dayalı Sınıflandırılması

Akademik literatürdeki dijital göçbelerle ilgili çoğu çalışma serbest çalışanlara odaklanırken, işletme sahipleri ve maaşlı dijital göçbeler sadece sınırlı ölçüde ele alınmaktadır. Müller (2016), dijital göçbeleri gazetecilik kaynaklarına dayanarak serbest çalışanlar veya girişimciler olarak tanımlamaktadır. Reichenberger (2018), üç farklı Facebook grubundan seçilen 22 katılımcının neredeyse tamamının kendilerini serbest çalışanlar veya girişimciler olarak tanımladığını, sadece bir katılımcının uzaktan çalışan olarak tanımlandığını belirtmektedir. Green (2020) ise, dijital göçbelerin şirketlere bağlı uzaktan çalışanlar, serbest çalışanlar veya girişimciler olarak konumlandırıldığını vurgulamaktadır. Cook (2020), bu sınıflandırmaya girişimciler ve

girişimci adayları arasındaki ayrımı ekleyerek, birçok katılımcının henüz gelir getirmeyen iş fikirleri geliştirdiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, akademik ve sektörel araştırmalar ışığında beş tür dijital göçebe ortaya çıkmaktadır; serbest çalışan dijital göçebeler, işletme sahibi dijital göçebeler, maaşlı dijital göçebeler, deneysel dijital göçebeler ve koltuk dijital göçebeler. Özellikle son kategori, bu yaşam tarzını hayal eden büyük bir grubu temsil etmektedir. Nitekim, MBO Partners'ın (2022) raporuna göre, yalnızca ABD'de bu yaşam tarzını arzulayan 72 milyon “koltuk” dijital göçebe olduğu tahmin edilmektedir (Cook, 2023).

Serbest Çalışan/ Freelance Dijital Göçebeler (Geleneksel Model)

Serbest çalışan dijital göçebeler, bilgiye dayalı işlerde bağımsız olarak çalışan ve seyahat ederken gelir elde eden bireylerdir. 2020 yılına kadar bu grup, dijital göçebeliğin geleneksel ve en yaygın modeli olarak kabul edilmiş ve pandemi öncesi araştırmaların büyük çoğunluğu bu kategoriye odaklanmıştı (Cook, 2023). Literatürde en sık atıfta bulunulan çalışmalar, serbest çalışan dijital göçebelerin yaptıkları iş türlerini şu şekilde sıralamaktadır: blog yazarlığı, grafik tasarım, çeviri, dijital pazarlama, podcast üretimi, YouTube içerik üretimi, finans ve iş danışmanlığı, fotoğrafçılık, metin yazarlığı, bilgisayar programlama, gazetecilik, web tasarımı, seyahat vloggerlığı, çevrimiçi İngilizce eğitmenliği, yaşam koçluğu, yazılım geliştirme, sanal asistanlık, profesyonel koçluk ve idari yönetim (Cook, 2020a; Green, 2020; Mancinelli, 2020; Reichenberger, 2018; Thompson, 2019).

Serbest çalışan dijital göçebeler için en önemli motivasyon faktörlerinden biri, iş türleri ve çalışma tarzları üzerinde sahip oldukları özerklik ve seyahat destinasyonlarını özgürce seçebilme imkanıdır. Ancak, bu grubun seyahat sıklığında değişiklikler gözlenmektedir (Cook, 2023). Green (2020), dijital göçebeliği “aşırı hareketlilik (hypermobility)” ile ilişkilendirirken, bazı araştırmacılar seyahat hızının yavaşladığını vurgulamaktadır. Örneğin, Mancinelli (2020), katılımcıların kendilerini “yavaş gezginler” olarak tanımladıklarını ve yılda 3-5 destinasyon arasında mevsimsel geçişler yaptıklarını, bu dönemlerin büyük ölçüde vize rejimleri tarafından belirlendiğini ifade etmektedir.

Bu durum, özellikle hızla gelişen dijital göçebe vizeleri ve vergi düzenlemeleriyle ilgili belirsizlik göz önüne alındığında, yasal faktörlerin seyahat sıklığı ve destinasyon seçiminde belirleyici bir rol oynayabileceğini göstermektedir (Cook, 2022; Holleran, 2022).

Serbest çalışan dijital göçebeler, iş-yaşam dengesi yerine iş-yaşam entegrasyonuna odaklanan bir model geliştirmektedir. Bu grup, işletme sahipleri veya maaşlı dijital göçebelere kıyasla işlerinin sıklığı üzerinde daha fazla kontrole sahiptir. Ancak, bu özgürlüğün önündeki en büyük engel güvencesizliktir. Thompson (2018), özgürlük söyleminin genellikle güvencesiz çalışma koşullarını maskeleydiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, serbest çalışan dijital göçebelerin özgürlük–güvencesizlik ikilemi, akademik araştırmaların önemli konularından biri olmaya devam etmektedir (Cook, 2023).

İşletme Sahibi/Girişimci Dijital Göçebeler

İşletme sahibi dijital göçebeler, serbest çalışanlardan farklı olarak daha karmaşık yapılarla faaliyet gösteren, resmi olarak kayıtlı işletmeleri yöneten bireylerdir. Bu işletmeler genellikle çalışanlara, sözleşmeli personele, ürün envanterine veya çeşitli iş altyapılarına ihtiyaç duyarken; serbest çalışan dijital göçebeler yalnızca bireysel becerilerini hizmet olarak sunmaktadır. Ancak, bu iki grup arasındaki sınırlar oldukça belirsizdir; birçok dijital göçebe kendilerini hem serbest çalışan hem de girişimci olarak tanımlamaktadır (Reichenberger, 2018). Bu durum, bireylerin kendilerini işletme veya marka olarak görmeye başladıklarını vurgulayan akademik literatürle de örtüşmektedir (Cook, 2020; 2022; Gershon, 2014; 2016).

Bu karışıklık göz önüne alındığında, “girişimci” teriminin yaygın ancak belirsiz kullanımının vurgulanması ve dijital göçebelik araştırmaları için net bir tanımın yapılması gerektiğini vurgulamak gerekir. Müller (2016) ve Reichenberger (2018), “dijital göçebe girişimci” terimini serbest çalışanlara karşı bir kategori olarak kullanmakta, ancak girişimci kavramını açıkça tanımlamamaktadır. Thompson (2019) ise, girişimciliğin kültürel bağlamını analiz ederek, bunun batı tüketim süreçleriyle bağlantılı bir kişisel gelişim projesi olarak görüldüğünü ve dijital göçebeler arasında,

bazen sahte bir maneviyatla birleştirilerek yaygınlaştığını vurgulamaktadır. Bu nedenle, belirsiz ve idealize edilmiş “girişimci” terimi yerine, daha kesin olan “dijital göçebe işletme sahibi” kavramı tercih edilmektedir (Cook, 2023).

Dijital göçebe işletme sahiplerinin türleri değişkenlik göstermektedir. E-ticaret (örneğin, dropshipping) ve çevrimiçi eğitim sağlayıcıları bu kategorinin başlıca örneklerindendir (Cook, 2022). Ancak, çalışan veya sözleşmeli çalışan sayısı işletmeden işletmeye değişmekte ve yönetim sorumlulukları arttıkça seyahat esnekliği azalmaktadır. Bu nedenle, uzaktan işletmelerin karmaşıklığının dijital göçebelerin hareketliliğini nasıl etkilediğini anlamak için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir (Cook, 2023).

Maaşlı Dijital Göçebeler

Maaşlı dijital göçebeler, bir yıl içinde en az üç farklı yerde yaşamış tam zamanlı uzaktan çalışanlardır (Stillman, 2023). Pandemi öncesinde, akademik çalışmalar dijital göçebelere sınırlı ölçüde odaklanmış, bunun nedeninin az sayıda örnek olmasından mı yoksa görünürlüklerinin düşük olmasından mı kaynaklandığı belirsiz bırakılmıştır (Cook, 2023). Ancak, pandemi ile birlikte bu kategori hızla büyümüş ve dijital göçebelikle ilgili tartışmalarda merkezi bir konu haline gelmiştir.

Sektöre ilişkin raporlar, özellikle MBO Partners (2022) verileri, tam zamanlı geleneksel işlere sahip dijital göçebelerin sayısının 2020'de iki katına çıktığını ve 2021'de %42 arttığını ortaya koymaktadır. MBO Partners, “maaşlı dijital göçebeler” kavramını, yılda en az üç farklı yerde çalışan ve işverenlerinden bağımsız olarak kendi seyahat seçimlerini yapan bireyler olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede, yalnızca ABD'de 11,1 milyon maaşlı dijital göçebe olduğu tahmin edilmektedir. Bu bulgular, maaşlı dijital göçebeliğin en hızlı büyüyen kategori haline geldiğini göstermektedir (Cook, 2023).

Maaşlı dijital göçebelerin yükselişi; iş-yaşam dengesi, seyahat tercihleri ve küresel iş kültürü hakkında yeni sorular ortaya çıkarmaktadır. Bu kişilerin tatil planlamaları, “dokuz-beş” çalışma rutininin etkisi ve bu bireylerin işvereni ile uyumlu

zamanlarda seyahat etme eğilimleri, öne çıkan konular arasındadır. Ayrıca, şirketler arasındaki farklı yaklaşımlar kültürel gerilimleri derinleştirmektedir (Cook, 2023).

Deneyisel Dijital Göçebeler

Deneyisel dijital göçebeler, seyahat etmeye ve çalışmaya başlamış ancak göçebe yaşam tarzlarını sürdürebilecek düzeyde yeterli gelir elde edememiş bireyleri tanımlamaktadır (Stillman, 2023). Bu kişiler genellikle farklı yaşam tarzları arasında bir geçiş aşamasındadır. Örneğin, sırt çantalı gezginler turizmi performans odaklı çalışma pratikleriyle birleştirebilmektedir (Cook, 2022; Hannonen, 2020).

Deneyisel dijital göçebeler, henüz gelir elde etmeseler bile, yeni beceriler edinerek, kurslara katılarak veya bir iş kurma girişiminde bulunarak kendilerini ortaya koyarlar. Bu şekilde, “dijital göçebe olma” yolculuğunun zamansal boyutunu görünür kılarlar (Cook, 2023).

Deneyisel dijital göçebeler, gelecekte serbest çalışan veya girişimci dijital göçebelere dönüşebileceği gibi, yerleşik, konum tabanlı bir yaşam tarzına da geri dönebilir. Bu bireyler, bu yaşam tarzına uyum sağlarken çeşitli zorluklar ve sürdürülebilirlik sorunlarıyla da karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca, bu kişilerin deneyimleri, idealize edilmiş göçebe yaşam tarzı ile gerçeklik arasındaki keskin farkları ortaya koyması bakımından önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır (Cook, 2023).

Koltuk Dijital Göçebeler

MBO Partners (2022), tarafından yayınlanan bir raporda, koltuk göçebeleri, dijital göçebelerin yeni bir kategorisi olarak tanımlanmaktadır. Deneyisel dijital göçebelerden farklı olarak, koltuk dijital göçebeler profesyonel veya teknik becerilerini kullanarak gelir elde eden ancak henüz göçebe yaşam tarzına geçmemiş kişileri kapsamaktadır (Cook, 2023). ABD’de önümüzdeki iki ila üç yıl içinde dijital göçebe olmayı planlayan yaklaşık 72 milyon “koltuk dijital göçebesi” olduğu tahmin edilmektedir (MBO Partners, 2022).

Ancak, bu grup hakkında çok az şey bilinmekte ve bu tahminler, amacın ne ölçüde eyleme dönüşeceği konusunda net bir fikir vermemektedir (Cook, 2023).

Dijital göçebeleri diğer serbest çalışanlardan veya uzaktan çalışanlardan ayıran temel özellik, dijital çalışmaları sürekli seyahatle birleştirerek göçebe bir yaşam tarzı sürdürmeleridir (Schlagwein, 2018a). Ancak, koltuk dijital göçebeler seyahat etmedikleri için bu belirleyici özelliği sağlamamaktadır. Bu nedenle, uzaktan çalışanlar veya serbest çalışanlardan temel olarak farklı sayılmazlar. Bu kişileri tanımlamak için “koltuk dijital göçebeler” yerine “potansiyel dijital göçebeler” veya “dijital göçebe adayları” terimlerini kullanmak daha yerinde olacaktır (Yıldız, 2025).

1.5.4. Dijital Göçebelerin Seyahat Sıklığı ve Deneyimlerine Göre Sınıflandırılması

Dijital göçebelik, bireylerin dijital platformlar aracılığıyla çalışmalarını yürütürken aynı zamanda sürekli hareket halinde olmayı ve farklı yerlerde yaşamayı tercih ettikleri bir yaşam tarzıdır. Bu anlamda, dijital göçebeler seyahat sıklıkları ve deneyimlerine göre dört ana kategoriye ayrılmaktadır.

Yerel göçebeler, sınırlı sayıda seyahat eden ve genellikle belirli bir evde veya konumda uzun süre kalan uzaktan çalışanlardan oluşmaktadır. (Demaj ve diğerleri, 2021). Bu grup, dijital göçebeliğin henüz başlangıç aşamasında olan veya seyahati yaşam tarzlarının odak noktası haline getirmemiş bireyleri temsil etmektedir.

Kısa ömürlü göçebeler, dijital göçebeliği kısa bir süre deneyimleyen ve genellikle projeler veya iş gereksinimleri doğrultusunda sınırlı bir süre boyunca seyahat eden serbest çalışanları ve diğer uzaktan çalışanları kapsamaktadır (Demaj ve diğerleri, 2021). Bu kişiler dijital göçebeliğin sunduğu esnekliği tecrübe etmekte, ancak kalıcı bir göçebe yaşam tarzına tam olarak adapte olmamaktadır.

Sabbatical göçebeler, seyahat etmeyi seven ancak evlerini çabuk özleyen bireylerden oluşmaktadır (Demaj ve diğerleri, 2021).

Bu kişiler tatil veya izin dönemlerinde çok seyahat etseler de, evlerine olan bağlılıkları ve özlemleri sürekli seyahat etme olanaklarını sınırlamaktadır.

Huzursuz göçebeler ise; on yıl veya daha uzun süredir sürekli seyahat eden, macera ve duygusallıkla tanımlanan gerçek göçebelerdir (Demaj ve diğerleri, 2021). Bu kişiler, dijital göçebeliğin ideal örneklerini temsil ederek, sürekli hareketlilik ve farklı yerlerde deneyim kazanmayı bir yaşam tarzı haline getirmişlerdir.

Bu sınıflandırma, dijital göçebelerin farklı deneyimlerini ve motivasyonlarını anlamak için önemli bir araçtır. Ayrıca, göçebe yaşam tarzının sosyal ve kültürel etkilerini inceleyen akademik çalışmalar için bir yol haritası sunmaktadır.

1.6. DİJİTAL GÖÇEBELİĞİN GETİRDİĞİ AVANTAJLAR VE RİSKLER

Bir dijital göçebe olarak yaşayabilmenin temelinde yatan gerçek şudur:

Öncelikle teknolojik gelişmelerin sunduğu dijital çalışma olanakları oldukça ilgi çekmektedir. Mobil cihazlar ve hızlı internet, her an her yerden erişim imkânı sunmaktadır. Dijital göçebelerin bir diğer dikkat çeken özelliği ise esneklik ve bunun getirdiği kişisel ve profesyonel özgürlük. Bu yaşam tarzı bireylerin özgürlük arayışından doğmaktadır. Üçüncü olarak, coğrafi ve zamansal kısıtlamaların olmaması, dünyanın her yerinde seyahat etmeyi ve eğlenmeyi olanaklı kılmaktadır. Son olarak ise, dijital göçebeler yeni bir yaşam tarzını benimseyerek tüm dünyada daha geniş bir topluluğun parçası olma kimlikleriyle öne çıkmaktadır (Hensellek ve Puchala, 2021). Bu nedenle, bu dört ana kriteri birleştiren aşağıdaki tanımın uygun bir yaklaşım olabileceği düşünülmektedir. Dijital göçebeler, iş-boş zaman ilişkisini koruyan kişilerdir. Hareket halindeyken dijital teknolojilerden faydalanmak suretiyle uzaktan çalışarak yaşam tarzlarını geliştirmekte ve bu sayede dünyanın herhangi bir yerinden bağımsız olarak çalışabilmektedirler. Genellikle esnek çalışma düzenlemeleri yoluyla dijital iş yaparlar ve hem seyahat/boş zaman hem de işi bütünleştirmek için mobiliteye büyük önem vermektedirler. Bireysel ve hareket halinde olmalarına rağmen, içsel motivasyonları ve hedefleri, aynı yaşam tarzını takip eden diğer kişilerle ortak bir kimlik ve küresel bir topluluk oluşturmaktadır (Hensellek ve Puchala, 2021).

1.6.1. Dijital Göçebeliliğin Getirdiği Avantajlar

Dijital göçebelilik, dijital çalışma, esneklik ve mobilite gibi avantajlar sunarak bireylere özgür bir yaşam tarzı sağlamaktadır. Ayrıca yenilikçi yeni nesil iş modelleri ile kimlik ve topluluk duygusunu güçlendiren bir yapıyı da bünyesinde barındırmaktadır. Dijital göçebelerin sağladığı avantajlar ise şunlardır:

Dijital Çalışma

Dijital çalışma konumdan bağımsız olup, profesyonel hayatı kişisel ilgi alanları ve seyahatle birleştirerek özgürlük alanını genişletmekte ve iş-yaşam dengesini mümkün kılmaktadır (Thompson, 2019). İşyerinin dijitalleşmesi bağımsızlık, özerklik ve kendi kaderini tayin etme gibi faydalar sunarak yaratıcılığı ve mutluluğu artırmaktadır (Macgilchrist, Allert ve Bruch. 2019; Liegl 2014). Yeni teknolojiler çalışanlara iş çeşitliliği sunmakta ve firmaların uygun fiyatlı dijital çalışanlara ulaşmasını sağlamaktadır (Durward ve diğerleri, 2016). Dijital çalışma, trafik sıkışıklığını azaltarak ve bireylerin üretkenliğini artırarak çevre üzerinde de olumlu bir etkiye sahiptir (Messenger ve diğerleri, 2017).

Esneklik

Esneklik, dijital göçebelikte iş düzenlemelerinin uyarlanabilirliğini sağlamakta ve bireylerin kişisel ve profesyonel yaşamlarını kolayca birleştirebilmelerine olanak tanımaktadır (Allen, Johnson, Kiburz ve Shockley, 2013). Paylaşım ekonomisi, maliyet ve zaman tasarrufu ile esnek bir yaşam tarzını desteklemektedir (Reichenberger 2018; Prester, Cecez-Kecmanovic ve Schlagwein, 2019). Ortak çalışma alanları sadece teknolojik değil sosyal ihtiyaçları da karşılayarak bireylerin üretkenliğini ve bağımsızlığını artırmaktadır (Orel, 2019).

Hareketlilik

Dijital göçebeler, farklı yerlerde kalma seçenekleri ile yaşam kalitelerini artırmakta ve yaratıcılıklarını geliştirmektedir (Liegl, 2014). Seyahat etmek ve yeni kültürlerle etkileşime girmek önyargıları azaltmakta ve yeni durumlara uyum sağlama

yeteneğini güçlendirmektedir (Blackshaw 2018). Yaşam maliyetinin daha düşük olduğu ülkelerde çalışarak coğrafi arbitrajdan da yararlanmak mümkündür (Ferriss, 2007).

Yenilikçi Yeni Nesil İş Modelleri

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin ortaya çıkardığı iş modellerini dijital göçebeler yakından takip etmektedir. Tabiri caizse “işin mutfağında” olmak, yeni nesil iş modellerini ilk elden hayata geçirmelerine olanak sağlamaktadır. Farklı proje ve ortamlarda çalışmak, yeni becerilerin geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Bu da dijital göçebelerin profesyonel portföylerini zenginleştirmektedir (Yıldız, 2025).

Kimlik ve Toplum

Dijital göçebeler sürekli yeni arkadaşlıklar ve iş bağlantıları kurarak öz saygılarını geliştirmektedir (MacRae, 2016). Topluluk içinde bilgi paylaşımı kimlik gelişimini desteklemekte ve grup içi uyumu artırmaktadır (Prester ve diğerleri, 2019). Çevrimiçi ağlar bireylerin yeni ilişkiler kurmasına yardımcı olurken yalnızlığı da azaltmaktadır (Jarrahi ve diğerleri, 2019). Farklı kültürleri kucaklamak, kişisel ve kültürel kimliği şekillendirmek için önemli bir fırsattır (Blackshaw, 2018).

1.6.2. Dijital Göçebeliğin Getirdiği Riskler

Dijital göçebelik, avantajlarının yanı sıra bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu riskler; dijital çalışmanın dezavantajları, vergilendirme sorunları, esnek çalışma modellerinin getirdiği zorluklar, vize gereklilikleri, hareketlilik ve seyahat maliyetleri ile aidiyet ve sosyal zorluklar şeklinde sıralamak mümkündür.

Dijital Çalışma Ortamının Dezavantajları

Dijital çalışmanın avantajlarının yanı sıra bazı riskleri de bulunmaktadır. Her şeyden önce dijital çalışma, günlük bilgi ve medya tüketiminin yüksek olması nedeniyle zihinsel ve fiziksel riskler taşımaktadır. Sürekli ulaşılabilirlik hissi kişisel hayatı etkileyebilmekte ve strese yol açabilmektedir (Messenger ve diğerleri, 2017). Bunu engellemek için, iş ve özel hayat arasında net sınırlar belirlenmesi ve düzenli

programlar oluşturulması gerekmektedir (Cook, 2020). Fiziksel olarak, uzun süreli bilgisayar başında çalışmak sırt, boyun ve omuz ağrısına da neden olmaktadır (Jacobs ve Gussekloo, 2016).

Bir başka risk de serbest çalışma ve girişimcilik faaliyetlerine dayalı dijital çalışma düzenlemelerinden kaynaklanmaktadır (Thompson, 2018, 2019; Stewart ve Stanford, 2017). Bu düzenlemeler güvencesiz çalışma koşulları, düşük saat ücreti ve düzenli olarak iş aramanın getirdiği stresi beraberinde getirmektedir. Ayrıca sağlık hizmetlerini, emeklilik planlarını ve vergi yükümlülüklerini karşılamayı da zorlaştırabilmektedir (Morad, 2016). Son derece rekabetçi olan çevrimiçi piyasalarda, dijital göçebeler düşük kazanç ve yüksek başarısızlık oranlarıyla karşı karşıya kalabilmektedir (Thompson, 2019). Çevresel etkiler de göz önüne alındığında, dijital çalışma enerji tüketimini ve karbon ayak izini artırmaktadır (Baliga, Hinton, Ayre ve Tucker, 2009).

Vergilendirme

Dijital göçebeler, seyahat ettikleri ülkelerin vergi kanunlarının değişken ve karmaşık yapısı nedeniyle bazen vergilendirme sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır (Yıldız, 2025).

Esnek Çalışmanın Zorlukları

Esnek çalışma düzenleri dijital göçebelere özgürlük sağlarken, aynı zamanda finansal istikrarsızlık ve belirsizlik ile de ilişkilendirilmektedir (Czarniawska, 2014). Gelir düzensizlikleri, emeklilik planlarının olmaması ve finansal bir denge oluşturamama bireylerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Cook, 2020). İş ve özel yaşam arasındaki sınırların bulanıklaşması, sürekli ulaşılabilirlik açısından baskı oluşturabilmektedir (Reichenberger, 2018). Esnek çalışma düzenlemeleri, öz disiplinin olmadığı durumlarda üretkenliğe de zarar vermektedir (Jarrahi ve diğerleri, 2019). Ayrıca dijital göçebeler için donanım ve yazılım ihtiyaçları gibi masrafları da artırmaktadır (Lobel, 2017).

Vize Şartları

Hem çalışmak hem de ülkelerin kültürlerini keşfetmek için farklı ülkelerde bulunan dijital göçebeler, bürokratik vize işlemleriyle uğraşmak zorunda kalabilmektedir. Bazı ülkeler dijital göçebeler için özel vizeler sunarken, bazı ülkeler ise oldukça karmaşık kurallara sahip süreçler yürütmektedir (Yıldız, 2025).

Taşınabilirlik ve Seyahat Maliyetleri

Dijital göçebeler için taşınabilirlik büyük bir avantaj olsa da, doğrudan ve dolaylı maliyetleri de beraberinde getirmektedir. Seyahat masrafları, özellikle dar bütçeli bireyler için karşılanamayacak düzeyde olabilir (Clark, 2019). Sürekli seyahat etmek sağlık ve sigorta maliyetlerini artırırken, resmi işlemler için sabit bir adresin olmaması da sorun yaratmaktadır (Hensellek ve Puchala, 2021). Farklı zaman dilimlerinde çalışmak ve sürekli değişen iş düzenlemelerine uyum sağlamak, zihinsel ve fiziksel sağlık üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır (Prester ve diğerleri, 2019). Seyahatin ayrıca büyük bir çevresel etkisi de bulunmaktadır; özellikle uçak seyahatleri CO2 emisyonlarını artırmaktadır (Green, McCann, Vu, Lopez ve Ouattara, 2018).

Aidiyet ve Toplumsal Zorluklar

Dijital göçebeler için sosyal çevre oluşturmak ve toplumsal bağlar kurmak zorlayıcı olabilir. Bu durum özellikle içe dönük bireyler için daha da güçleşmektedir (Thompson, 2019). Dijital göçebeler arasındaki ilişkiler genellikle yüzeysel kalmakta ve yalnızlık hissi oldukça yaygındır (Spinuzzi, 2012). Dahası, sosyal medyada dijital göçebe yaşam tarzının idealize edilmesi, yeni başlayanlar için hayal kırıklığına ve maddi kayıplara yol açabilmektedir (Hall ve diğerleri, 2019).

Bu riskler dijital göçebe yaşam tarzının sunduğu fırsatları görmezden gelmese de, bu yaşam tarzını benimseyen bireylerin fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlıklarını korumak için dikkatli olunması gerektiğinin altını çizmektedir.

1.7. DİJİTAL GÖÇEBELİĞİN DÖNÜŞÜMÜ VE ÇIKARIMLAR

İnsan emeğinin artan esnekliği ve 'likiditesi' dijital göçebelik olgusunun şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (S. Richter ve A. Richter, 2020; Patokorpi, 2006). Çevrimiçi işgücü piyasaları, paylaşım ekonomisiyle birleşerek bireylerin ve kuruluşların iş birliğini artırmakta mal ve hizmetlerin daha işbirlikçi bir şekilde oluşturulmasına olanak sağlamaktadır (Cohen ve Kietzmann 2014; Kathan, Matzler ve Veider, 2016). Uzaktan çalışma gibi yeni çalışma türleri, yönetim maliyetlerini azaltmakta ve kuruluşlar sonuçlara dayalı yönetimi benimsedikçe çalışan esnekliğini ve performansını artırmaktadır (Larsen ve McInerney, 2002).

Bu değişim, işin yalnızca fiziksel bir yerde yapıldığı fikrinden uzaklaşarak yapılan işin kalitesine odaklanmayı da teşvik etmektedir (Hafermalz ve Riemer, 2016; Handley, McGrath-Champ ve Leung, 2017). Teknolojik platformlar ve yeni çalışma konseptleri ile dijital çalışma, bireysel ve kurumsal çalışma pratiklerini yeniden yapılandırmaktadır (S. Richter ve A. Richter, 2020). Dijital göçebeler, öz yönetim becerileri ile karakterize edilen ve daha üretken ve bağımsız bir yaşam tarzını benimseyen bireyler olarak tanımlanmaktadır (Orlikowski ve Scott, 2016). Bu bireyler sürekli olarak dijital bilgi akışına bağlıdır (Kuzheleva-Sagan ve Nosova 2017; Jarrahi ve Thomson, 2017).

Dijital göçebeler esnek ve bağımsız bir çalışma ortamını tercih etmektedir. Ancak bu, liderlik yaklaşımında bir değişiklik gerektirmektedir. Geleneksel “komuta ve kontrol” yönetim tarzından iş birliğine dayalı bir liderlik yaklaşımına geçiş, dijital göçebelerin özerkliğini artırmakta ve üretkenliklerini desteklemektedir (Nguyen, Mia, Winata ve Chong, 2017; Richter ve Wagner, 2014). Çalışanlara daha fazla özerklik sağlanması, iş ve yaşam konusunda daha bütüncül bir yaklaşıma olanak tanımaktadır (Handley ve diğerleri, 2017).

Ancak dijital çalışma, bilgi teknolojilerinin yoğun kullanımından kaynaklanan bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Aşırı bilgi yükü ve teknostres, çalışanların iş-yaşam dengesini bozabilmekte ve tükenmişliğe neden olabilmektedir (Ayyagari, Grover ve Purvis, 2011; Stich, Farley, Cooper ve Tarafdar, 2015).

Özerklik-paradoksu olarak adlandırılan bu durum, dijital göçebelerin esnekliğe olan bağılılıklarını test etmektedir (Mazmanian, Orlikowski ve Yates, 2013).

Dijital göçebelik bireylere özgürlük ve hareketlilik sunarken, aynı zamanda istikrar ve güvenlik arasında bir denge kurulmasını da beraberinde getirmektedir. Gig iş gibi kısa süreli çalışma düzenlemeleri dijital göçebelerin bağımsızlığını artırmakta ancak kalıcı iş bulma zorluğu gibi riskler taşımaktadır (De Stefano, 2016). Dahası, sağlık sigortası ve diğer sosyal güvencelerin eksikliği onları ekonomik olarak güvencesiz bir duruma düşürebilmektedir (Nash ve diğerleri, 2018).

BÖLÜM 2: DİJİTAL GÖÇEBELERİN EKONOMİK VE POLİTİK BOYUTLARI

Dijital göçebeliğin ekonomik ve siyasi boyutları çeşitli alanlarda önemli etkilere yol açmaktadır. Dijital göçebeler ekonomik koşulları dönüştürürken bölgesel ekonomilere de sosyo-ekonomik katkılarda bulunmaktadır. Ayrıca, dijital göçebe vizelerinin ortaya çıkışı ve bu yaşam tarzına yönelik politika tepkileri, sınır ötesi kazançlar ve uzaktan çalışma düzenlemeleri gibi konulara da odaklanmaktadır. Uzaktan çalışmanın bütçe gelirleri üzerindeki etkisi ise dijital göçebelikle bağlantılı önemli bir ekonomik değişken olarak göze çarpmaktadır.

2.1. DİJİTAL GÖÇEBELİK VE EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Dijital teknolojilerin yaygınlaşması, bilgiye öncelik veren yeni ekonomilerin ortaya çıkmasının önünü açmıştır. Küreselleşmenin de etkisiyle birlikte iş modellerini dönüştüren nesnelerin interneti, yapay zekâ ve blok zinciri gibi teknolojiler, çalışanların daha özerk ve bütüncül bir iş-yaşam dengesi kurmalarına olanak sağlamıştır (Blok, Groenesteijn, Schelvis ve Vink, 2012; Handley ve diğerleri, 2017).

Dijital göçebelik, bireylerin iş-yaşam dengesinde esneklik, özgürlük ve bağımsızlık arayışlarına dayalı olarak ortaya çıkan bir yaşam tarzı ve çalışma biçimidir. Bu bireyler, teknolojinin sunduğu olanaklardan faydalanarak genellikle bir sırt çantası ve taşınabilir bir bilgisayarla dünyanın dört bir yanında hareket eden bir grup insanı temsil etmektedir (Mouratidis, 2018).

Dijital göçebeler yalnızca bir yaşam biçimini temsil etmekle kalmayıp, aynı zamanda dijital çalışmayı göçebe bir yaşam tarzıyla birleştiren yeni nesil bir iş modelini de benimsemektedir. Örneğin, yalnızca Tayland'ın Chiang Mai kentinde, COVID-19 salgınından önce herhangi bir zamanda yaklaşık 20.000 dijital göçebe olduğu tahmin edilmektedir (Jiwasiddi, Schlagwein ve Leong, 2022).

Dijital göçebeler, gig ekonomisi sayesinde proje bazlı ve geçici işlerde esnek çalışma imkânı bulmuş, çevrimiçi platformlar ve uygulamalar büyük bir pazar haline

gelmiştir (De Stefano, 2016; Stewart ve Stanford, 2017). Paylaşım ekonomisi, bireylerin kendi işlerini yaratmalarına ve ürünlerin/hizmetlerin ortak kullanımına dayanmaktadır. Bu ekonomik model, dijital göçebelerin bağımsız olarak projelere katkıda bulunmasını olanaklı hale getirmektedir (Çelik Varol ve Varol, 2020). İşletmeler, düşük maliyet avantajı nedeniyle tam zamanlı çalışanlar yerine dijital göçebelerle iş birliği yapmaktadır (İli, 2023).

Dijital göçebelik seyahat ve turizmle de doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle dijital göçebeler gittikleri bölgelerin yerel ekonomilerine önemli katkılarda bulunmakta ve “ziyaretçi ekonomisi” adı verilen bir ekonomik modele dâhil olmaktadır. Bu model, ziyaretçilerin veya turistlerin konaklama, yeme-içme, ulaşım, aktiviteler ve yerel işletmeler için yaptıkları harcamaları kapsayan bir kavramdır (Kim, Liu ve Williams, 2022).

COVID-19 pandemisi ile birlikte esnek ve uzaktan çalışma deneyimi yaygınlaşmış, birçok ülke dijital göçebeleri hedef alarak bu topluluğu çekmeye yönelik düzenlemeler yapmışlardır. Portekiz, Malta ve Barbados gibi ülkeler dijital göçebeler için cazip koşullar sunarak ekonomilerini canlandırmayı hedeflemiştir (Bacchi, 2020). Bir zamanlar tehdit olarak görülen dijital göçebeler artık ekonomik fırsat ve meta olarak değerlendirilmektedir (Busuttil, 2021).

Dijital göçebe ekonomisi, teknolojinin sağladığı çevrimiçi bağlantılar sayesinde bireylerin coğrafi esneklikle çalışma imkânına sahip olduğu bir ekonomik sistemdir. Bu model özellikle e-ticaret, online eğitim, yazılım geliştirme, dijital pazarlama ve içerik üretimi gibi iş alanlarında yeni fırsatlar yaratmaktadır. Küresel işgücü piyasalarına erişim sayesinde dijital göçebeler bilgi ve becerilerini dünyanın dört bir yanındaki müşterilere sunabilmekte, bu da hem ekonomik çeşitliliği artırmakta hem de bireylerin daha geniş bir müşteri portföyüne ulaşmasını sağlamaktadır (Yıldız, 2025).

Dijital göçebeler uçak bileti, konaklama ve yerel ürünler için yaptıkları harcamalarla seyahat ettikleri destinasyonların ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, çevrimiçi çalıştıkları ülkelerde vergi ödeyerek ekonomik kalkınmayı da desteklemektedir.

Ülkelerin dijital göçebelere yaptığı yatırımlar, sosyal ve kültürel kalkınma için önemli bir unsur haline gelmektedir (İli, 2023).

2.1.1. Dijital Göçebelerin Bölge Ekonomileri Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkisi

Dijital göçebelerin ev sahibi ülkelerdeki etkilerinin olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğu konusunda bilim insanları arasında bir fikir birliği olmasa da, dijital göçebelerin varlığının yenilikçi fikirleri, ağları, tüketimleri ve tanıtımları yoluyla yerel ekonomileri olumlu yönde etkilediği genel kabul görmektedir (Demaj ve diğerleri, 2021).

Girişimci dijital göçebeler genellikle ziyaret ettikleri yerlerde iş bulmakta ve sosyal iş fikirlerini uygulamak için uygun bir zemin yaratarak yerel halkı ve yerel ekonomileri etkilemektedir (Haking, 2017). Öte yandan Schalgwein ve diğerleri (2019), çalışmalarında görüştükleri dijital göçebelerin, ortak bağış programları aracılığıyla bu ülkelerdeki işletmelere yardımcı olmak için kendi işletmelerini (web sitesi/pazarlama gibi) kullandıklarını ifade etmiştir. Bu tür bağlantılar, topluluklar ve dijital göçebeler arasında ortak bir bağlantı noktası olarak hizmet veren ortak iş alanlarının (Richards, 2015; Schalgwein ve diğerleri, 2019) kullanımı yoluyla kolaylaştırılmakta ve dijital göçebeler de günlük veya aylık kira ödeyerek yerel ekonomiye katkıda bulunmaktadır (Schalgwein ve diğerleri, 2019). Bazı araştırmacılar, dijital göçebeler tarafından kullanılan sınırlı kişisel tüketim ve/veya yerel mobil iletişim hizmetlerinin bile ekonomik olarak olumlu yönde etkilendiğini belirtmektedir (Richards, 2015; Schalgwein ve diğerleri, 2019). Dahası, dijital göçebeler en sevdikleri yerleri tanıtarak bu yerler için turizm elçisi görevi görmekte ve yerel ekonomiler için özel bir turist pazarı segmenti haline gelmektedir (Wiranatha ve diğerleri, 2020).

2.1.2. Dijital Göçebelerin Ekonomik Koşullara Etkisi

Dijital göçebelik olgusu, bireysel özgürlük ve esneklik ihtiyacının yanı sıra ekonomik ve sosyal koşullar tarafından da biçimlendirilmektedir (Boell ve Cecez-Kecmanovic, 2014). Özellikle dijital göçebe bireylerin yaşam yolculuğu ve daha iyi bir

yaşam arayışına ilişkin çalışmalar (Reichenberger, 2018; Hall ve diğerleri, 2019; Büscher 2013; Czarniawska, 2014; Müller, 2016) ve dijital göçebeler tarafından kullanılan altyapının teknolojik yönlerine odaklanan araştırmalar (Jarrahi ve diğerleri, 2019; Nash ve diğerleri, 2018; Sutherland ve Jarrahi, 2017) bu alanın temelini oluşturmaktadır. Ancak bu çalışmaların, ekonomik koşullar gibi makro düzeydeki faktörlerin dijital göçebelik üzerindeki etkisine detaylı bir şekilde değinmek yerine sadece yüzeysel olarak değinildiği görülmüştür.

Dijital göçebelikteki ekonomik koşullar, işgücü piyasasındaki çalışma biçimleriyle doğrudan bağlantılıdır. Dijital göçebeler, garantili istihdamı reddedip “9' a 5” çalışma düzenini terk ederek özgürlük elde etmektedir. Ancak bu özgürlük “sürekli seyahat ve iş ikilemi” şeklinde bir paradoks yaratmaktadır (Nash ve diğerleri, 2018). Bu bağlamda piyasa ekonomisinin koşullarına bağlı bir yapının varlığı söz konusudur. Bu bağımlılık, dijital göçebelerin geniş girişimcilik yeteneklerine sahip olmalarını ve müşterileriyle aralarındaki kurumsal boşlukların üstesinden gelmek için ek çaba sarf etmelerini gerektirmektedir (Ens, Stein ve Jensen, 2018; Bartosik-Purgat, 2018; Bancilhon, Chapman, Macht ve Teicher, 2019; Kong, Schlagwein ve Cecez-Kecmanovic, 2019).

Direnç ve adaptasyon, ekonomik üretim şekilleri açısından da gözlenmektedir. Dijital göçebeler bilgi temelli ekonominin sağladığı fırsatlardan faydalanmaktadır (Moravec, 2013; Wood, 2005). Yüksek üretkenliğe dayalı çalışma araçları ve çevrimiçi hizmetlerin kullanımı bu bağlamda öne çıkmaktadır (Wang, Schlagwein, Cecez-Kecmanovic ve Cahalane, 2018). Ancak bu fırsatlar verimlilik kaygılarını da beraberinde getirmekte ve dijital göçebeler “dijital çağın sağladığı fırsatlara kıyasla işgücü verimliliklerinin yeterince yüksek olmaması nedeniyle sürekli bir stres halindedir” (Kuzheleva-Sagan ve Nosova, 2017).

Hükümetlerin ekonomi politikaları da dijital göçebelik üzerinde önemli bir role sahiptir. Dijital göçebelerin farklı ekonomiler ve ulus-devletler arasında kolayca hareket edebilmeleri, onları ulus-devlet egemenliğine meydan okuyan yeni bir “sınır ötesi seçkin kitle” haline getirmektedir (Dobrinskaya, 2016). Ancak bu hareketliliğin kökleri ulus-devlete dayanmaktadır. Dijital göçebelik “aşağı yönlü hareketlilikten, daralan

hükümet güvenlik ağlarından ve artan borç oranlarından” bir kaçış olarak görülmektedir (Thompson, 2018). Gelişmiş ülkelerdeki genç profesyoneller genellikle bu ekonomik koşullardan etkilenmekte ve dijital göçebelik, hükümetlerin ekonomik fırsatları eşit bir şekilde dağıtmamasına bir tepki olarak kabul edilmektedir (Wang, Schlagwein, Cecez-Kecmanovic ve Cahalane, 2019).

2.2. DİJİTAL GÖÇEBELERİN KARŞILAŞTIĞI VERGİ ÇEŞİTLERİ

Dijital göçebeler, farklı ülkelerde çalışmaları nedeniyle çeşitli vergi yükümlülükleriyle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu vergiler arasında kişisel gelir vergisi, katma değer vergisi (KDV), kurumlar vergisi ve sosyal güvenlik katkı payları bulunmaktadır. Vergi yükümlülüğü, dijital göçebenin ikamet durumuna, gelir kaynağına ve çalıştığı ülkenin vergi mevzuatına göre değişmektedir.

Kişisel Gelir Vergisi

Kişisel gelir vergisi, bireylerin maaş, ücret, temettü, faiz ve diğer gelir türlerinden elde ettikleri kazançlar üzerinden alınan bir vergidir. Genellikle yıllık olarak hesaplanmakta ve vergi dilimleri, kesintiler, vergi kredileri ve muafiyetler gibi çeşitli unsurlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Bazı durumlarda daha yüksek gelirler daha yüksek oranlarda vergilendirilmekte ve buna artan oranlı vergi sistemi adı verilmektedir (Loffe, 2024).

Kişisel gelir vergisi oranları dünya genelinde %10 ila %55 arasında farklılık göstermektedir. Örneğin, ABD'de ortalama oran %37 civarındadır. Birleşik Krallık'ta %20 ile %45 arasında artan oranlı bir vergi sistemi uygulanırken, Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde ortalama oran %40 seviyelerindedir. Dijital göçebeler genellikle vergi ikametgahlarının bulunduğu ülkelerde kişisel gelir vergisi ödemek zorundadır. Ancak bazı durumlarda gelir kaynaklarının bulunduğu ülkede de ödeme yapmaları gerekmektedir (Loffe, 2024).

Dijital göçebeler için vergi dostu ülkelerin listesi aşağıdaki gibidir (Loffe, 2024):

- Antigua ve Barbuda, Arjantin, Bahreyn, Barbados, Bermuda, Cayman Adaları, Kosta Rika, Hırvatistan, Kuveyt, Malta, Karadağ, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde %0,
- Bosna Hersek, Bulgaristan, Kazakistan, Kuzey Makedonya, Paraguay ve Romanya'da %10,
- Makao'da %12,
- Bolivya'da %13,
- Hong Kong, Macaristan ve Letonya'da ise %15 oranındadır.

KDV

Katma değer vergisi, malların üretiminden dağıtımına kadar olan süreçte, mal ve hizmetlere eklenen tutar üzerinden alınan bir tüketim vergisidir. KDV tutarı bireysel tüketici tarafından ödenmekte ve ürünün nihai fiyatına yansıtılmaktadır. Avustralya gibi bazı ülkelerde mal ve hizmet vergisi olarak da bilinmektedir (Loffe, 2024).

KDV oranları dünya genelinde %7 ile %27 arasında değişiklik göstermektedir. AB mevzuatına göre, herhangi bir AB ülkesindeki oran en az %15 olmalıdır; bu oran ortalama olarak %21'in üzerindedir. ABD, Hong Kong ve Katar da dahil olmak üzere birçok ülke bu vergiyi uygulamamaktadır (Loffe, 2024).

Dijital göçebeler de KDV'ye tabi tutulmaktadır. Bu vergiye ilişkin kurallar ülkeden ülkeye ve sağlanan hizmetin türüne göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle dijital göçebeler, faaliyet gösterdikleri her bir yargı alanındaki KDV yükümlülüklerini dikkatle gözden geçirmelidir (Loffe, 2024).

Kurumlar Vergisi

Kurumlar vergisi, şirketlerin ve şirket sahiplerinden ayrı tüzel kişilikler olarak tanınan diğer kuruluşların kârları üzerinde uygulanmaktadır. Genellikle şirketin vergilendirilebilir gelirinin yüzdesi üzerinden hesaplanmaktadır. Serbest çalışanlar veya şahıs şirketi sahibi olarak faaliyet gösteren dijital göçebeler genellikle kurumlar vergisi ödemezler. Bunun yerine, kişisel gelir vergisinden sorumlu tutulurlar. Ancak, bir limited şirkete sahip olan veya kurumsal bir işletmeyi yöneten dijital göçebeler, şirket kârları üzerinden kurumlar vergisi ödemekle yükümlü olabilirler (Loffe, 2024).

Sosyal Güvenlik Katkıları

Hükümetler genellikle kişisel gelirin belirli bir yüzdesini toplamakta ve bunu kamu sağlık hizmetleri ve emeklilik ödemeleri için kullanmaktadır. Dijital göçebeler, ikamet ettikleri ülkeye, istihdam koşullarına ve geçerli uluslararası anlaşmalara bağlı olarak kendi ülkelerine, ev sahibi ülkeye veya her ikisine de sosyal güvenlik primi ödemek zorunda kalabilmektedir. Örneğin, bir dijital göçebenin Macaristan veya Estonya'da bulunduğu sırada bu ülkelerin kamu fonlarına katkıda bulunması gerekmektedir. Bunun aksine, Malta'da ikamet eden uzaktan çalışanlar, vatandaşı oldukları veya gelir kaynağı olan ülkede zaten ödeme yapıyorlarsa, bu katkı paylarından büyük olasılıkla muaf tutulacaktır (Loffe, 2024).

2.3. DİJİTAL GÖÇEBE VİZELERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Dijital göçebelik temel bir unsur olarak seyahat etmeyi içermesine rağmen, bu olgunun turizm dinamiklerindeki konumu ve etkisi üzerine sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Dijital göçebelik, günümüzde yaratıcı turizmin bir çeşidi, mekândan bağımsız yeni bir işgücü türü ve bir tür boş zaman etkinliği olarak değerlendirilmektedir (Jaiswal, S. Gupta ve S.K. Gupta, 2024). COVID-19 salgını, uzaktan çalışmanın normalleşmesini tetiklemiş ve hareket özgürlüğüne dayalı yaşam tarzlarını tehdit etmiştir (Brynjolfsson ve diğerleri, 2020). Pandeminin ardından birçok hükümet, uzaktan çalışmayı seyahat politikalarına entegre etmek için dijital göçebe vizeleri uygulamaya koymuştur (Bednorz, 2024). Kıbrıs Dijital Göçebe Vizesi, Rentista Vizesi (Kosta Rika) ve Beyaz Kart (Macaristan) dijital göçebe vizesi örnekleri arasında yer

almaktadır (Sánchez-Vergara, Orel ve Capdevila, 2023). Bu vizeler bir ülkeye yeni bireyler çekmek amacıyla geliştirilmiştir ve bu açıdan Yatırım Yoluyla Vatandaşlık (CBI) ve Yatırım Yoluyla İkamet (RBI) programlarına benzemektedir. Ancak aralarındaki temel fark, CBI ve RBI programlarının daimi vatandaşlık veya ikamet imkânı sunması ve bir kişinin o ülkede yaşaması zorunluluğunun bulunmamasıdır. Dijital göçebe vizesi alanlar ise daha uzun süreli kalıcılık sağlarken yerel kaynaklı gelir elde etmeyi sınırlandırmaktadır (Dürselen, 2024; Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2024).

Dijital göçebe vizeleri (DNV), turist ve çalışma vizeleri arasındaki yasal boşlukları doldurmak ve yabancı ülkelerdeki dijital göçebelerin belirsiz yasal statüsünü çözüme kavuşturmak için geliştirilmiştir (Dürselen, 2024). Başka bir yerde yaşamak, alınması zor olabilen izinlerin ve vizelerin yönetilmesini gerektirmektedir. Bu genellikle seyahate çıkmaya karar vermeden önce çözülmesi gereken bir 'meta iş' haline gelmektedir (Aroles, Bonneau ve Bhankaraully, 2022; Bozzi, 2020). Bu süreç, daha güçlü pasaportlara veya birden fazla vatandaşlığa ve dolayısıyla daha fazla hareketliliğe sahip bireyler için daha iyi yönetilebilir olsa da, göçmenlik belgelerini düzenlemek zorunda olan ve ziyaret edebilecekleri ülkelerde kısıtlamalarla karşılaşan kişiler için ciddi bir zorluk teşkil etmektedir (Aroles ve diğerleri, 2022; Smercina, 2019). Eskiden uzaktan çalışanlar turist olarak istihdam edilirdi ve bu kişiler normalde 90 gün geçerli olan bir vizeye başvurabilirdi (<https://www.schengenvisainfo.com>). Ancak, izin verilenden daha uzun süre kalmak istiyorlarsa, çalışma vizesi için başvurmaları gerekmektedir. Bu durumda, yerel bir kuruluşla iş sözleşmesi imzalamaları şartı aranmaktadır. Bu şekilde, DNV'ler aracılığıyla, dijital göçebelerin kalış süreleri, turist vizesinin daha kısıtlı olan zaman sınırlaması yerine 1 yıl veya daha fazla uzatılabilmektedir. Kural olarak, bu vizelerde asgari bir yıllık gelir gerekmektedir, ancak bu sınırlar değişebilmektedir (Portuguese Law 23/700).

Dijital göçebe vizeleri, belirli bir ülkede genellikle altı aydan iki yıla kadar çalışma ve yaşama hakkı veren bir vize türüdür. Başvuranların uzaktan çalıştıklarını ve yeterli gelir elde ettiklerini kanıtlamaları gerekmektedir. Bu vizeler, başvuru sahiplerine geçici oturma izninin yanı sıra bazı durumlarda vergi muafiyeti veya ayrıcalıklı vergilendirme de sunmaktadır (Koskela ve Beckers, 2024).

Bu DNV'ler belirsizliği ve kısa süreli turist vizelerinin potansiyel suistimalini azaltırken, bir vergi rekabeti durumu yaratabilmekte ve olası yargısal uyuşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir (OECD, 2022).

Hükümetlerin dijital göçebe vizesi verme motivasyonları değişkenlik göstermektedir. Bu vizeler, ülkelerin daha fazla sermaye birikimi sağlama, göç hareketliliğini kontrol etme ve turizm gelirlerini artırma hedeflerine yönelik olarak hizmet etmektedir (Koskela ve Beckers, 2024). Dreher ve Triandafyllidou, dijital göçebe vizelerinin sosyal koruma sağlamaksızın nispeten varlıklı bireylere ev sahipliği yaparak ülkelere ekonomik fayda sağlamayı amaçladığını vurgulamaktadır (Dreher ve Triandafyllidou, 2023). Mancinelli ve Germann Molz, dijital göçebe vizelerini ekonomik faydalar sağlarken bireylere özel haklar tanıyan bir “sınır sanatı” olarak nitelendirmektedir (Mancinelli ve Germann Molz, 2023). Bednorz ise bu vizeleri ülkelerin mevcut politika hedefleri doğrultusunda stratejik yaklaşımlar olarak değerlendirmektedir (Bednorz, 2024). Bazı akademisyenler dijital göçebe vizelerinin yükselişini Covid-19 pandemisi sonrasında turizm gelirlerinde yaşanan düşüşü telafi etme çabası olarak yorumlamaktadır (Foley ve diğerleri, 2022; Hannonen, 2020).

Dijital göçebeler için altyapılar ve mekânlar büyük önem taşımaktadır. Bangkok, Barselona, Berlin, Lizbon ve Prag gibi şehirler, dijital göçebelerin geçici konaklamalarını kolaylaştırmak ve şehirlerin kimliklerini konumlandırmak için altyapılarını yenilemişlerdir (Capdevila, 2015; Orel, 2019). Ortak çalışma alanları gibi yapılar dijital göçebelerin iş deneyimlerini iyileştirirken yerel topluluklarla bütünleşmelerini de desteklemektedir (Chevtaeva ve Denizci-Guillet, 2021; Orel, 2019). Bu alanlar göçebelerin hem profesyonel hem de kişisel işlerini yürütebilmeleri için esneklik sağlamaktadır (Kuzheleva-Sagan ve Nosova, 2017).

Dijital göçebelerin destinasyon seçerken göz önünde bulundurdıkları bir diğer önemli faktör de güvenlidir. Hem destinasyonun genel güvenliği hem de belirli tesislerin güvenliği, göçebelerin konaklama kararları üzerinde kritik bir rol oynamaktadır (Aroles ve diğerleri, 2022; Bozzi, 2020). Ayrıca, dijital göçebeler vize ve izinlerin yönetimi gibi üst süreçlerle de karşı karşıya kalabilmektedir.

Ancak Barbados, Estonya ve Gürcistan gibi ülkeler dijital göçebeler için yeni vizeler oluşturarak bu süreçleri kolaylaştırmaya çalışmaktadır (Hermann ve Paris, 2020).

Bazı ülkeler dijital göçebeleri bu vizeler aracılığıyla vergi avantajları ve altyapı desteği sunarak çekmeye çalışmaktadır. Malezya gibi ülkeler çeşitli şirketlerle ortaklık sağlayarak konaklama, turizm faaliyetleri ve sağlık hizmetlerinde indirim sağlamaktadır (Malaysia Digital Economy Corporation, 2024). Dijital göçebelerin sadece vergi avantajlarını ve yaşam maliyetini değil, aynı zamanda eğlence olanaklarını, elverişli iklimi ve kültürel çeşitliliği de göz önünde bulundurdıkları belirtilmektedir (Dürselen, 2024).

Dijital göçebe vizesi Avrupa'da Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İtalya, Portekiz, Norveç ve 2022 itibarı ile Letonya gibi ülkelerde; Avrupa dışında ise Antigua & Barbuda, Barbados, Bermuda, Kosta Rika, Cayman Adaları, Birleşik Arap Emirlikleri, Gürcistan, Avustralya, Meksika, Mauritius, Tayland ve Curacao gibi ülkelerde alınabilmektedir. Dünya çapında yaklaşık 35 milyon kişi dijital göçebe vizesiyle çalışmaktadır ve bu vizenin verilme koşulları ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genellikle geçerli bir pasaport ve belirli bir gelir düzeyi gerektirmektedir (Mierina ve Šüpule, 2024).

Dijital göçebe vizesi başvurusunda bulunabilecek kişiler ve başvuru süreci ülkeden ülkeye farklılık gösterse de, genel olarak aşağıdaki kriterler ve adımlar uygulanmaktadır (Yıldız, 2025):

Başvuru koşullarını sağlayan kriterler şunlardır:

- Uzaktan çalışan, serbest meslek sahibi veya kendi işini kurmuş kişiler.
- Ülkeye göre değişen belirli bir gelir düzeyine sahip bireyler.
- Genellikle 6 ay ile 2 yıl arasında uzun süreli ikamet etmeyi planlayan kişiler.

Başvuru sürecinin adımları ise aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır (Yıldız, 2025):

1. Gerekli belgelerin hazırlanması (ör. pasaport, gelir belgesi, iş sözleşmesi veya banka hesap özetleri).
2. Başvuru formunun online veya şahsen doldurulması.
3. Başvuru ücretinin yatırılması.
4. Bağlı olunan ülkenin konsoloslugu veya büyükelçiliği tarafından başvurunun değerlendirilmesi.

Tablo 2.1. Dünya Geneline Çeşitli Ülkelerdeki Göçebe Vizesi Politikalarına Genel Bakış

Ülke	Mevcut Vize Politikası
Avustralya	Çalışma ve tatil vizesi. Dijital göçebeler en fazla 1 yıl olmak üzere bir yıl boyunca ülkede çalışabilir ve yaşayabilir. Bu vizeye hak kazanmak için sadece 18 ila 35 yaşları arasında olmak gerekmektedir.
Bahamalar	Bahamalar Genişletilmiş Erişim Seyahat Konaklaması (BEATS). Uzaktan çalışanlar için istihdam belgesi gerekmektedir. Bağımsız çalışma belgesi veya iş sözleşmesi kabul edilmektedir. Maksimum 1 yıllık vize, ancak iki kez uzatılabilir. Toplam kalış süresi en fazla 3 yıldır. Kaynak ülkeye bağlı olarak, ek koşullar geçerli olabilmektedir.
Bali	İş vizesi, başvuru sahibi henüz ülkede değilse 60 gün geçerlidir. Aksi takdirde 30 gündür. Maksimum kalış süresi 120 gündür. Geçici bir kalış izni için bundan sonra başvurulabilir.
Barbados	Dijital göçebeler için 12 aya kadar Barbados Hoş Geldiniz Pul Vizesi. Yeniden başvurmak mümkündür. Haziran 2020'de uygulamaya konulmuştur.
Bermuda	Bermuda'dan Çalışma Sertifikası. En fazla 1 yıllık vize imkanı ile yeni başvuru yapılmaktadır.
Brezilya	Brezilya dijital göçebe vizesi 12 aylıktır ve bir 12 ay daha yenilenebilmektedir. Ocak 2022'de hayata geçirilmiştir.

Cayman Adaları	Global Citizen Concierge Programı (GCCP) 2 yıla kadar geçerlidir.
Hırvatistan	Geçici oturma izni 12 aya kadar geçerlidir. Bu izin için altı ay sonra yeniden başvuruda bulunulabilir. Ocak 2021'de uygulamaya konulmuştur.
Çek Cumhuriyeti	6-12 aylık süreli "Zivnostensk ve Oprávnění" iş vizesi. Yabancı ülke vatandaşları için alınması zor, ancak mümkündür.
Dominik	Doğada Çalışma vizesi. 18 aya kadar yer değiştirilebilir.
Estonya	Dijital göçebe ve serbest çalışan vizesi, iyi düzenlenmiş ve teşvik edici e-ikamet programını 12 aya kadar kullanma hakkına sahiptir. Haziran 2020'de uygulamaya konulmuştur.
Gürcistan	Uzaktan Gürcistan programı, maksimum 1 yıldır.
Yunanistan	AB/Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) üyesi olmayanlar için göçebe vizeleri. Yabancı bir işveren için çalışılmasına veya yurtdışında kayıtlı bir şirkete sahip olunmasına izin verilir. 1 yıllık vize iki kez 3 yıla kadar uzatılabilir. Ekim 2021'de uygulamaya konulmuştur.
Almanya	"Bağımsız çalışma vizesi " 3 yıla kadar uzatılabilir. Çek Cumhuriyeti'ndeki gibi elde edilmesi kolay değil ancak mümkündür.
Macaristan	Beyaz kart, bir yıllık oturma izni, bir yıl daha uzatılabilir. En kolay AB ülkelerinden biridir. Şubat 2022'de uygulamaya konulmuştur.
İzlanda	Uzaktan çalışanlar için uzun süreli vizeler. Altı ay geçerlilik süresi vardır ve Schengen bölgesinde sadece 90 gün geçerlidir.
Letonya	Letonya Dijital Göçebe Vizesi. Göçebe vizesi sahiplerinin Letonya'da kayıtlı bir işveren için çalışmalarına veya Letonya'da sosyal yardım almalarına izin verilmeyecektir. Ağustos 2022'de uygulamaya konulmuştur.
Malta	AB üyesi olmayan işçilere yönelik 1 yıla kadar Göçebe Oturma İzni. Bu izin uzatılabilir.
Meksika	Geçici İkamet Vizesi. Bir yıla kadar kalış süresi vardır ve 3 yıla kadar uzatılabilir.
Portekiz	Bağımsız çalışan kişiler ve girişimciler için 12 aya kadar olan vizeler, müteakip daimi ikamet statüsü ile 5 yıla kadar uzatılabilir.
Romanya	Dijital göçebe vizesi 12 ay sürelidir. Başka bir 12 ay için tekrar yenilenebilir. Aralık 2021'de uygulamaya konulmuştur.

İspanya	Plan dahilinde: "Startup Yasası". On iki aylık vize ve 24 aya kadar uzatılabilme imkanı. Ocak 2023'de uygulamaya konulmuştur.
Tayland	Özel Turist Vizesi (STV). Toplam 270 gün için iki kez uzatılabilen 90 günlük bir turist vizesidir. Bu bir turist vizesi türüdür ve bir vergi ve harç ile birlikte gelmektedir. Ekim 2020'de uygulamaya konulmuştur.
Türkiye	Bu vize 21-55 yaş arası uzaktan çalışanlar için geçerlidir ve bu kişilere 12 aya kadar kalma hakkı vermekte, sonrasında ise oturma izni için yeniden başvuruda bulunma imkânı tanımaktadır. Nisan-Mayıs 2024 tarihleri arasında uygulamaya konulmuştur.

Kaynak: (Svobodová, 2022)

2.3.1. Dijital Göçebelerin Vize Düzenlemelerine Uyum Stratejileri

Dijital göçebelerin devletle iş birliği yapmak ve ona karşı çıkmak için kullandıkları temel stratejilerden biri, literatürde “vize kaçıışı” olarak tanımlanmaktadır. Diğer yaşam tarzı gezginleri gibi, dijital göçebeler de genellikle geçici turist vizeleriyle ülkelere girmekte ve bu vizeleri sınırları tekrar tekrar geçerek yenilemek zorunda kalmaktadır. Örneğin, AB vatandaşı olmayanlar, Schengen vizelerinin süresini en üst düzeye çıkarmak için AB ülkelerine girip çıkarak “Schengen karışıklığı” yaratmakta, Tayland'da yaşayan dijital göçebeler turist vizelerini sıfırlamak için birkaç haftada bir sınırı geçmekte ve Goa'da yaşayan Avrupalı aileler vizeleri sona ermeden Hindistan'ı terk ederek yeniden girişte bulunmaktadır (Cook, 2022; Korpela, 2020).

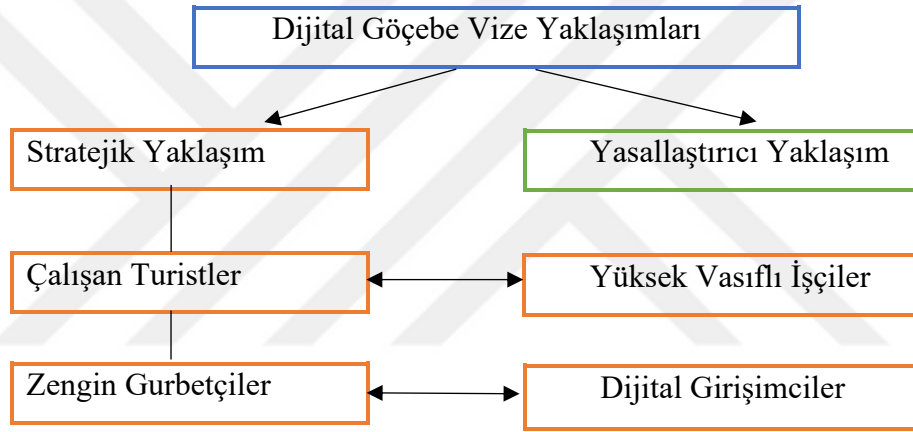
Bu tür vize prosedürleri, dijital göçebelerin turist mi yoksa göçmen mi olarak sınıflandırılacağı konusunda belirsizlikler yaratmaktadır. Turist vizelerini uzatmak için uygulanan bu işlemler, dijital göçebelerin uzaktan çalıştığı veya çocuklarını evde eğittiği durumlarda turist tanımı sınırlarını zorlamaktadır. Göçebeler, vize yasalarının sınırlarına yaklaşmakta olduklarının farkındadır (Cook, 2022; Korpela, 2020).

Turist vizesi ile birçok ülkede birkaç ay veya daha uzun süre yaşamak mümkündür. Çalışmak zorunlu değildir, ancak uzaktan çalışarak gelir elde edilmesi durumunda, yerel ekonomiye etki etmeyen yabancı bir şirket için çalışmak genellikle sorun oluşturmamaktadır. Sınır geçişlerinde “iş” ve “istihdam” terimlerinden kaçınmak

genellikle sorunları ortadan kaldırmaktadır. Bu ifadeler, dijital göçebelerin sistemdeki boşlukları kullandıklarını ve dikkat çekmemek için belirli kelimeleri kullanmaktan sakındıklarını göstermektedir. Ancak vize ihlalleri, göçbeleri tutuklanma, sınır dışı edilme veya vize reddi riskine maruz bırakmaktadır (Mancinelli, 2020).

2.3.2. Dijital Göçebe Vizesinin Uygulanmasına Yönelik Yaklaşımlar

Dijital göçebe vizelerinin hazırlanmasında politikacılar tarafından benimsenen iki ana yaklaşım, hareketlilik düzeyleri bakımından farklılık göstermektedir (Bednorz, 2024):

Şekil 2.1. Dijital Göçebe Vize Kategorizasyonu

Kaynak: (Bednorz, 2024)

2.3.2.1. Stratejik Yaklaşım

Bu tür vizeler, turizm, işgücü piyasası, girişimcilik veya göç politikası gibi mevcut veya yeni ortaya çıkan bir siyasi önceliği desteklemek amacıyla uygulanmaktadır (Dreher ve Triandafyllidou, 2023). Açık siyasi amaçlar bu vizelerin tasarımında yer almakta ve daha aktif bir şekilde teşvik edilmektedir. Stratejik yaklaşım, çalışan turistler, yüksek gelirli gurbetçiler, vasıflı işçiler ve dijital girişimciler gibi farklı dijital göçebe kimliklerine göre alt kategorilere ayrılabilir (Bednorz, 2024).

2.3.2.1.1. Stratejik Yaklaşım: Çalışan Turistler

Çalışan turistler için stratejik dijital göçebe vizeleri genellikle bir ülkenin turizm arzının bir uzantısını oluşturmaktadır. Bu vizeler genellikle Turizm Bakanlığı veya turizmle ilgili bir kamu kurumu tarafından yönetilmekte ve “Yunanistan'dan Çalış”, “Barbados Hoş Geldin Damgası”, “Curaçao'da @HOME” gibi akılda kalıcı isimlerle özel programlar olarak markalaştırılmaktadır (Mancinelli ve Germann Molz, 2023). Bu programlar idari yükü en aza indirmeyi ve genellikle online başvuru ile kolay bir işlem süreci sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca bazı durumlarda açık gelir vergisi muafiyetleri de sağlanmaktadır (Kostić, 2019; Tyutyuryukov ve Guseva, 2021).

Çalışan turistlere yönelik vizeler genellikle daha esnek kriterlere sahiptir ve bu programlarda vizeler 'uzaktan çalışanlar' (örneğin Cape Verde, Dubai, Yunanistan), 'çalışanlar' (örneğin Aruba, Seyşeller) veya sadece 'uzun süreli turistler' (örneğin Bahamalar, Dominika) için bir çözüm olarak tanıtılmaktadır. Örneğin, Aruba'nın “One Happy Workation” programı ziyaretçilerin çalışma zorunluluğu olmadığını vurgulamaktadır. Ayrıca, bu vizeler genellikle 12 aya kadar kalış süresi sunmaktadır (Bednorz, 2024).

2.3.2.1.2. Stratejik Yaklaşım: Varlıklı Gurbetçiler, Yüksek Vasıflı Çalışanlar ve Dijital Girişimciler

Bazı dijital göçebe vizeleri, turizmle sınırlı olmayan diğer siyasi öncelikleri de desteklemektedir. Malta, Mauritius ve Tayland gibi ülkeler varlıklı gurbetçilere yönelik destinasyonlar olarak konumlanırken, Bermuda ve Cayman Adaları daha çok dijital girişimcilere yönelik vize programları sunmaktadır. Örneğin, Bermuda İş Geliştirme Ajansı ve Cayman Enterprise City gibi kurumlar, iş desteği ve vergilendirme politikalarıyla entegre vize programları sağlamaktadır (Bednorz, 2024).

Estonya ve Malezya gibi ülkeler kendilerini modern mobil işgücü için varış noktaları olarak konumlandırmakta ve bu vizeleri e-Residency veya Digital Malaysia gibi stratejik girişimlerle bağlantılı hale getirmektedir (Blue, 2021).

Bu vizeler genellikle yüksek gelir kriterleri ile nitelendirilmekte ve online başvuru süreçleri ve bilgi sağlayan web siteleri ile tanıtımlarını iyi bir şekilde yapmaktadır (Bednorz, 2024).

2.3.2.2. Yasallaştırıcı Yaklaşım

Dijital göçebe vizeleri net bir politika önceliği olmaksızın uygulanmakta ve uzaktan çalışanların farklı ziyaretçi grupları olarak tanınarak ülkede kalmalarının yasallaştırılması için bir yol sağlamaktadır (Elisabeth, 2022; Octavia, 2022). Bununla birlikte, bu vizeler dijital göçebeleri çekmek, vize başvurularıyla ilişkili idari yükleri azaltmak veya bu programı tanıtmak için çok az şey sunmaktadır (Bednorz, 2024).

Stratejik dijital göçebe vizelerinin destekledikleri net bir politika hedefi varken (uluslararası turistleri, dijital girişimcileri, vasıflı işçileri veya uzun süreli varlıklı sakinleri çekmek gibi), bir grup dijital göçebe vizesinin böyle belirli bir politika bağlamından yoksun olduğu görülmektedir. Meşrulaştırıcı yaklaşımda, vizeler uzaktan çalışanları farklı bir ziyaretçi grubu olarak kabul etmekte ve ülkelerine gelip kalmaları için yasal bir yol sunmaktadır. Ancak bunu çok daha az özveri ve öngörü ile yapmaktadırlar (Bednorz, 2024).

Bu kategorideki tüm dijital göçebe vizeleri göçten sorumlu bir kamu kurumu tarafından verilmektedir. “Dijital göçebe vizesi” veya 'uzaktan çalışma için uzun süreli vize' gibi nispeten daha resmi isimler taşımakta ve genellikle sadece göçmenlik mevzuatında değişiklik yapılmasını sağlamaktadır. Bazen daha geniş kapsamlı bir göç yasası reformuyla birlikte uygulamaya konulmaktadır. Örneğin Arnavutluk göç yasalarını basitleştirmiş ve emekliler, sporcular, gönüllüler, yatırımcılar ve 'dijital mobil çalışanlar' gibi birçok farklı hedef grup için yeni bir 'tek ikamet izni' ortaya çıkarmıştır. Diğer ülkeler ise mevcut vize türlerine yeni kategoriler eklemektedir. Örneğin Romanya mevcut 'uzun süreli vize' kullanımını, dijital göçebeleri 'diğer amaçlar' kategorisi altında sınıflandıran koşulları içerecek şekilde kapsamını genişletmiştir (Bednorz, 2024).

Bu yaklaşım kapsamında dijital göçebe vizelerini yöneten makamlar, vize alımını destekleme veya başka bir şekilde teşvik etme konusunda en az etkin olanlardır. Vize başvuru süreci zahmetlidir. Çoğu durumda ilgili diplomatik makamlara şahsen

başvurmak gerekmektedir. Azami işlem süresi de nispeten uzundur (ortalama beş haftadan fazla). Öte yandan, başvuru maliyetleri görece düşüktür. Genelde diğer vizelerden veya oturma izinlerinden farklı değildir (“dijital göçebe” stratejik vize “programlarının” nispeten yüksek ücretlerine kıyasla). Vize kuralları vergi yükümlülükleri konusunda herhangi bir hüküm içermemekte veya “normal” kuralların geçerli olduğunu belirtmektedir. Bu kurallara göre, bir kişi bir ülkede 180 veya 183 günden fazla kaldıktan sonra vergi mükellefi olmaktadır. Dijital göçebeler için bu vizelerle ilgili bilgi bulmak da daha zor hale gelebilmektedir. Dijital göçebelerin bu vizeler hakkında bilgi bulması genellikle zordur; bilgi veren web siteleri bile genellikle eksik veya yetersiz kalmaktadır. Bu web sayfalarında gezinmek genellikle güvenilir ve uygunluk ve başvuru süreciyle ilgili sadece yasal (ve genellikle yetersiz) bilgiler sunmaktadır. Vize özelliklerine ilişkin en kapsamlı bilgi, vize rejimini ayrıntılı olarak açıklayan orijinal mevzuat programında yer almaktadır (Bednorz, 2024).

2.3.3. Dijital Göçebe Vizelerinin Tasarımı

Dijital göçebe vizelerinin tasarımı ve uygulaması, dijital göçebelerin ev sahibi ekonomiler üzerinde beklenen etkileriyle ilgili siyasi niyetleri ortaya koymaktadır. Dijital göçebeleri çekme çabalarının bir nedeni, yüksek gelirli, yüksek harcama yapan bireylerin yerel tüketimi teşvik etmesidir (Jiwasiddi ve diğerleri, 2022; Mancinelli ve Germann Molz, 2023; Wang ve diğerleri, 2019). Bu, çalışan turistleri ve varlıklı çalışan göçmenleri hedefleyen stratejik dijital göçebe vizelerinin açıkça belirtilen hedefidir. Örneğin, Barbados'un dijital göçebe vizesi olan “Welcome Stamp”, ilk on ayında 100 milyon dolarlık turizm geliri elde etmiştir (Elisabeth, 2022). Bu bağlamda, dijital göçebe vizeleri turizm sektörünü çeşitlendirmek ve yeni turist segmentlerini çekmeyi amaçlamaktadır (Bednorz, 2024).

Bir diğer önemli neden ise, dijital göçebelerin yüksek vasıflı işçiler ve girişimciler olarak sahip oldukları insan sermayesinden yarar sağlamaktır. Örneğin, Estonya ve Malezya'daki dijital göçebe vizeleri, bu kişilerin insan sermayesi potansiyelinden faydalanmaktadır (Dreher ve Triandafyllidou, 2023; Elisabeth, 2022).

Ancak, birçok vize yerel işletmelerle çalışmayı yasaklamakta ve sınırlı süreleri nedeniyle uzun vadeli yetenek gelişimini ve yenilikçiliği teşvik etmek için tasarlanmamaktadır (Sánchez-Vergara ve diğerleri, 2023).

Son olarak, yüksek gelirli göçebelerin vergilendirilmesi de tartışmalı bir konudur. Göçebeler, ev sahibi hükümetler tarafından finanse edilen altyapıdan yararlanmaktadır, ancak literatürde daha önce, onların (potansiyel olarak yüksek) mali katkılarını düzenleyen kuralların genellikle net olmadığı belirtilmiştir (Holleran, 2022; Tyutyuryukov ve Guseva, 2021; Wang ve diğerleri, 2018, 2019). Örneğin, çoğu stratejik dijital göçebe vizesi potansiyel vergi gelirlerinden kasıtlı olarak vazgeçmekte ve bu vizelerin bazıları vergi yükümlülükleri konusunda belirsizlik içermektedir (Kostić, 2019).

Çoğu dijital göçebe vizesi, dijital göçbeleri, dijital teknolojileri kullanarak kendi ülkelerinin dışında gelir elde eden uzaktan çalışanlar olarak genel bir tanımlamaya göre ele almaktadır. Bu tanım, çalışanlar, iş sahipleri ve serbest çalışanları da içine almaktadır (Aroles, Granter ve De Vaujany, 2020; Hannonen, 2020).

Dijital göçebe vizelerinin tasarımları, dijital göçebeliğin ortaya çıkan yöntemlerine de ışık tutmaktadır. Politika yapıcılar genellikle “workation”, “dijital göçebelik” ve “uzaktan çalışma” terimlerini birbirine karıştırmaktadır. Vize kuralları ile tanımlanan nispeten uzun izin süreleri (ortalama 12 ay) nedeniyle, vizelerin “geleneksel” dijital göçbeleri hedeflemediği öne sürülmektedir (Cook, 2023). Ancak, siyasilerin ziyaretçi kitlesini dijital göçebeliğin dar tanımına uydurmak için sınırlamalarını beklemek pek mantıklı görünmemektedir. Bunun yerine, politikalar genellikle kısa süreli çalışmadan “geleneksel” dijital göçebelğe, uzun süreli dijital göçmenliğe ve hatta bazı durumlarda daimi ikamete kadar bir dizi dijital göçebelik biçimini içermektedir. Ayrıca, dijital göçebe vizeleri yalnızca maksimum süreyi belirlemektedir; vize sahipleri bu süreyi tamamlamak zorunda değildir ve istedikleri zaman devam etmek veya geri dönüş yapmakta özgürdür, bu da dijital göçebeliğin esnek doğasına uygun bir durumdur (Hannonen, 2022).

2.4. DİJİTAL GÖÇEBELİĞE YÖNELİK POLİTİKA MÜDAHALELERİ

Küreselleşme ve değişen iş dinamikleri kapsamında, dijital göçebelik birçok ülke tarafından ekonomik büyümeyi ve girişimcilik ekosistemlerini güçlendirmek için önemli bir fırsat olarak görülmektedir (Hannonen, 2020; Orel, 2019; Prester ve diğerleri, 2019). Özellikle Avrupa ve Asya'da bu yaşam tarzı, dijital teknoloji ve altyapının etkisiyle popüler hale gelmeye başlamıştır (Müller, 2016; Nash ve diğerleri, 2018). Dijital göçebelerin gittikleri yerlerde kalıcı olmaları için stratejik adımlar atılmakta ve bu süreç hem bireysel hem de toplumsal kimliklerin şekillenmesine katkı sağlamaktadır (S. Richter ve A. Richter, 2020; Thompson, 2019).

Vize uygulamaları, çalışanların kalıcılığını sağlamaya yönelik sürdürülebilir destinasyon politikalarının temel taşlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır (Sánchez-Vergara ve diğerleri, 2023). Geleneksel turist vizelerinin ötesine geçen sistemler, dijital göçebelerin uzun süreli ikametne olanak sağlarken, uzaktan çalışma destinasyonlarının yeniden markalaşmasına katkıda bulunmaktadır. Örneğin Estonya'nın e-ikamet programı, turizmi ve ekonomik faydayı artıran bir girişim olarak kabul görmektedir (Wang ve diğerleri, 2019). Benzer şekilde, Tayland ve Bali gibi bölgeler de iş ve eğlence altyapısını güçlendirerek dijital göçebeliği destekleyecek politikalar oluşturmuştur (Orel, 2021; Sánchez-Vergara ve diğerleri, 2023). Latin Amerika'da Kolombiya hükümeti, dijital göçebelere özel vize rejimleri sunarak girişimcilik ekosistemlerini güçlendirmiş ve yüksek niteliklere sahip bireyleri çekmek için stratejik hamleler uygulamıştır (Thompson, 2019).

Geleneksel devlet politikaları genellikle dijital göçebelerin ihtiyaçlarına cevap vermemiş ve daha çok turizm ve göç gibi geleneksel hareketlilik kategorilerini hedef almıştır. Bu durum, turist vizesi ve göçmenlik vizesi gibi uygulamaların yetersizlikleri nedeniyle dijital göçebeleri uluslararası sınır kontrol politikalarıyla bir direniş ve uyum ilişkisi geliştirmeye yöneltmektedir (Mancinelli, 2020; Wang ve diğerleri, 2019). Seyahat süresini sınırlayan turist vizeleri ve yalnızca varış noktasında çalışma veya girişimciliğe izin veren göçmenlik vizeleri gibi uygulamalar, dijital göçebelerin hareketlilik ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır (Mancinelli ve Germann

Molz, 2023). Bunun sonucunda, birçok göçebe “vize şartları” adı verilen yollarla kalış sürelerini uzatmaya çalışmakta, bu da yasal statülerinin “gri bir bölgeye” kaymasına neden olmaktadır (Hannonen, 2020; Octavia, 2022).

COVID-19 salgını sürecinde sınırların kapatılması ve hareketliliğin kısıtlanması dijital göçebelerin yaşam tarzlarına tehdit oluştururken, bazı hükümetler bu duruma turist vizelerini uzatarak veya dijital göçebeler için geçici düzenlemeler yaparak karşılık vermektedir (Ehn, Jorge ve Marques-Pita, 2022). Bu süreçte, uluslararası turizm talebindeki düşüş dijital göçebeleri alternatif bir destinasyon grubu haline dönüştürmektedir (Škare, Soriano ve Porada-Rochoń, 2021). Dijital göçebe vizelerinin yükselişi, bu gruba yasal statü sağlamayı amaçlamakta ve destinasyonların bu vizelere yönelik politikaları çeşitlilik göstermektedir. Bazı ülkeler bu vizeleri turizm sektörünü canlandırmak için kullanırken, diğer ülkeler vasıflı uzun dönemli ziyaretçileri çekmeyi amaçlamaktadır (Mancinelli ve Germann Molz, 2023). Bununla birlikte, birçok dijital göçebe vizesi yurt içinde çalışmayı yasaklayarak yerel işgücü piyasasına katkıyı sınırlandırmaktadır (Dreher ve Triandafyllidou, 2023).

Küreselleşme ve değişen iş dinamikleri çerçevesinde, dijital göçebelik birçok ülke tarafından ekonomik büyümeyi ve girişimcilik ekosistemlerini güçlendirmek için önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir (Hannonen, 2020; Prester ve diğerleri, 2019). Örneğin Estonya'nın e-residence programı turizm ve ekonomik faydaları artıran bir girişim olarak değerlendirilirken Tayland ve Bali gibi bölgeler iş ve eğlence altyapılarını güçlendirerek dijital göçebeliği destekleyecek politikalar geliştirmektedir (Wang ve diğerleri, 2019; Orel, 2021). Latin Amerika'da Kolombiya hükümeti, dijital göçebelere özel vize rejimleri sunarak girişimcilik ekosistemlerini güçlendirmekte ve yüksek niteliklere sahip bireyleri çekmek için stratejik hamleler uygulamaktadır (Thompson, 2019).

Dijital göçebelik kültürü ve vizelerin düzenlenmesi, politika yapıcılar için oldukça karmaşık bir çerçeve sunmaktadır. Dijital göçebelerin ihtiyaçlarını karşılamak için esnek ve şeffaf vize sistemlerinin geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır (Ehn ve diğerleri, 2022). Bununla birlikte, dijital göçebelerin aidiyet duygularını güçlendirmek ve bireysel refahlarını artırmak için yerel topluluklarla bütünleşmelerini

sağlamak da büyük önem taşımaktadır (Sánchez-Vergara ve diğerleri, 2023). Pandemi sırasında otellerin "... iş ve tatilin bir kombinasyonu" (Alonso, 2021) olan “workation” konseptini geliştirmesi hem ekonomik kayıpları azaltmakta hem de topluluk inşa etme çabalarını güçlendirmektedir (Sánchez-Vergara ve diğerleri, 2023).

2.5. SINIR ÖTESİ KAZANÇLAR VE UZAKTAN ÇALIŞMA DÜZENLEMELERİ

Uzaktan çalışma, işin doğrudan işverenin bulunduğu yerden ayrı bir yerde yapıldığı bir çalışma biçimidir. Uzaktan çalışmada, iş sözleşmesi çalışanın uzaktan çalışma kapsamında istihdam edileceğini, işverenin uzaktan kontrol hakkını kullanabileceğini ve çalışanın yıl boyunca yalnızca belirli bir süre boyunca işverenin ofisinde bulunabileceğini öngörmektedir. Uzaktan çalışma düzenlemeleri hem çalışanlar hem de işverenler tarafından yapılabilmektedir. Çalışan tarafından başlatılan durumlar, uzun iş seyahatleri veya tatiller sırasında gidilen yerden çalışma, başka bir ülkeye taşınma veya dijital göçebelik gibi esnek modelleri kapsamaktadır. İşverenin inisiyatifindeki düzenlemeler ise genellikle ticari amaçlarla uygulanmakta ve işverenin çıkarlarına hizmet etmektedir (Tóth, 2024).

Uzaktan çalışma, modern istihdam dinamiklerini yeniden şekillendiren ve sınır ötesi kazanç fırsatlarını artıran önemli gelişmelerden biridir. Ancak, uzaktan çalışmanın uygulanabilirliği büyük ölçüde işin niteliğine ve sektörüne dayanmaktadır. Özellikle, başka bir ülkede ikamet ederken uzaktan çalışmak isteyenler için işin tamamen veya büyük oranda uzaktan yapılabilir olması şart koşulmaktadır. Uzaktan çalışmanın süresi iş pozisyonlarına göre değişmekle birlikte, tamamen uzaktan çalışmaya olanak tanıyan işlerde çalışanların oranı oldukça fazladır (Mierina, I. ve Šūpule, 2024).

Sınır ötesi kazanç elde etmek isteyen çalışanlar için uzaktan çalışmanın cazibesi sadece esneklik değil, aynı zamanda daha geniş bir işgücü piyasasına ve daha yüksek gelir fırsatlarına erişim sağlamaktır. Ancak sınır ötesi çalışmanın etkileri sadece bireysel düzeyde kalmamakta, aynı zamanda ulusal ekonomiler üzerinde de belirgin bir etkiye yol açmaktadır. Aynı yerden farklı yerlere göç ederek anavatanı dışında yaşayan (diaspora) insanların istihdam oranlarının artması, yerel işgücü piyasasının vasıflı

işgücünden mahrum kalmasına yol açabilmektedir. Bu bağlamda, sınır ötesi uzaktan çalışma, bir yandan çalışanlara coğrafi esneklik avantajı sağlarken, diğer yandan da yerli işverenler için rekabet zorlukları yaratmaktadır (Mierina ve Šūpule, 2024).

Sınır ötesi kazançlara ilişkin olarak ortaya çıkan durum, hem fırsatlar hem de sınırlamalar sunmaktadır. Uzaktan çalışma, bireylerin uluslararası iş fırsatlarına erişimini kolaylaştırırken, işverenler için yeni stratejik yaklaşımlar gerektirmektedir. Özellikle tam zamanlı uzaktan çalışma pozisyonları, bireylerin başka bir ülkede yaşamalarına ve çalışmaya devam etmelerine olanak sağlarken, hem çalışanlar hem de işverenler için dikkatle değerlendirilmesi gereken vergi ve düzenleyici hususlar içermektedir. Sınır ötesi uzaktan çalışma sadece bireylerin gelir elde etme modellerini değiştirmekle kalmayıp, aynı zamanda uluslararası işgücü piyasalarının yapısal dönüşümüne de katkıda bulunmaktadır (Mierina ve Šūpule, 2024).

AB'nin sınır ötesi çalışma ve kazançlara ilişkin düzenlemeleri, çalışanların haklarına ilişkin kapsamlı ilkeler kapsamaktadır. Bu bağlamda, Avrupa Parlamentosu tarafından yayınlanan kılavuz ilkelerde sınır ötesi çalışma tanımının farklı varyantları ele alınmaktadır. Sınır ötesi çalışmanın statüsünü çalışanın ülkesi, işverenin ülkesi ve iki ülkenin vergi politikaları doğrultusunda yapılan ikili anlaşmalar belirlemektedir. Bu gibi durumlar, ülkeler arasında çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin çeşitli anlaşmalara rağmen değişiklik göstermektedir. Örneğin Fransa ile Belçika, Hollanda ile Almanya ve İsviçre ile Almanya arasındaki vergi anlaşmaları sınır ötesi kazançların vergilendirilmesine ilişkin farklı uygulamalar düzenlemektedir. Vergilendirme politikalarındaki bu farklılık, işverenler ve çalışanlar için küresel mali danışmanlık hizmetlerine duyulan ihtiyacı önemli ölçüde artırmaktadır (European Parliament, 2021).

Avrupa Parlamentosu'nun 2021 tarihli “Avrupa Birliği'nde Çalışmak” raporu, AB'de sınır ötesi çalışmaya ilişkin ilkeleri ele alarak bu alandaki sorunlu noktalara dikkat çekmektedir. Sosyal güvenlik hakları (engellilik yardımı, emekli maaşı vb.) ve vergilendirme düzenlemeleri sınır ötesi çalışanlar için en önemli sorun alanları arasındadır. Eşit muamele ve serbest seyahat hakları doğrultusunda, sınır ötesi çalışanlar çalıştıkları ülkenin yerel halkıyla aynı haklara sahip olmalıdır. Ancak sosyal güvencelere erişim, sağlık hizmetleri, emeklilik hakları ve gelir vergisi oranlarındaki

farklılıklar uygulamada sıkıntılara yol açmaktadır. Ayrıca iş araçlarının kullanımına ilişkin düzenlemeler ve iki ülke arasındaki iş birliği eksikliği de sınır ötesi çalışanların karşılaştığı zorluklar arasında yer almaktadır (European Parliament, 2021).

Deloitte (2021), tarafından aynı yıl yayınlanan raporda ise, sınır ötesinde uzaktan çalışmayı tercih eden çalışanların ve bu çalışanları istihdam eden şirketlerin karşılaştığı sorunlar detaylı bir şekilde ele alınmaktadır:

-Bireysel vergi beyannameleri: Çalışanların yıllık beyanname verme yükümlülükleri.

-Maaş bordrosu beyanı ve raporlaması: İşverenlerin maaş bordrosu beyanı ve raporlaması ile ilgili yasal yükümlülükleri.

-Göçmenlik ve çalışma hakkı: Çalışanların göçmenlik statüsü ve çalışma izinleri ile ilişkin hususlar.

-İş hukuku ve mevzuata uyum: Şirketin faaliyet gösterdiği ülkedeki iş hukukuna ve mevzuata uyum.

-Daimi ikamet ve vergi ikameti: Çalışanların daimi ikamet ve vergi ikameti ile ilgili yönetmeliklere uyması.

-Çalışan transfer fiyatlandırması: Çalışanların transfer ücretleri ile ilgili hesaplamalar ve yönetmelikler.

-Fikri mülkiyet ve kurumsal yapı: Çalışanlar tarafından üretilen fikri mülkiyet için hangi ülkenin yasalarının geçerli olduğunun belirlenmesi.

-Dolaylı vergiler ve stopaj vergisi: Şirketlerin dolaylı vergiler ve stopaj vergisine tabi olma durumu.

Vergi uyumu konularının karmaşıklığı, işverenlerin çalışanlarının statülerine uygun vergi politikalarını belirlemek için kapsamlı araştırma yapmalarını gerektirmektedir (Deloitte, 2021).

Dijital göçebe vizeleri, sınır ötesi çalışanların karşılaştığı zorlukları hafifletmek için birçok ülke tarafından uygulamaya konulmuştur (European Travel Information and Authorization System (ETIAS), 2021). Örneğin Estonya'da uygulamaya konulan dijital göçebe vizesi, Estonya vatandaşı olmayanların bir yıl boyunca ülkede yasal olarak yaşamasına ve çalışmasına imkân tanımaktadır. Bu uygulama, turist vizelerinin sınırlı süresi ve çalışma amaçlı kullanılamaması nedeniyle sınır ötesi çalışanların yaşadığı sorunları azaltmayı amaçlamaktadır. Dijital göçebe vizesi sahipleri bankacılık sisteminden kolaylıkla faydalanabilmekte ve vergi beyannamelerini rahatlıkla ibraz edebilmektedir (Mierina ve Šūpule, 2024).

Diaspora üyeleri için sınır ötesi uzaktan çalışma, özellikle yüksek eğitimli bireyler için büyük avantajlar sunmaktadır. Eğitimli bireylerin uluslararası işgücü piyasasında kullanılması, ilgili ülkeler için büyük bir beşeri sermaye avantajı sunmaktadır (Mierina ve Šūpule, 2024).

BÖLÜM 3: DİJİTAL GÖÇEBE VERGİLENDİRME SİSTEMLERİ VE UYGULAMALARI

Dijital göçebelik, modern çalışma hayatının sınırlarını zorlayan bir boyutunu temsil ederken, vergilendirme alanında da yeni ve karmaşık bir yapı oluşturmaktadır. Bir ülkede fiziksel olarak bulunmadan ekonomik faaliyetlerde bulunan bireylerin vergilendirilmesi, ulusal ve uluslararası mevzuatın geleneksel sınırlarının ötesine geçen birtakım sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Dijital göçebelerin ekonomik katkılarını adil bir şekilde değerlendirirken sosyal hak ve yükümlülüklerini dengelemek de siyasi bir zorluk olarak kalmaya devam etmektedir. Dijital göçebelerin bu yeni çalışma biçimi, geleneksel vergi rejimlerinin yeniden yorumlanmasını gerektiren bir dönüşüm yaratmaktadır.

3.1. SINIR ÖTESİ UZAKTAN ÇALIŞMANIN VERGİLENDİRME VE BÜTÇE GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ROLÜ

İşgücü piyasasındaki değişen eğilimler ve çalışanların bilinçli kararları, devletin vergi gelirleri üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Özellikle, çalışanların tercihleri nedeniyle kişisel gelir vergisi ve ilgili katkı paylarında değişiklikler meydana gelebilmektedir. Ayrıca, bu kararlar KDV ve kurumlar vergisi gelirleri üzerinde de sonuçlar doğurabilmektedir (Tóth, 2024).

Tarihsel olarak, yabancı bir ülkeye taşınmak ve orada fiziksel olarak çalışmak yaygın bir durumdur. Ancak, işgücü piyasasındaki değişiklikler ve entegrasyon sorunları, bir kişinin vergi ikametgahını değiştirdiğinde, o kişinin ana vergi ikametgahının bulunduğu ülkedeki gelir vergisi gelirlerini olumsuz yönde etki etmektedir. Dijital göçebe vizesi gibi cazip teşvikler sunan ülkeler, diğer ülkelerden işgücü çekebilmekte ve vergi gelirlerini artırabilmektedir (Tóth, 2024).

Dijital gelişmeler, uzaktan iş yapmayı ve sınır ötesi çalışmayı mümkün hale getirmiştir. Örneğin, bir çalışan işini Macaristan yerine başka bir ülkeden yapıyorsa, ilgili gelir vergisi matrahı o ülkeye kaymaktadır. Bu durum, yerel vergi gelirlerinde azalma ve işgücü arzında düşüşe yol açmaktadır. Ayrıca, sınır ötesi uzaktan çalışmada, çalışanın fiziksel olarak bulunduğu ülkede tüketim üzerinden KDV tahsil edilmektedir.

Böylece, hedef ülke hem kişisel gelir vergisi hem de KDV gelirleri elde etme potansiyeline sahip olmaktadır (Tóth, 2024).

Bu durum, ülkeler arasında gelir vergisi matrahı için rekabeti artırmaktadır. Dijital göçebe vizeleri, gelir vergisi matrahı rekabeti için bir araç olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu rekabette başarılı olan ülkeler, diğerlerinden daha fazla kişisel gelir vergisi geliri elde etme kapasitesine sahiptir. Ancak bu süreç sadece vergilendirme ile sınırlı değildir. Yasal düzenlemeler, potansiyel adayların nitelikleri, dil becerileri, işgücü piyasasının durumu ve ülkenin itibarı gibi faktörler bu rekabette belirleyici etkenler arasındadır (Tóth, 2024).

Sınır ötesi uzaktan çalışma, çalışanların vergi ikametgahını değiştirmeleri durumunda kişisel vergi gelirlerinde kayıplara yol açabilmektedir. Ayrıca, iş fiziksel olarak başka bir ülkede yürütülüyorsa, elde edilen vergi geliri o ülkenin yerel ekonomisini güçlendirebilmektedir. Bu bağlamda, sınır ötesi çalışma düzenlemeleri ülkeler arasındaki ekonomik ve hukuki ilişkilerde yeni dinamikler ortaya çıkarmaktadır (Tóth, 2024).

3.1.1. İşgücü Piyasası Hareketlerinin Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi

Değişen işgücü piyasası eğilimleri ve çalışanların bilinçli kararları, hükümetlerin vergi gelirlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu durum özellikle kişisel gelir vergisi ve sosyal güvenlik katkıları için geçerli olmakla birlikte KDV ve kurumlar vergisi gelirlerini de içermektedir. Tarihsel olarak, yabancı bir ülkeye yerleşmek ve fiziksel olarak orada çalışmak daha alışıldık bir tutumdur. Ancak bu durum, vergi ikametgahının değiştirilmesi yoluyla bireylerin asıl ikamet ettikleri yerdeki gelir vergisi gelirleri üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır (Tóth, 2024).

Dijital göçebe vizeleri gibi cazip düzenlemeler, ülkelere işgücü çekme imkânı sağlamaktadır. Dijital dönüşüm uzaktan çalışmayı ve sınır ötesi işgücünü olanaklı kılarak yerel vergi gelirlerini önemli ölçüde azaltmaktadır. Eğer iş fiziksel olarak başka bir ülkede yapılıyorsa, KDV de o ülkede tahsil edilmelidir. Bu süreç gelir vergisi matrahı üzerindeki rekabeti tetiklemektedir (Tax Foundation, 2023).

Gelir vergisi tabanları açısından ülkeler arasında rekabeti artıran bu durum, dijital göçebe vize sistemi gibi uygulamaların rekabet aracı olarak kullanılmasına yol açmaktadır. Bu rekabetin galibi, kaybettiğinden daha fazla kişisel gelir vergisi geliri elde etme kapasitesine sahip olan ülke olacaktır (Tóth, 2024).

Kişisel gelir vergisi planları, özellikle vergi oranları ve yapısı bakımından ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Çoğu ülkenin vergi mevzuatı, farklı gelir dilimlerine tahsis edilen farklı vergi oranları ile çok oranlı veya artan oranlı bir sistem belirlemektedir (Tóth, 2024).

3.1.2. Sınır Ötesi Uzaktan Çalışmanın Uluslararası Mali Etkileri

De la Feria ve Maffini (2021), sınır ötesi uzaktan çalışmanın Birleşik Krallık'taki kişisel gelir vergisi gelirleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmalarında, uzaktan yapılabilen işlerin sayısını ve bu işleri yapan yüksek gelirli vergi mükelleflerinin sayısını esas almışlardır. Üç farklı senaryoya dayanan hesaplamalar, vergi gelirlerinde 6,5 milyar İngiliz Sterlini (GBP- Great Britain Pound) ile 32,5 milyar GBP arasında beklenen bir kayıp olduğunu ortaya koymaktadır (Tóth, 2024).

Uluslararası Para Fonu (IMF) sınır ötesi uzaktan çalışmanın kişisel gelir vergisi matrahı üzerindeki etkisini iki düzeyde analiz etmektedir. 107 ülkeli bir modelde, yüksek efektif vergi oranlarına sahip ülkelerde vergi matrahının %1,25'ine eşdeğer bir erozyon tahmin edilmektedir. Bu kaybın toplam değeri 40 milyar ABD doları olarak hesaplanmıştır (IMF, 2022).

Sınır ötesi uzaktan çalışma ve dijital göçebe vizeleri, ülkeler arasında vergi gelirleri için rekabeti artırmakta ve bütçe dengelerini etkilemektedir. Ancak bu etkiler vergilendirme düzenlemeleriyle sınırlı olmayıp yasal ortam, potansiyel adayların nitelikleri ve dil becerileri, işgücü piyasasının durumu, ülkenin itibarı ve diğer birçok faktör de son derece önemli rol oynamaktadır (Tóth, 2024).

3.2. DEVLETLER ARASINDAKİ VERGİ REKABETİ

Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasındaki vergi rekabeti de artmaktadır. Kaynak devletler, bir şirketin kendi ülkelerinde bir daimi işyeri (PE) kurmadığını tespit ederlerse, o şirketin faaliyetlerini vergilendirme yetkisine sahip olamamaktadır. Mukim devletler ise şirketlerin maddi olmayan varlıklarını (ticari markalar, patentler, telif hakları vb.) ve gayri resmi hizmetlerini vergilendirmekte güçlük çekmektedir. Ana Paula Dourado'nun belirttiği gibi, devletler arasındaki vergi rekabetinin uluslararası alanda tanınması, düşük vergilendirme ve bankacılık gizliliğine odaklanan 1998 tarihli OECD Raporu “Zararlı Vergi Rekabeti” ile başlamaktadır (Ouro, 2023). Küreselleşme aynı zamanda çok uluslu şirketlerin vergi tabanı erozyonu ve kar transferi stratejilerinin kamuoyuna duyurulmasına da yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda 2013 yılında bir Vergi Tabanı Erozyonu ve Kâr Kaydırma Eylem Planı hazırlanmıştır. OECD'nin 2013 raporuna göre, bu girişim esas olarak şirketlerin vergi indirimi stratejileriyle mücadele etmeyi amaçlamaktadır (OECD, 2013). Ayrıca, kurumlar vergisi oranları üzerindeki devletler arası rekabeti sınırlandırmayı da hedeflemektedir (Council of the European Union, 2022).

Dijital göçebelerin bir ülkenin ekonomisi ve toplumu üzerindeki olumlu etkisinin yanı sıra, yargı makamları da vergilendirme haklarının tahsisi nedeniyle bu bireylerin kendi topraklarında ikamet etmesini istemektedir (De la Feria ve Maffini, 2021; Ouro, 2023). Vergi politikaları, dijital göçebelerin yer seçimlerini doğrudan etkilemektedir. Düşük vergi oranları ve kolaylaştırılmış ikamet süreçleri, bu kesimin belirli ülkeleri tercih etmesinde belirleyici rol oynamaktadır (Kleven, Landais, Muñoz ve Stantcheva, 2020; Gadžo, 2022).

Bireylerin vergi gelirleri için devletler arasındaki rekabet de uzaktan çalışmanın büyümesiyle birlikte artmaktadır. Avrupa Birliği (AB) Gözlemevi tarafından 2021 yılında yapılan bir araştırma, AB'de yabancı bireyleri hedef alan kişisel gelir vergisi planlarının 1995'te 5 iken, 2021'de 28'e yükseldiğini ortaya koymaktadır (Gadžo, 2022; OECD, 2024). Devletler tarafından uzun süredir uygulanan yatırım karşılığında vatandaşlık veya ikamet gibi tedbirlere ek olarak, 2020'den itibaren dijital göçebeler için vizeler de uygulamaya konmuştur. Bu vizeler, bir ülkede iş sözleşmesi olmayan ancak

orada uzun süre ikamet etmek isteyen kişiler için turist vizesi ile çalışma vizesi arasındaki boşluğa köprü oluşturmaktadır (United Kingdom (UK) Government, 2024; Dürselen, 2024). Başlangıçta COVID-19 sırasında turizm gelirlerindeki kaybı telafi etmek için düşünülen bu vizeler artık yüksek vasıflı ve iyi maaşlı bireyleri çekmek için bir araç olarak kullanılmaktadır (UK Government, 2024). Bu vizeler, bireylerin ülkeyi daha yakından tanımalarını ve daha sonra farklı bir yasal statüde kalmalarını teşvik etmektedir (Relvas, S.F. De Almeida ve V. De Almeida, 2021; Government of Malta, 2023).

DNV'lerin ve benzer önlemlerin etkileri AB ile sınırlı kalmayıp dünya geneline yayılmaktadır. Dijital göçebeler vergi oranlarının düşük olduğu ülkeleri daha fazla tercih etmekte ve bu durum ülkelerin vergi gelirlerini ve ekonomik dengelerini etkilemektedir (Egger, Nigai ve Strecker, 2019; De La Feria ve Maffini, 2021). Dijital göçebelerin yerel gelirleri etkileyen sınır ötesi hareketleri, ülkeler arasında yeni bir vergi rekabetine yol açmaktadır (Dürselen, 2024; Gadžo, 2022). Mevcut vergi anlaşmaları dijital göçebeler için yetersiz kalmaktadır (Kostić, 2019; Bento, 2023).

Dijital göçebe vizeleri (DNV'ler) ve yerli olmayan rejimler gibi tedbirler kişileri çekmek için kullanılmaktadır. Yatırım yoluyla vatandaşlık (CBI) ve yerleşiklik (RBI) gibi rejimler, vergi ikametlerini transfer etmeleri ve önemli yatırımlar yapmaları beklenen varlıklı bireyleri hedef almaktadır (OECD, 2024). Örnek olarak, Yunanistan'da yerleşik olmayan (non-dom) rejimi 500.000 avroluk bir yatırım gerektirmekte ve bunun karşılığında bireyler yurtdışındaki gelirleri üzerinden sabit bir vergi ödemektedir (Independent Authority for Public Revenue). Birleşik Krallık'ta non-dom bireyler 2025 reformlarına kadar yabancı gelirleri üzerinden vergi ödemezken, Portekiz'in sürekli ikamet etmeyenler (NHR) sınıfı statüsü kişisel gelir vergisinden muaf tutulmaktadır (United Kingdom Government, 2024; Relvas ve diğerleri, 2021). İspanya ise 28/2022 sayılı Startup Kanunu ile uluslararası uzaktan çalışanların girişine ve ülkede kalmasına izin veren düzenlemeler oluşturmuştur. Ancak coğrafi koşullar, altyapı ve kamu hizmetlerinin düzeyi gibi diğer faktörler de dijital göçebelerin seçimlerini etkilemektedir (Sánchez-Vergara ve diğerleri, 2023).

Ülkeler dijital göçebeler için yalnızca vergi avantajları değil, aynı zamanda ortak çalışma alanları, konaklama indirimleri vb. gibi çeşitli olanaklar da sağlamaktadır. Malezya bu tür avantajlar tanıyan ülkelere bir örnektir (Malaysia Digital Economy Corporation, 2022). Dijital göçebeler sadece vergi avantajlarını değil aynı zamanda yaşam maliyeti, iklim ve kültürel çeşitlilik gibi faktörleri de göz önünde bulundurmaktadır (Chayko, 2008; Thompson, 2019).

Vergi teşvikleri sunan politikalar, ülkeler arasındaki zararlı rekabeti artırmakta ve dijital göçebeleri çekmek için daha düşük vergi oranlarına sebep olmaktadır. Bu durum vergi tabanlarının aşınmasına ve gelir dağılımındaki eşitsizliklere yol açmaktadır (European Parliament, 2022; Dürselen, 2024). Örneğin, Hırvatistan dijital göçebeler için geçici konaklama politikası uygularken, Estonya e-ikamet statüsüne ek olarak DNV uygulamasını hayata geçirmiştir (Ministry of Interior of the Republic of Croatia, 2024).

Vergi idareleri arasındaki uyum, vergi kaçakçılığıyla mücadelede ve vergi sistemlerinin bütünlüğünün korunmasında son derece önemlidir. Bu anlaşma bilgi alışverişi yoluyla sağlanmaktadır. OECD tarafından geliştirilen ve 2014 yılında onaylanan Ortak Raporlama Standardı (CRS), yetki alanlarını finansal kurumlardan bilgi almaya ve bu bilgileri diğer yetki alanlarıyla paylaşmaya davet etmektedir (OECD, 2023). Ancak CRS'nin ayırım gözetmeyen kapsamı, insan hakları ihlalleri geçmişi olan ülkelerdeki bireylerin yabancı banka hesap bilgilerinin ifşa edilmesine yol açabilmektedir. Bu durum, CRS kapsamı dışında kalan ve güvence sağlamayan uygulamalara karşı çıkılmasına neden olmaktadır (Jackson ve Brown, 2022).

3.3. DİJİTAL GÖÇEBELERİN VERGİLENDİRİLMESİ İÇİN GEREKLİ KRİTERLER

Dijital göçebeler göz ardı edilemeyecek bir gerçeklik halini almıştır. Ancak, bu kişilerin herhangi bir devlet tarafından vergiye tabi tutulmayan bir gelir elde etmeleri artık kabul edilebilir bir durum değildir. Bu bağlamda, dijital göçebelerin vergilendirilmesine ilişkin rehber ilkelerin sağlanması gerekmektedir. Ancak, bu konuda birkaç açıklamaya ihtiyaç duyulmaktadır (Costaş ve Dohotar, 2021).

Dijital göçebe kavramı uzaktan çalışanları kapsamamaktadır. Uzaktan çalışma, genellikle belirli bir işveren tarafından düzenlenen ve çalışanların işlerini belirli sınırlar çerçevesinde işyerinden bağımsız bir ortamda gerçekleştirmelerine olanak tanıyan bir çalışma düzenlemesidir (Costaş ve Dohotar, 2021). Bu tür bir düzenleme, çalışanın uzaktan çalışmayı geçici olarak gerçekleştirdiği ve işverenin yönlendirme ve kontrol yetkilerini elinde tuttuğu bir çalışma biçimini yansıtmaktadır. Örneğin, işverenin uzaktan çalışmaya ilişkin teknik koşulları (çalışma saatleri, iş görevleri, internet bağlantısının teknik parametreleri, sanal özel ağ (VPN) bağlantısı) çalışana dayatma hakkı ve çalışanın işini doğrudan kontrol etme yetkisi, uzaktan çalışmayı dijital göçebelikten ayırmaktadır (Costaş ve Dohotar, 2021).

Pandemi nedeniyle uzaktan çalışma süresinin uzatılması gibi durumlar, özellikle gelir vergisi ve zorunlu sosyal katkı payları açısından vergi sorunlarını gündeme getirebilmektedir (Costaş ve Dohotar, 2021).

Dijital göçebelere ilişkin varsayımlar, bu kişilerin gelirlerinin daha sistematik bir şekilde ele alınması ve vergilendirilmesi ihtiyacına odaklanmaktadır (Costaş ve Dohotar, 2021).

Dijital göçebelerin vergilendirilmesi için belirli kriterler gerekmektedir. Bunlardan ilki, dijital göçebelerin belirli bir süre boyunca bir ülke sınırları içinde ikamet etmesidir. İkincisi, dijital göçebelerin herhangi bir devletin mukimi olarak kabul edilmemesidir. Son olarak, birçok ülke tarafından kullanılan ve dijital göçebelerin vergi yükümlülüklerinin belirlenmesinde temel alınan 183 gün kuralı dikkate alınmaktadır.

3.3.1. Dijital Göçebelerin Bir Ülke Sınırları İçinde İkamet Etmesi

Dijital göçebelerin sürekli seyahat ettikleri ve hiçbir ülkede 183 günden fazla kalmadıkları varsayımı, onların hiçbir ülkeye vergi borcu olmadığı fikrine dayanmaktadır. Ancak, son ikamet edilen ülke, bireylerin vergi beyannamesi vermesini ve vergi ikamet belgelerini sunmasını isteyerek, herhangi bir yerde vergi ödediklerini belirlemek isteyebilir, bu nedenle bu varsayım her zaman geçerli olmayabilir.

Bu gibi durumlarda, dijital göçebeler genellikle düşük vergi oranlarına sahip yargı bölgelerini tercih etmekte ve vergi ikameti ve ilgili belgelerden yararlanarak olası vergi anlaşmazlıklarından kaçınmaktadır (Costaş ve Dohotar, 2021).

Vergi ve sosyal güvenlik katkı paylarının tahsisi genellikle gelir vergisi ve zorunlu sosyal katkı payları arasında değişkenlik göstermektedir. OECD Model Sözleşmesi'nin 15. Maddesine göre, sınır ötesi ücret gelirleri üzerindeki vergi, mukim ve kaynak devletler arasında paylaştırılmaktadır. Ancak, sosyal güvenlik katkı payları yalnızca bir devlet lehine tahsis edilmektedir. Avrupa Birliği'nde bu durum 883/2004 sayılı tüzüğün 11. Maddesinde düzenlenmiş olup, genel bir kural olarak, bir kişi çalıştığı devlette sosyal güvenlik primi ödemektedir (Costaş ve Dohotar, 2021).

COVID-19 salgını ile birlikte, sınır ötesi çalışanların, görevlendirilen işçilerin, kaynak devlete dönen gurbetçilerin ve kısa süreli çalışanların vergilendirilmesine ilişkin çeşitli düzenlemeler ele alınmaktadır. Ancak, dijital göçebeler genellikle serbest meslek sahibi oldukları için bu tür kategorilere dâhil edilmemektedir (Costaş ve Dohotar, 2021).

AB Adalet Divanı'nın görüşüne göre, bireysel olarak yürütülen ekonomik faaliyetler bağımsız çalışma kapsamına girmektedir (Costaş ve Dohotar, 2021):

-Faaliyet, herhangi bir kurumsal yapıya bağlı olmayan bireyler tarafından yürütülür,

-Kişi, kaynak kullanımı ve örgütsel kararlarda bağımsız bir yetkiye sahiptir,

-Faaliyetin doğasında bulunan ekonomik risk tamamen kişi tarafından üstlenilmektedir.

Dijital göçebelerin hareketliliği ve faaliyetlerinin kendine özgü doğası nedeniyle, dijital göçebelerin vergilendirilmesine yönelik temel kurallar şunlardır:

Gelir kaynaklarının çeşitliliği: Dijital göçebelerin hareketliliği nedeniyle, gelir kaynakları farklı ülke ve bölgelerdeki müşterilerden gelmektedir. Bu durum, birleşik bir

muhasabe düzeni oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Gelir ve varsa stopaj vergilerinin doğru bir şekilde belirlenebilmesi için her bir gelir kaynağının belgelendirilmesi ve raporlama yükümlülüğünün yerine getirilmesi gerekmektedir (Costaş ve Dohotar, 2021).

İndirilebilir giderlerin tespiti: Dijital göçebelerin indirilebilir giderleri, faaliyet gösterdikleri devletin iç mevzuatına göre değişiklik göstermektedir. Bu çerçevede, dijital göçebe çalışması durumunda aşağıdaki giderler indirilebilir (Costaş ve Dohotar, 2021):

- Dizüstü bilgisayar, aksesuar ve diğer ulaşım ekipmanlarının alımına ilişkin giderler.
- İnternet hizmeti, telefon, sim kart gibi iletişim hizmetlerine yönelik masraflar.
- Ortak çalışma yerlerinin kiralanmasına ilişkin giderler.
- Ödeme işlemcilerine ödenen komisyonlar da dahil olmak üzere banka harcamaları.
- Muhasebe veya hukuk hizmetleri, gerekli lisanslar ve iş sigortası için yapılan harcamalar.
- Web sitesi barındırma ve domain adı ayırma masrafları.
- Pazarlama hizmetleri, haber bülteni programları ve reklam giderleri (örneğin facebook reklamları).
- Eğitim, mesleki dernek üyelikleri ve blog kursları gibi mesleki eğitim giderleri.
- Konaklama ve ulaşım giderleri.

Gider takibi ve teknolojik kaynaklar: Dijital göçebeler giderlerini takip etmek ve destekleyici belgeleri düzenlemek için çeşitli uygulamalar kullanmaktadır. Örneğin, freshbooks, quicken veya quickbooks gibi uygulamalar finansal yönetimi kolaylaştırmaktadır. Ayrıca trail wallet gibi uygulamalar, belgelerin fotoğraflarını çekerek ve vergi beyannameleri için raporlar oluşturarak harcamaların takip edilmesini sağlamaktadır (Costaş ve Dohotar, 2021).

3.3.2. Dijital Göçebelerin Herhangi Bir Devletin Mukimi Olmaması

Avrupa devletleri ülkede ikamet statüsünü belirlemek için farklı kriterler uygulamaktadır. Danimarka'da mukim statüsü için temel kriterler, bireyin o ülkede bir konuta sahip olması veya kiralaması; Fransa'da ana mesleki faaliyetin o ülkede yürütülmesi; İrlanda'da ise bireyin referans yıl ve bir önceki vergi yılı boyunca en az 280 gün o ülkede yaşamış ve ikamet etmiş olmasıdır (Costaş ve Dohotar, 2021).

Mukimlik statüsünün belirlenmesinde, medeni hukuktaki ikametgâh ile vergi hukukundaki ikametgâh kavramları arasında bir ayrım yapılması gerekmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. Maddesi kapsamındaki özel hayatın ve ikametgâhın korunması hakkı, vergi ikametgâhının belirlenmesinde doğrudan uygulanmamaktadır. “Hayati önem taşıyan merkez” kavramı Roma hukukunda tanımlanmamıştır ve kişinin ailevi, sosyal ve ekonomik bağlarının yoğunlaştığı yer anlamına gelmektedir. Fransa bu kavramı ekonomik çıkarların merkezi ve ana mesleki faaliyetlerin gerçekleştirildiği yer olarak yorumlarken, Hollanda'da somut olayın özelliklerine göre ortaya çıkmaktadır (Costaş ve Dohotar, 2021).

Dijital göçebelerin faaliyet gösterdiği herhangi bir devlet, bireyin o ülkede ekonomik bir bağlantısı olduğunu tespit ederek vergi hakkı talebinde bulunmaktadır. Dijital göçebeler 183 gün kuralını aşmamak için seyahatlerini dikkatli bir şekilde planlama yoluna gidebilmektedir. Ancak bu süreç beklenmedik dış olaylar (örneğin hareket kısıtlamalarına neden olan bir pandemi) nedeniyle aksaklıklara yol açabilmektedir. Ayrıca, bir bireyin belirli bir ülkede gerçekleştirdiği ekonomik işlemler, hayati çıkarlarının o ülkenin merkezinde olduğunu gösterebilmektedir. Bunlar arasında gelir elde etmek, iş yeri kiralamak, banka hesabı açmak, para yatırmak veya banka kartı başvurusunda bulunmak ve kullanmak gibi faaliyetler söz konusudur. Bu tür ekonomik faaliyetler, bireyin belirli bir ülkeyle güçlü bir bağı olduğunu göstermek için yeterli görülmektedir (Costaş ve Dohotar, 2021).

3.3.3. Dijital Göçebelerin Vergilendirilmesinde 183 Gün Kuralı

183 gün kuralı, bir kişinin herhangi bir 12 aylık dönemde 183 günden daha az bir süre için başka bir devlette geçici olarak bulunması halinde, işin yapıldığı devletin elde edilen geliri vergilendirmesinin tamamen engellenmesini sağlamaktadır. Bu durumda, geliri vergilendirme yetkisi yalnızca çalışanın mukim olduğu devlete aittir. Bu kuralın amacı, kaynak devlette hem çalışan hem de işveren için aşırı idari yükü önlemek ve uluslararası ticaretin, kişilerin ve ticari faaliyetlerin uluslararası hareketliliğini kolaylaştırmaktır. Ancak bu yaklaşım, yerleşik yaşam tarzına dayalı modası geçmiş bir zihniyeti yansıtmakta ve uluslararası vergi sorunlarına yönelik mevcut çözümleri eksik bırakmaktadır (Bento, 2023).

OECD model sözleşmesi madde 15(2) ile ilgili olarak, “istihdam sürecinde” terimi ile “mevcut” terimi arasında bir fark olduğu dikkat çekmektedir. Beretta'nın da değindiği üzere, “mevcut” ifadesi fiziksel mevcudiyet anlamına gelmektedir ve bu bağlamda, 183 gün kuralı kapsamında sayılması gereken günler, işin fiilen yapıldığı günlerden ziyade fiziksel mevcudiyetin olduğu günlerdir (Bento, 2023). Bu bağlamda, dijital göçebeler genellikle bu eşiği geçmeden bir ülkeden diğerine hareket etmekte ve böylece bulundukları ülkelerde gelir vergisi ödemekten muaf tutulmaktadır. Dolayısıyla dijital göçebeler kamu hizmetlerinden yararlanmakta ancak gelir vergisi yoluyla katkıda bulunmamaktadır (Kostić, 2019).

Bu, OECD Model Sözleşmesinin 15. Maddesinin güncellenmesini gerekli kılmaktadır. Örneğin, mevcut eşik 183 günden 90 güne indirilebilir. Arnold'a göre bu değişiklik kaynak devletin kendi topraklarında elde edilen geliri vergilendirme hakkını artıracak ve idari maliyetler açısından da mantıklı bir çözüm olacaktır (Bento, 2023). Bu öneriye göre, bir bireyin bir vergi yılında herhangi bir 12 aylık dönemde 90 günden fazla belirli bir bölgede bulunması halinde kaynak devletin vergilendirme yetkisi ortaya çıkmaktadır. Ancak bu değişiklikte birlikte, bireylerin kısa süreli fiziksel varlıkları nedeniyle vergilendirilmesinin pratik zorluklar ve idari sorunlar yaratabileceği de unutulmamalıdır (Bento, 2023).

Böyle bir değişikliğin uygulanması çeşitli zorluklar içermektedir (Bento, 2023):

- a) Vergi mükellefinin ikamet ettiği ülkenin vergi sistemi dışında bir veya daha fazla yargı yetkisi ile karşı karşıya kalması, özellikle dijital göçebeler bağlamında süreci karmaşıktırabilir.
- b) Bireyleri kısa süreli fiziksel mevcudiyetleri temelinde vergilendirmek uygulamada zorluklar yaratabilir.
- c) Bilgi eksikliği ve yüksek vergilendirme maliyetleri gibi konular da sürece eklenmektedir.

Buna bağlı olarak, işverenlerin ve çalışanların herhangi bir 12 aylık dönemde farklı ülkelerde geçirdikleri günlerin doğru bir kaydını tutmaları gerekliliği ilave bir idari yük ortaya çıkarmaktadır. Ulusal vergi makamlarının, vergi mükellefleri tarafından sağlanan fiziksel mevcudiyet kanıtlarının doğruluğunu teyit etmesi veya bir bireyin belirli bir ülkedeki fiziksel mevcudiyetinin gerçekten işin ifasıyla bağlantılı olup olmadığını belirlemesi de ciddi bir soruna neden olmaktadır (Bento, 2023).

OECD modeli madde 15(1)'in yorumunda da belirtildiği üzere, fiziksel mevcudiyet testi uygulanması oldukça “basit” bir yöntemdir. Günümüzde vergi makamları için sınır ötesi hareketleri takip etmek oldukça mümkündür. Bu anlamda bilgi teknolojileri ve coğrafi konum uygulamaları, bireylerin bulundukları ülkeleri tespit etmek için etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu süreçte vergi makamları, mevcut vergi düzenlemelerine ve kişisel mahremiyetin giderek azalan korunma düzeyine dayanmaktadır (European Union, 2019).

3.4. DİJİTAL GÖÇEBE KAVRAMININ VERGİLENDİRME AÇISINDAN UYGUNLUĞU

Dijital göçebeler, vergi anlaşmalarında istihdam gelirlerinin vergilendirilmesine ilişkin düzenlemelerin uygulanması açısından tartışılmaktadır. Bu kapsamda, dijital göçebelerin istihdam geliri düzenlemelerine dahil edilmesinin uygunluğu konusunda çeşitli itirazlar gündeme gelmektedir. Bu noktada, iki ana görüş öne sürülmektedir (Kostić, 2019).

İlk olarak, dijital göçebeliğin genellikle düşünüldüğü kadar yaygın bir olgu olmadığı ve bu kavramın vergi sistemleri üzerindeki etkilerinin sınırlı olduğu ileri sürülmektedir. İnsanların giderek daha mobil hale geldiği bir gerçek olmakla birlikte, bireylerin tamamen daimi bir ikametgaha sahip olmaması hala nadir görülen bir husustur. Çoğu kişi, profesyonel yaşamlarında farklı ülkelere taşınırlar bile, genellikle bu bölgelerde bir süre yerleşik olarak kalmaktadır. Dolayısıyla dijital göçebelik kavramı, toplumun ayrıcalıklı bir kesimine özgü geçici bir olgu olarak kabul edilmektedir. Vergi mevzuatı, uygulamada az sayıda kişiyi etkileyen ve vergi taleplerinin karşılanmasını mantıksız bir şekilde zorlaştıran durumları genellikle göz ardı etmektedir. Bu anlamda dijital göçebeler, belirli bir ülkede ekonomik bağlantılar kurduklarında, o ülke bireyin ikamet bölgesi olarak kabul edilmektedir. Daimi ikamet kavramı, aile bağları zayıflasa da, vergi yükümlülüğü için ana referans noktalarından biri olarak kullanılmaya bu haliyle devam etmektedir (Kostić, 2019).

Dijital göçebelerin gerçek sayısına ilişkin kesin veriler elde etmek pek mümkün olmasa da, çeşitli kaynaklar bu nüfusun giderek arttığına işaret etmektedir. Örneğin, Dünya Gençlik, Öğrenci ve Eğitim Seyahati Konfederasyonu (WYSE) tarafından 2018 yılında yapılan bir anket, küresel dijital göçebe nüfusunun 15-29 yaş arası yaklaşık 1,8 milyon genç gezgin olduğunu ortaya koymaktadır (Kostić, 2019). Benzer şekilde, MBO Partners tarafından ABD'de yapılan bir araştırma, dijital göçebe olarak tanımlanan serbest meslek sahibi çalışan sayısının 4,8 milyon olduğunu ve bu kişilerin yarısından fazlasının 38 yaşın üzerinde olduğunu belirtmektedir (MBO Partners, 2018). Sutherland ve Jarrahi tarafından 2017 yılında yapılan bir çalışmada, dijital göçebelerle ilgili çevrimiçi forumlardan elde edilen verileri incelemiştir; örneğin, “Digital Nomads Around the World” Facebook grubunun üye sayısı 2017 yılında 38.987 iken 2018 yılında 92.139'a kadar artmıştır (Sutherland ve Jarrahi, 2017).

Dijital göçebelik ekonomik, teknolojik ve sosyolojik faktörler nedeniyle önem kazanmaktadır. Teknolojik gelişmeler, özellikle de bilgi teknolojileri, seyahat ve finansman yöntemlerindeki yenilikler dijital göçebeliği daha ulaşılabilir kılmaktadır. Örneğin, dijital ödeme araçlarının nakit paraya üstünlüğü, döviz bozdurma işlemlerini önemli ölçüde değiştirmektedir. Yasal düzenlemelerdeki esneklikler ve alternatif ekonominin yaygınlaşması da bu yaşam tarzını desteklemektedir.

Sosyolojik açıdan bakıldığında, küresel göçebelik geleneksel yerleşik yaşam tarzına bir alternatif olarak kabul görmektedir (Kostić, 2019). Pieter Levels, dijital göçebelerin sayısının 2035 yılına kadar 1 milyara ulaşabileceğini öngörmektedir (Levels, 2015).

İkinci görüş ise, dijital göçebelerin büyük ölçüde bağımsız girişimciler olarak faaliyet gösterdiğini ve bu nedenle istihdam gelirine ilişkin hükümlerin tam olarak uygulanamayabileceğini ileri sürmektedir. Dijital ekonomi bağlamında, çalışan ve bağımsız girişimci kavramları arasındaki sınırlar giderek belirsizleşmektedir. Bu durum, istihdam ve bağımsız hizmet sağlama arasında farklı vergilendirme kurallarının uygulanmasının zorluğunu daha da artırmaktadır. Bu iki kategori arasında net bir ayrım yoksa, bu faaliyetlerden elde edilen geliri farklı şekilde vergilendirmek için geçerli bir neden de bulunamayacaktır (Kostić, 2019).

Ayrıca, iklim değişikliği gibi küresel göç eğilimlerini etkileyen faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle mevsimlik işgücüne olan ihtiyacın giderek artması, vergi anlaşmalarının değişen koşullara uyum sağlamasını gerektirmektedir. Çifte vergilendirme anlaşmaları bu tür karmaşık senaryolara yanıt verecek şekilde yeniden gözden geçirilmelidir (Kostić, 2019).

3.4.1. Dijital Göçebeler Bağlamında OECD'nin 15. Maddesinin Yeniden Değerlendirilmesi

Uluslararası vergi düzenlemelerinde istihdam gelirin vergilendirilmesine ilişkin mevcut kuralların, özellikle OECD ve BM modellerinin 2017 versiyonunun 15. Maddesi kapsamında, teorik ve pratik düzeyde ne ölçüde tutarlı olup olmadığı sorgulanmaktadır. Dijital göçebelerin istihdam gelirleri üzerindeki vergilendirme haklarını tanımlamak için ikametgâh ve istihdamın fiziksel konumu gibi geleneksel kavramların yetersiz kaldığı öne sürülmektedir. Özellikle, günümüzün yaygınlaşan dijital teknolojilerinin sağladığı hareketlilik, bu kavramların uygulanabilirliğini ciddi ölçüde sınırlamaktadır. Bununla birlikte, vergi ikametgahı ve kaynak ilkeleri gibi uluslararası vergilendirme teorilerinin hakim yapılarıyla uyumlu alternatiflerin geliştirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır (Kostić, 2019).

Çifte vergilendirme anlaşmalarının mevcut hükümleri, dijital göçebelerin vergilendirilmesini büyük ölçüde ikamet ettikleri ülkelere bırakmaktadır. Ancak bu sistemde ikametgahı tanımlamak kolay olsa da, dijital göçebelerin ikametgahlarını kolaylıkla değiştirebilmeleri bu kavramın sürdürülebilirliğini sorgulatmaktadır. Örneğin, dijital göçebelerin düşük vergilendirme avantajları sunan ülkeleri tercih etmeleri, ikamete dayalı vergilendirmenin adil bir çözüm sunmasını engellemektedir (Kostić, 2019).

Bireylerin hareketliliğinin devletlerin bütçeleri üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Sınırlar aşıldığında, devletlerin vergilendirme yetkileri değişmekte ve bu durum bir devlet için gelir kayıplarına, diğeri için ise kazançlara yol açabilmektedir. Uluslararası hukuk bağlamında, bir bireyin bir yerde ikamet ettiği ancak başka bir yerde çalıştığı durumlarda, hem ikamet edilen devlet hem de kaynak devlet vergilendirme hakkına sahip olmaktadır. Hangi devletin vergilendirme yetkisine sahip olduğu, bağlantı unsurlarına ve ilgili akit devletlerle kurulan ilişkilere bağlıdır; bu da genellikle çifte vergilendirme durumlarına yol açmaktadır (Bento, 2023).

Uzaktan çalışma, bireylerin internet bağlantısı olduğu sürece dünyanın herhangi bir yerinden iş faaliyetlerini gerçekleştirmelerine olanak tanımaktadır. Bu durum, faaliyetlerin belirli bir yerde fiziksel olarak bulunmayı gerektirdiği geleneksel bağımlı çalışma modelinden büyük ölçüde farklılık göstermektedir. OECD Modelinin 15. Maddesi bağımlı çalışmadan elde edilen gelirin vergilendirilmesine ilişkin hükümler içermektedir. Maddenin ilk kısmı, bir kişinin maaş, ücret ve benzeri ödemelerinin yalnızca ikamet edilen devlette vergilendirilebileceğini ifade etmektedir. Bu hüküm, bir bireyin vergi ikametgahının, o bireyin bir devletle olan temel ilişkisinin yeterli kanıtı olduğu varsayımına dayanmaktadır. Ancak, uzaktan çalışma söz konusu olduğunda, faaliyetler başka bir devlette mukim bir şirket için uzaktan gerçekleştirilse bile bu durum değişmemektedir (Bento, 2023).

Dijitalleşme ile birlikte, çalışanın faaliyetin sağlandığı ülkede fiziksel olarak bulunmasına gerek kalmadan çalışması mümkün hale gelmektedir. Bu durum, vergilendirme çerçevesinin güncellenmesini gerektirmektedir. OECD Modelinin 15. Maddesinin ikinci kısmında ise, istihdamın başka bir anlaşmalı devlette

gerçekleştirilmesi halinde, bu devlette vergilendirilebileceği belirtilmektedir. Ancak, vergilendirme yetkisinin tamamen mukim devlette kalmasını sağlayan istisnalar bulunmaktadır. 15. maddenin 2. fıkrası, üç koşulun yerine getirilmesi halinde, bağımlı istihdamdan elde edilen gelirin vergilendirme yetkisini münhasıran mukim devlete bırakmaktadır (Bento, 2023).:

- a) Ücretlinin ilgili mali yılın herhangi bir 12 aylık döneminde 183 günü aşmayan bir süre boyunca diğer devlette bulunması gerekmektedir.
- b) Ödemenin kaynak devletin mukimi olmayan bir işveren veya onun adına hareket eden bir gerçek/tüzel kişi tarafından yapılması zorunludur.
- c) Ücret, işverenin kaynak devlette yer alan herhangi bir işyerinden elde edilmemelidir.

Dijital göçebeler için bu koşullar genellikle karşılanmamaktadır. Dijital göçebeler genellikle 183 günlük süreyi aşmamakta, yurt dışındaki kuruluşlar tarafından ücretlendirilmekte ve işverenlerinin kendilerine daimi bir işyeri aracılığıyla ödeme yapması nadiren görülmektedir (Kostić, 2019). Dolayısıyla dijital göçebelerin faaliyetlerini yürüttükleri ülkelerde vergilendirilmemeleri gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Kaynak devlete yakınlık bu bağlamda zayıflatılmış bir kriter olmaktadır (Bento, 2023).

Dijital göçebelerin ekonomik faaliyetlerinin çeşitli devletlerin altyapılarına dayandığı ve bu faaliyetler dijital ortamda gerçekleştirildiği için vergilendirme hakkının parçalara ayrıldığı bilinmektedir. Ancak faaliyetlerin yürütüldüğü ülkelerde vergilendirmenin olmaması, bu ülkelerin sağladıkları kaynaklara rağmen bir getiri görememeleri anlamını taşımaktadır. Dijital göçebelerin faaliyetlerini yürüttükleri devletlerin bu durumdan ekonomik olarak faydalanmaması, özellikle yerel tüketim ve inovasyona katkılarına rağmen bir adaletsizlik oluşturmaktadır (OECD, 2022).

OECD Modelinin 15. Maddesinin bu bağlamda günümüz dijital ekonomisi ve uzaktan çalışma biçimleri doğrultusunda güncellenmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Maddede yer alan mevcut kriterlerin dijital dünyadaki hareketlilik doğrultusunda yeniden değerlendirilmesi ve faaliyetlerin gerçek değer yaratma noktalarına göre vergilendirilmesi, uluslararası vergilendirme çerçevesinin daha adil bir yapıya kavuşturulmasını mümkün kılacaktır (Kostić, 2019).

3.5. SEÇİLMİŞ DÜNYA ÜLKELERİNDE DİJİTAL GÖÇEBELERİN VERGİLENDİRMESİ

Dijital göçebeler, uzaktan çalışmanın sunduğu daha yüksek yaşam kalitesi ve daha elverişli vergi rejimlerinden yararlanmaktadır (OECD, 2022). Ülke bazında değerlendirildiğinde, diğer yabancı çalışanlara uygulanan vergi yöntemleri genellikle dijital göçebelerin vergilendirilmesinde de benimsenmektedir. Ancak bazı ülkeler, dijital göçbeleri sınırlarına çekmek için vergi teşvikleri sunmakta ve bu gruba özel düzenlemeler uygulamaktadır (İnneci, 2023).

Bu avantajlar genellikle dijital göçebe vizesi kapsamında sunulmaktadır. Dijital göçebe vizeleri, ülkeye serbest giriş imkanı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda dijital göçebelerin çeşitli vergi avantajlarıyla faaliyetlerine devam etmelerini de sağlamaktadır. Bu vergi avantajları, vergi muafiyetleri, istisnalar, vergi indirimleri ve vergi kredileri şeklinde sunulmaktadır (İnneci, 2023).

3.5.1. ABD Uygulamaları

ABD, dijital göçebeler konusunda en ayrıntılı vergi düzenlemelerine sahip ülkelerden biridir. Bunun başlıca nedeni, ABD'nin vatandaşlık temelli bir vergilendirme sistemi benimsemiş olmasıdır. Bu sistem kapsamında, nerede yaşadıklarına bakılmaksızın ABD vatandaşlarının tüm kazançları ABD'de vergilendirilmektedir. Bu durum, özellikle ABD vatandaşı olan ancak ülke dışında yaşayan bireylerin vergilendirilmesinde sorunlara yol açabilmektedir (İnneci, 2023).

Dijital göçebeler için vergi kuralları diğer ABD vatandaşları ile tamamen aynıdır. ABD dışında ikamet eden bir vatandaşın bile ABD Gelir İdaresi (IRS) tarafından kazançlarını beyan etmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, dijital göçebelerin ödedikleri vergiyi azaltmaları için bazı hükümler bulunmaktadır (İnneci, 2023):

Yurt dışında kazanılan gelir istisnası (FEIE - Foreign earned income exclusion): Bu istisnadan faydalanmak için iki testten birinin geçilmesi gerekmektedir:

-Gerçek ikamet testi: Birey ikamet ettiği ülkede aktif gelir elde etmeli, yıl boyunca yabancı bir ülkede yaşamalı ve Amerika Birleşik Devletleri'ne dönme planı olmamalıdır (IRS, 2025).

-Fiziksel varlık testi: 12 aylık bir dönemde yabancı bir ülkede 330 tam gün geçirilmelidir (IRS, 2025).

Bu testlerden birini geçen bireyler, 2025 yılı için 130.000 dolarlık gelir muafiyetinden yararlanabilmektedir (Whitney, 2025).

Yurt dışı vergi kredisi (Foreign tax credit): ABD dışında ödenen gelir vergisi, ABD gelir vergisinden mahsup edilebilir. Ancak, yalnızca yabancı kazançların toplam kazançlar içindeki oranına eşit bir miktar düşülebilir. Kalan tutar sonraki yıllara aktarılabilir (IRS, 2025).

Yurt dışı konut istisnası (Foreign housing exclusion): ABD dışında yaşayan bireyler, kendi ülkelerindeki konut giderlerinin bir kısmını ABD vergilerinden mahsup edebilmektedir. Ancak, bu tutar Yurt Dışında Kazanılan Gelir İstisnasının %14'ünü (2025 yılı için maksimum 18.200 \$) aşmamalıdır (IRS, 2025).

3.5.2. Avrupa Birliği Ülkeleri ve Diğer Uygulamalar

ABD'nin aksine, AB ülkeleri dijital göçebeleri çekmek için genellikle vergi teşvikleri ve dijital göçebe vizeleri sunmaktadır. Bu vizeler vergi avantajları sağlayarak dijital göçebeler için cazip bir çalışma ortamı yaratmaktadır. Estonya, İspanya, Hırvatistan ve Yunanistan gibi ülkeler dijital göçebe vizesi sunarken Portekiz de bu grup için farklı vize seçenekleri sunmaktadır (İnneci, 2023).

3.5.2.1. Estonya

-Estonya, dijital göçebe vizesini uygulamaya koyan ilk OECD ülkesidir (OECD, 2022).

-Bu vize, dijital göçebelerin 1 yıla kadar geçici olarak kalmalarına izin vermektedir. Dijital göçebe vizesi, bu vizeden yararlananlara vatandaşlık veya daimi ikamet hakkı tanımamaktadır. Dijital göçebe vizesine hak kazanabilmek için, dijital göçebe olarak faaliyet gösterildiğinin kanıtlanması gerekmektedir (Brown, 2020).

-Vize sahipleri Estonya'da 12 ay içinde 183 günden az kalırlarsa vergiden muaf olurken, 183 gün veya daha fazla kalırlarsa vergi mükellefi olarak gelirlerini beyan etmekle yükümlü olmaktadır (İnneci, 2023).

3.5.2.2. İspanya

-Dijital göçebeler için (artan oranlı vergiler yerine) %24'lük sabit oranlı bir vergi oranı sunmaktadır (İnneci, 2023).

-Dijital göçebe vizeleri, gelirin %20'sinden fazlasının İspanya kaynaklı olmaması gibi koşullarla verilmektedir (İnneci, 2023).

-Ayrıca uzaktan çalışılacak şirketle en az 3 aylık bir iş ilişkisi olması ve şirketin en az 1 yıldır piyasada faaliyet sürdürüyor olması, dijital göçebenin prestijli bir üniversiteden mezun olması gerekmektedir. En az 3 yıllık iş deneyimine sahip olması ve en az 25.000 €'ya sahip olduğunu belgelendirmesi de gerekmektedir (İnneci, 2023).

-Dijital göçebe vizesi İspanya tarafından 1 yıllığına verilmektedir, ancak vize 5 yıla kadar uzatılabilmektedir (İnneci, 2023).

-Dijital göçebe vizesine sahip dijital göçebeler, %48'e varan artan oranlı gelir vergisi yerine gelirleri üzerinden %24 oranında sabit oranlı vergiye tabi tutulmaktadır. Ayrıca varlık vergisi ödemekten de muaf tutulacaktır (İnneci, 2023).

3.5.2.3. Hırvatistan

-Dijital göçebe vizeleri AB dışındaki ülkelerin vatandaşlarına verilmektedir (AB'ye üye devletlerden birinin veya Avrupa Ekonomik Alanı ve İsviçre vatandaşı olmamak) (North, 2023).

-Bu vize, Hırvatistan'da kayıtlı olmayan bir şirkette veya kendi şirketinde uzaktan çalışanlara verilmektedir. Vizeler en fazla 1 yıl için geçerliliğini korumakta ve bu süre zarfında elde edilen kazançlar vergiden muaf tutulmaktadır (North, 2023).

3.5.2.4. Yunanistan

-AB vatandaşı olmayanlara 12 aya kadar verilmektedir. Bu vize, Yunanistan dışındaki işverenlerin veya müşterilerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak uzaktan çalışmasına olanak sağlamaktadır (İnneci, 2023).

-4825/2021 sayılı kanun uyarınca, dijital göçebe vizesine hak kazanmak için kişinin Yunanistan dışındaki işverenler veya müşteriler için çalıştığını ve kaldığı süre boyunca hayatını idame ettirmek için aylık 3.500 avro geliri olduğunu kanıtlaması gerekmektedir (İnneci, 2023).

-Dijital göçebe vizesi ile ülkeye gelen kişiler 12 aylık süre içinde Yunanistan'da 183 günden az kalmaları halinde vergiden muaf tutulmaktadır (İnneci, 2023).

3.5.2.5. Portekiz

-Portekiz, dijital göçebe vizesi yerine D7 vizesi gibi alternatif vize programları sunmaktadır (İnneci, 2023).

-Bir yıla kadar kalışlar için geçici kalış vizesi ve bir yıldan fazla kalışlar için ikamet vizesi olarak alınmaktadır (İnneci, 2023).

-Vize almak için, kişi AB, Avrupa Ekonomik Alanı veya İsviçre vatandaşı olmamalı, dijital göçebe olarak aktif çalıştığını kanıtlamalıdır.

Ayrıca, son üç aylık gelirin asgari ücretin (3.040 €) en az dört katı olduğunu belgelendirebilmeli ve ikamet ettiği yeri ile buna bağlı olarak vergilerini hangi ülkede ödediğini kanıtlaması gerekmektedir (İnneci, 2023).

-Yurt dışından elde edilen gelirler vergilendirilmezken, yurt içinde elde edilen gelirler %20 sabit vergi oranına tabidir (İnneci, 2023).

3.5.2.6. Türkiye

-Türkiye de bu alandaki turizm potansiyelini değerlendirmek amacıyla Nisan 2024 itibariyle dijital göçebe vizesi için gerekli ilk işlemleri başlatmıştır (Yıldız, 2025).

-Bu programa başvuru süreci iki aşamalı olarak yürütülmekte ve Kültür ve Turizm Bakanlığı, Göç İdaresi ve Dışişleri Bakanlığı tarafından birlikte yürütülmektedir. İlk aşamada başvuru sahiplerinin dijital göçebe olup olmadıkları tespit edilmektedir. Başvurusu onaylanan kişilere ‘Dijital Göçebe Kimlik Belgesi’ verilmektedir (Yıldız, 2025).

-Vize süresi 3 ay olarak belirtilmektedir. Vize süresinin bitiminde şartları sağlayan bireyler 6 aylık geçici oturma izni için tekrar başvuruda bulunmaktadır. Bu iznin süresi 6 ay daha uzatılabilmektedir. Geçici ikamet süreci Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından yürütülüp Dışişleri Bakanlığı tarafından desteklenmektedir (Yıldız, 2025).

BÖLÜM 4: SINIR ÖTESİ KAZANÇLAR ÇERÇEVESİNDE DİJİTAL GÖÇEBELERİN VERGİLENDİRİLMESİ

Dijital göçebeler küresel ekonominin sınırlarını baştan belirlerken vergi sistemlerine de farklı bir bakış açısı getirmektedir. Bir ülkede fiziksel olarak bulunmadan gelir elde edebilmeleri geleneksel vergi uygulamalarının sorgulanmasına neden olurken, yeni nesil çalışma modelleri vergi otoriteleri için birtakım belirsizlikler yaratmaktadır. Bu durum, ülkeler arasında vergilendirme uyumunu sağlamak ve ekonomik avantajlara sahip dijital göçebeleri çekmek için bir rekabet başlatmaktadır.

4.1. DİJİTAL GÖÇEBELERİN ADİL VERGİLENDİRİLMESİ

Adalet kavramı tarih boyunca normatif bir anlayış olarak ele alınmış olsa da, net bir tanımı bulunmamaktadır. Sokrates, adalet kavramını iki farklı boyutta incelemiş ve “denkleştirici adalet” ile “dağıtıcı adalet” kavramlarını ortaya koymuştur. Denkleştirici adalet, bireylerin özgürlüklerine dayanarak herkesin eşit muamele görmesini savunurken; dağıtıcı adalet ise, belirli özel koşullar temelinde bireylere farklı muameleyi haklı gösteren bir adalet kavramı olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, denkleştirici adalet özgürlüklerin korunmasına odaklanırken; dağıtıcı adalet sosyal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda, vergi adaletinin ya özgürlüklerin korunması ya da eşitsizliklerin azaltılması yoluyla sağlanabileceği kabul edilmektedir (Gök, Biyan ve Akar, 2013).

Vergilendirmede adalet ilkesi, vergi sisteminin en eski ve en önemli esaslarından biridir. Vergilendirmenin temel yapısı genel olarak adalet ilkesine dayanmakta olup, her bireyin kamu harcamalarının finansmanına ödeme gücü oranında adil bir şekilde katkıda bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Ancak, adaletin subjektif niteliği, vergilendirmede adaletin ne ölçüde sağlanabileceği konusunda tartışmalara yol açmaktadır (Şentürk, 2006). 1982 Anayasası'nın 73. maddesinde yer alan “vergi yükünün adil ve dengeli dağılımı” ifadesi de maliye politikasının sosyal amacını vurgulamaktadır. Vergilendirmede adalet, vergi yükünün toplum geneline makul ve uygun bir şekilde yansıtılması anlamına gelmektedir (Uygun, 2020).

'Vergilendirmede adalet' kavramının net bir tanımının yapılması önemlidir çünkü uluslararası eylemler ve tek taraflı tedbirler giderek daha fazla adil vergilendirmeyi hedef almaktadır. Uluslararası ortak bir tanım, yorumlama sorunlarını azaltarak gelecekteki hedeflere ulaşılmasını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır (Lamberts, 2017).

Adalet ilkesi üç temel faktöre dayanmaktadır:

- Her vergi mükellefi, servetiyle orantılı olarak devletin desteklenmesine katkıda bulunmalıdır (ödeme gücü ilkesi ve fayda ilkesi).

- Toplum tarafından ödenen vergiler yine topluma benzer bir değerde geri dönmelidir.

- Her vergi mükellefi ne kadar vergi borcu olduğunu tam olarak bilmelidir (Smith, 1776).

Dijital göçebelerin vergilendirilmesi bağlamında, özellikle ilk kriterin karşılanmadığı görülmektedir. Dijital göçebeler, farklı ülkelerde zaman geçirerek bu ülkelerin sunduğu mal ve hizmetlerden faydalansa da mevcut vergi düzenlemeleri, bu kişilerin vergilendirilmesine ilişkin yetkileri kısıtlamaktadır. Bu durum, dijital göçebelerin söz konusu ülkeler tarafından sunulan hizmetlere katkıda bulunmalarını engellemekte ve adalet ilkesine aykırı bir durum yaratmaktadır (OECD Model Vergi Sözleşmesi (MTC), 2017). Özellikle, 183 gün kuralını kullanarak sürekli olarak ülkelerini değiştiren dijital göçebeler, yaşadıkları ülkelerde gelir vergisinden muaftır. Bu durum, Anayasa'nın 73. maddesinde belirtilen adalet ilkesini ve ödeme gücü kriterini ihlal etmektedir (Bento, 2023). Bu nedenle, dijital göçebelerin adil bir şekilde vergilendirilmesini sağlamak için uluslararası düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir (Kostić, 2019).

Dünya genelinde vergi sistemleri büyük ölçüde ikamet kriterlerine dayanmaktadır. Bu durumun istisnası olarak, ABD ve Eritre, vatandaşlık temelinde vergilendirme uygulamaktadır. Bu ülkelerde vatandaşlar, hangi ülkede yaşadıklarına bakılmaksızın gelirleri üzerinden vergilendirilmektedir.

Ancak bu uygulama, farklı ülkelerin vergi kuralları arasında çelişkilere ve çifte vergilendirme sorunlarına yol açmaktadır. Aynı gelir üzerinden iki kez vergilendirilmek, vergilendirmede adalet ilkesini zedeleyen bir durum olarak değerlendirilmektedir (İnneci, 2023).

Vergi adaletini zedeleyen bir diğer konu ise dijital göçebe vizeleridir. Bu vizeler, bireylerin belirli bir ülkede uzun süre çalışmasına olanak tanımakta olup, turistik veya ticari vizelerden farklıdır. Dijital göçebe vizeleri, dijital çalışanları çekmeyi hedefleyen ülkeler tarafından düzenlenmekte ve başvuru sahiplerinin gelir düzeyi, sağlık sigortası durumu ve çalışma amaçlarına bağlı olarak farklı koşullar içerebilmektedir. Ancak ülkelerin dijital göçebeleri çekmek için farklı vergi oranları ve indirimler kullanması, uluslararası vergi rekabetini artırmaktadır (Sivisoğlu, 2024). Uzaktan çalışmanın yaygınlaşmasıyla birlikte, bu rekabet daha da belirgin hale gelmekte ve ülkeler dijital çalışanları çekmek için önemli vergi indirimleri sunmaya yönelmektedir. Bu durum, “dibe doğru yarış” olarak adlandırılan zararlı vergi rekabetine yol açmaktadır (Bozdoğanoglu, 2024).

Ayrıca, yurtdışında dijital göçebeleri istihdam eden şirketler, o ülkede daimi işyeri kurma riskiyle karşı karşıya kalarak kurumlar vergisine tabi olabilmektedir. Ayrıca, dijital göçebelerin başka bir ülkede vergi mükellefi olmaları durumunda, işverenlerin kişisel gelir vergisi ile sosyal güvenlik katkı paylarını ilgili ülkeye aktarmaları gerekebilmektedir (İnneci, 2023). Benzer statüdeki dijital göçebelerin farklı ülkelerde farklı vergi rejimlerine tabi olmaları, aynı işi yapmalarına rağmen vergisel yükümlülüklerinde farklılıklara yol açmaktadır. Bu durum, Anayasa'nın 73. maddesinde belirtilen vergi adaleti ilkesinin ihlali anlamına gelmektedir. Bu nedenle, dijital göçebelerin vergilendirilmesinde adaletsizliklerin önlenmesi için uluslararası düzeyde ortak bir vergi sisteminin oluşturulması gerekmektedir (Temür ve Yıldız, 2025).

4.2. DİJİTAL GÖÇEBELERİN VERGİLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Dijital göçebelerin artan hareketliliği ve sınır ötesi gelir elde etme şekilleri, mevcut vergi sistemlerinin verimliliğini ve adaletini ciddi şekilde tehdit etmektedir.

Fiziksel varlığa dayalı yükümlülük tanımlarıyla geleneksel ikametgâh temelli vergilendirme yaklaşımı, dijital çağın ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaklaşmaktadır. Bu nedenle, dijital göçebeler için hem bireylerin haklarını hem de devletlerin mali egemenliğini koruyan çok boyutlu çözümler geliştirmek zorunlu hale gelmektedir. Bu çerçevede, dijital göçebelerin vergilendirilmesine ilişkin mevcut sorunlar analiz edilerek reform ihtiyacı vurgulanacak ve ardından sürdürülebilir, kapsayıcı bir uluslararası vergi rejiminin oluşturulması için çözüm önerileri sunulacaktır.

4.2.1. Dijital Göçebeler için Vergi Modelleri ve İyileştirmeler

Dijital göçebelerin vergilendirilmesinde var olan sistemler, uluslararası düzenlemeler ve ülke uygulamalarında önemli farklılıklar göstermektedir. Vatandaşlığa dayalı vergilendirme modellerinden kaynak temelli yaklaşımlara kadar çeşitli yöntemler dijital göçebeler için farklı sorunlar ve belirsizlikler yaratmaktadır. Bu nedenle, mevcut sistemlerin dijital göçebelerin yaşam tarzına ve gelir elde etme biçimlerine uyum sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Tüm bu düzenlemeler, dijital göçebelerin karşılaştığı vergi belirsizliklerini azaltmayı ve hem bireyler hem de devletler için daha adil, şeffaf ve uygulanabilir bir vergilendirme sistemi ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

4.2.1.1. Vatandaşlığa Dayalı Vergilendirme

Avi-Yonah yaptığı çalışmada ikamete dayalı vergilendirmenin temelinde bireylerin geleneksel olarak hareketsiz olduğu varsayımının yer aldığını ve bu varsayımın artık geçerli olmadığını savunmaktadır. Bireylerin artan özgürlüğü ve uzaktan çalışma olanaklarının çoğalması, ikamete dayalı vergilendirme sisteminin kusurlu olduğunu göstermektedir (Avi-Yonah, 2022).

Avi-Yonah, küresel düzeyde vergilendirmenin bireylerin siyasi topluluklara üyeliklerine dayalı olması gerektiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda, dijital göçebeler için bireylerin ödeme gücüne dayalı vatandaşlık temelli bir vergilendirme sistemi önermektedir. Siyasi toplulukların bir parçası olarak bireyler, oy kullanarak vergi oranları gibi siyasi kararları etkileyebilmekte ve topluluğa üyelik yoluyla avantajlardan yararlanabilmektedir.

Bu nedenle, dijital göçebeler ülke dışında yaşıyor olsalar bile dünya çapındaki gelirleri üzerinden vergilendirilmektedir (Avi-Yonah, 2022).

ABD vatandaşı olmayan bireyler ABD'de ikamet ettiklerinde oy kullanamamakta, ancak vergi gelirleriyle finanse edilen avantajlardan yararlanmaktadır. Bu nedenle, fayda ilkesine göre vergilendirilmeleri önerilmektedir. Ancak bu yaklaşım, zengin bireylerin vergi cenneti vatandaşı olmaya ve diğer ülkelerde kalıcı olarak yaşamaya teşvik edilmesine neden olabilmektedir. Bu tür ülkelerde non-dom (yerleşik olmayan vergi rejimi) rejimi varsa, zengin bireylerin düşük vergilendirilmesi adaletsiz bir durum yaratabilmektedir (Avi-Yonah, 2022).

Avi-Yonah bu tür durumları engelleyebilmek için aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır (Avi-Yonah, 2022):

- Ülkeyi kalıcı olarak terk eden vatandaşlara çıkış vergisi uygulanmalıdır.
- Vatandaşı olunan ülkede vergilendirmenin olmadığı veya vergi planlamasının kanıtlandığı durumlarda, vergilendirme ikamet edilen ülkede sağlanmalıdır.
- Vatandaşı olunan ülkenin demokratik olmadığı durumlarda, vatandaş olmayanlar ikamet edilen ülke tarafından vergilendirilmelidir.

4.2.1.2. 15(2). Maddenin Kaldırılması

Kostić, küreselleşme ve teknolojiye ilerlemeler nedeniyle vergi mukimliğinin bir meta haline geldiğini ve bireylerin bir ülkeyle bağlantısını belirlemek için uygun bir kriter olamayacağını savunmaktadır. Ayrıca, istihdamın gerçekleştirilme şeklinin vergi anlaşması kurallarının getirildiği dönemden farklı olduğunu belirtmektedir. Günümüzde “işveren” ve “istihdam” tanımları giderek anlamını yitirmekte ve doğru hükümlerin uygulanmasını daha karmaşık hale getirmektedir (Kostić, 2019).

Kostić bu sorunları çözmek için aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır (Kostić, 2019):

Küresel vergilendirme sisteminin yeniden yapılandırılması: Bireylerin ikametine daha az bağımlı olan bir sistem benimsenmelidir. Aynı zamanda, bireylerin anlaşma avantajlarından yararlanabilmeleri için nitelikli ikamet kavramı geliştirilmelidir.

15. Maddenin alt bentlerinin revizyonu: OECD MTC'nin, 15. Maddesindeki (b) ve (c) istisnaları kaldırılmalı ve sadece varlık düzeyi korunmalıdır. Ancak, 15(2)(a)'da belirtilen fiziksel mevcudiyet gün sayısı azaltılmalıdır. Dijital göçebelerin yüksek hareketliliği göz önüne alındığında, 183 günlük eşik artık uygulanabilir değildir.

Vergi iadesi ve dağıtım prosedürü: İdari karmaşıklık durumunda, yerleşik devletin toplanan verginin bir kısmını kaynak devlete aktarması gereken bir yeniden dağıtım prosedürü tavsiye edilmektedir.

“İstihdam” tanımının yeniden yapılandırılması: “İstihdam” gibi terimler yerine, net bir “bağımlı kişisel hizmetler” tanımı yapılmalıdır.

4.2.1.3. İşgücü Gelir Vergisinde Reform

Uzaktan çalışma eğilimleriyle birlikte işgücü de sermaye kadar mobil hale gelmektedir. Bu durum kişisel gelir vergisi (PIT) matrahını etkilemekte ve çalışma devletin dijital göçebelerin gelirlerini vergilendirme kabiliyetini sınırlandırmaktadır. Beretta, OECD MTC'nin 15. Maddesinde belirtilen fiziksel mevcudiyet gerekliliklerinin dijital göçebelik nedeniyle artık geçerli olmadığını savunmaktadır (Dürselen, 2024).

Beretta'nın tavsiyeleri aşağıdaki gibidir (Dürselen, 2024):

Fiziksel varlık koşullarının güncellenmesi: “Ev ofis” ve “sabit yer” kavramlarının yeniden tanımlanması gerekmektedir.

Bağımlı ve bağımsız çalışanlar arasındaki ayrımın ortadan kaldırılması:

Dijital göçebelerin gelirlerinin düzgün bir şekilde vergilendirilmesi için bağımlı ve bağımsız çalışanların gelirleri tek bir kalem altında birleştirilmelidir.

Vergi anlaşmalarının gözden geçirilmesi: OECD MTC Madde 15(2)(a),

Birleşmiş Milletler Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Çifte Vergilendirmeyi Önleme Model Anlaşması (BM MTC), Madde 14(1)(b) ile birleştirilmelidir. Mukim devlet birincil vergilendirme hakkına sahip olurken, kaynak devlet bireyin mali yıl içinde 90 gün veya daha fazla süreyle bulunması halinde gelir vergilendirme hakkına sahip olacaktır.

Son olarak Beretta, dünya çapında 3.000'den fazla vergi anlaşması olduğu için çok taraflı bir anlaşma kabul edilmediği sürece bu çözümün uygulanabilirliğinin sınırlı kalacağını belirtmektedir (Dürselen, 2024).

4.2.1.4. Mukim Devlette Vergi Kredisi

Christian Schwartz tarafından önerilen çözüm fayda ilkesine dayanmaktadır. Schwartz, başka bir devlette bir işveren için fiziksel olarak iş yapan çalışanlar ile aynı işi ikamet ettikleri devletten uzak bir yerde yapan çalışanlar arasındaki farklı muameleye dikkat çekmektedir. İstihdam gelirinin temettü ve faiz gibi vergilendirilmesi önerilmektedir. Bu, kaynak devletin her zaman tahsis haklarını almasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, yerleşik devlet de geliri vergilendirir ancak bireyler tarafından ödenen yabancı vergiler için bir vergi kredisi vermektedir. Schwartz, bunun sadece mukim devlette vergilendirme ya da kaynak devlette sınırsız vergilendirmeye kıyasla gelir vergisi haklarının daha adil bir dağılımını sağlayacağını belirtmektedir (Dürselen, 2024).

Eğer bir kişi bir ülkede uzun bir süre kalırsa, çalıştığı devletin bu kişiyi vergilendirememesi haksızlık oluşturmaktadır. Bir kişi ikamet statüsünü korurken başka bir devlette daha uzun süre kalırsa, 183 gün kuralına benzer bir gün eşiği geçerli olmalıdır. Bu eşik aşıldığında ise, işçi devletin vergilendirme hakkı ortaya çıkmaktadır (Dürselen, 2024).

4.2.1.5. Fiziksel Varlığa Dayalı Tahsis

Bireylerin sınır ötesi hareketliliği, yüksek gelirli ve elverişli vergi rejimlerine sahip yeni bir sosyal sınıf ortaya çıkarmaktadır. Beretta, vergilendirmenin amacının serveti sosyal sınıflar arasında yeniden dağıtmak olduğunu savunmaktadır. Yüksek gelirli bireylerin daha fazla mali yükümlülükle karşı karşıya kalmaları ve yaşadıkları ülkeye “adil paylarını” ödemeleri gerektiğini belirtmektedir. Aksi takdirde, dijital göçebelerden kaynaklanan gelir kayıpları ülkede kalan vatandaşlar tarafından karşılanmaktadır (Dürselen, 2024).

Fiziksel mevcudiyete dayalı bir çözüm önerilmektedir. Bir kişinin bir devletle olan bağlantısı, o kişinin o bölgede bulunduğu gün sayısı ile ölçülmektedir. Bu süre, coğrafi konuma göre sayılarak ve 365 günlük bir dönem üzerinden bir yüzde hesaplanarak belirlenmektedir. Bu yüzde, bir bireyin dünya çapındaki gelirinin ne kadarının her bir ülke tarafından vergilendirilebileceğini belirlemek için kullanılmaktadır (Dürselen, 2024).

4.2.1.6. Kaynak Bazlı Vergilendirme

Brauner, mevcut uluslararası vergilendirme sisteminin dijital göçebelerin ve istihdamdaki değişikliklerin yarattığı yeni koşullara uygun olmadığını belirtmektedir. Uluslararası vergilendirme sisteminde geniş çaplı bir reforma yönelik talebin düşük olduğunu varsaymaktadır. Bu nedenle Brauner, ikametgaha dayalı vergilendirme sisteminin tamamen terk edilmesini ve mevcut kurallar çerçevesinde kişisel gelirin vergilendirilmesinde tamamen kaynağa dayalı bir yaklaşımın benimsenmesini savunmaktadır. Bu bağlamda, kişisel gelir vergilendirme haklarının kaynak devlete tahsis edilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Brauner, 2024).

Bu önerinin uygulanabilir hale gelmesi için bazı reformların yapılmasına ihtiyaç vardır. İlk olarak, aktif kaynak kurallarının değiştirilmesi gerekmektedir. Her gelir kalemi açıkça belirli bir yargı yetkisine bağlanmalıdır. Bu, herhangi bir yargı yetkisine atfedilemeyen gelir kalemlerini ortadan kaldıracaktır. Bu şekilde çifte vergilendirme veya çifte vergilendirmeme gibi sorunlar ortadan kaldırılabilir (Brauner, 2024).

Brauner tarafından bu yöntemle alternatif olarak formüsel ya da oransal bölüştürme yöntemi önerilmektedir. Örneğin, bir bireyin gelirinin %50'si bir yargı bölgesinde elde ediliyorsa, bu birey için tüm vergi hesaplamaları (örneğin vergi kredileri ve muafiyetleri) aynı oranda uygulanmalıdır. Bu tür hesaplama yöntemleri, yetki alanları arasındaki müzakereler yoluyla belirlenmeli ve bireyin bir ülkeyle olan coğrafi bağlarına dayanmalıdır (Brauner, 2024).

Kaynak bazlı vergilendirme modelinin ikinci şartı, yetki alanları arasında uyum ve iş birliğinin artırılmasıdır. Vergilendirme haklarının yapay olarak bir ülkeye tahsis edilmesini veya dağıtılmasını önlemek için belirli kuralların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Önerilen kurallar arasında asgari bir küresel vergi oranının uygulanması ve kaynak bazlı vergilendirme reformuna katılmayan ülkelere vergilendirme haklarının tahsis edilmemesi yer almaktadır (Brauner, 2024).

4.2.1.7. Maddelerin Birleştirilmesi ve Tek Durak Noktası Sistemi

Pignatari, mevcut vergilendirme kurallarının dijital göçebelerin vergilendirilmesine izin verecek şekilde değiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Önerdiği çözüm, idari karmaşıklıkları göz önünde bulunduran birkaç aşamadan oluşmaktadır.

İlk olarak Pignatari, OECD MTC'nin 15. Maddesinin BM Model Vergi Sözleşmesi'nin (MTC) 14. Maddesi ile birleştirilmesini önermektedir. Bu çözüm, bağımsız kişisel hizmetler ile istihdam geliri arasındaki ayrımı ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, “işveren” kavramı daha açık bir şekilde tanımlanmalıdır. Önerilen model kapsamında, istihdam başka bir taraf devlette gerçekleştirilmediği sürece, mukim devlet vergilendirme konusunda birincil hakka sahip olmaktadır. Çalışma devleti ise, bir kişi en az 70 gün boyunca bu devlette bulunuyorsa veya ücret ödemesi çalışma devletinde bulunan sabit bir yer veya daimi bir işyeri aracılığıyla yapılıyorsa vergilendirme hakkına sahip olacaktır (Dürselen, 2024).

İkinci olarak, idari maliyetleri azaltmak amacıyla, Avrupa Birliği'nde KDV için kullanılan Tek Durak Noktası Sistemi'ne (One-Stop Shop - OSS) benzer bir aracın kişisel gelir vergisi için uygulanması önerilmektedir.

Bu sistem kapsamında, çalışanın ikamet ettiği devlet kişisel gelir vergisi gelirlerini toplamakta ve bu gelirler, vergi mükellefi tarafından bildirildiği üzere diğer ülkelerde geçirilen gün sayısına dayalı olarak uygun oranlarda kaynak devletlere aktarılmaktadır. Bu sistem dijital göçebelerin hayatını kolaylaştırmaktadır (Dürselen, 2024).

Üçüncü olarak ise, yukarıda belirtilen tedbirlerin 21. yüzyılın uzaktan çalışma alanındaki gelişmeleriyle tam olarak uyumlu olmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, çifte vergilendirme anlaşmalarına dijital göçebelere özel bir hüküm dahil edilmelidir. Bu hüküm, sınır işçileri ile gemilerde veya uçaklarda çalışan işçilere uygulananlara benzer olmalıdır. Dijital göçebelerin genel özelliklerini kapsamalı ve olası kötüye kullanım durumlarında prensipte bir amaç testinin uygulanmasına izin vererek anlaşma avantajlarının reddedilmesini sağlamalıdır (Dürselen, 2024).

4.2.2. Dijital Göçebelerin Adil Vergilendirilmesine Yönelik Üç Aşamalı Çözüm

Dijital göçebelerin vergilendirilmesine yönelik farklı seçenekler literatürde tartışılmaktadır. Ancak bu seçeneklerin hiçbiri mevcut uluslararası vergi rejimine tam olarak uygun görünmemektedir (Dürselen, 2024).

Bu bağlamda, dijital göçebelerin vatandaşlık temelli vergilendirilmesi tartışılan ilk çözümlerden biri olmaktadır. Avi-Yonah, bireylerin siyasi toplulukların bir parçası olduğu gerçeğinden hareketle, bu bireylerin vatandaşlık temelli vergilendirilmesini savunmaktadır. Ona göre bireyler oy kullanarak siyasi kararları etkileyebilmekte ve bu nedenle yerleşik olmasalar bile dünya çapındaki gelirleri üzerinden vergilendirilmektedir (Avi-Yonah, 2022).

Ancak, vatandaşlık temelli vergilendirme dijital göçebeler için adil ve uygulanabilir bir yöntem olarak kabul edilemez. Bu yaklaşımın dünya çapında popüler olmadığı ve yalnızca Amerika Birleşik Devletleri tarafından uygulandığı bilinmektedir (Dürselen, 2024). Dahası, bireylerin siyasi toplulukların bir parçası olduğu argümanı, küreselleşme ve bireylerin artan hareketliliği nedeniyle zayıf bir zemine oturmaktadır. İnsanların bir devletle giderek daha az bağ kurduğu bir dünyada, siyasi bir topluluğa

aidiyet kavramı belirsizleşmektedir. Özellikle dijital göçebeler yalnızca belirli alt grupların bir parçası olarak kabul edilmekte ve herhangi bir ulusal topluluğa aidiyetleri sorgulanmaktadır (Kostić, 2019). Oy kullanma hakkının, bireylere bir ülkenin mali gelirleri üzerinde hak tanıyan bir hak olduğu da savunulmaktadır (Brauner, 2024). Ayrıca, vatandaşlığa dayalı vergilendirme fayda ilkesi açısından adil değildir. Bir devletin vatandaşı olmanın, kişisel korunma ve ülkeye giriş hakkı gibi bazı faydaları bulunmaktadır. Ancak bu değer, vergilendirme maliyetlerini ve yerleşik olmayanların yararlanamadığı olanaklar için vergi ödemenin adaletsizliğini ortadan kaldırmamaktadır (Brauner, 2024).

Vatandaşlığa dayalı vergilendirmenin adil olmadığı bir diğer nokta da fayda ilkesine aykırı olmasıdır. Bir devletin vatandaşı olmanın kişisel korunma veya ülkeye giriş hakkı gibi bazı avantajlar sağladığı kabul edilmektedir. Ancak bu avantajlar, yerleşik olmayan bireylere sunulmayan kamu hizmetleri veya tesisleri için vergi ödeme yükümlülüğünü haklı çıkarmamaktadır (Dürselen, 2024).

Bu bağlamda Kostić, OECD MTC Madde 15(2)'nin kaldırılmasını önermektedir. Buna göre, Madde 15(2)'nin (b) ve (c) paragrafları silinmeli ve (a) paragrafındaki 183 gün kuralı azaltılmalıdır. Bu değişikliklerle birlikte, kaynak Devletlerin gelir paylaşım mekanizmaları iyileştirilmeli ve “istihdam” terimi, istihdamın gerçekleştirilme şeklindeki değişikliklere uygun olarak “bağımlı kişisel hizmetler” olarak daha genel bir şekilde yeniden tanımlanmalıdır (Kostić, 2019).

Ancak bu öneri de dijital göçebelerin vergilendirilmesi açısından tatmin edici değildir. Mevcut gelişmeler ve tartışmalar göz önüne alındığında, özellikle (c) bendinin kaldırılması önerisi, dijital göçebelerin adil bir şekilde vergilendirilmesi hedefiyle uyumlu görünmemektedir. Uzaktan çalışma durumunda, bireyin istihdam edildiği ülkede sabit bir yer veya daimi bir işyeri kurma olasılığı bulunmaktadır (Dürselen, 2024).

Dijital göçebelerin vergilendirilmesine ilişkin bir diğer öneri ise OECD MTC'nin 7. (ticari kârlar) ve 15. (istihdam gelirleri) maddelerinin kaldırılmasıdır. Bu öneriye göre, yeni bir madde yürürlüğe girmeli ve birincil vergilendirme hakları mukim devlete tahsis edilmelidir.

Ancak, bir kişi kaynak devlette en az 90 gün fiziksel olarak bulunuyorsa veya bir ev ofis ya da sabit yer aracılığıyla istihdam faaliyetleri yürütüyorsa, kaynak devlete vergilendirme hakkı tanınması gerekmektedir (Dürselen, 2024).

Mevcut vergi kurallarını basitleştiren ve birleştiren bu çözüm, görünüşte cazip olsa da, dijital göçebeleri adil bir şekilde vergilendirmek için yeterli değildir. Bu durum, bireylerin sadece kısa süreliğine bulundukları ülkeler için adaletsiz bir yaklaşımdır. Teorik olarak, dijital göçebeler gittikleri ülkelerde kamu hizmetlerini ve tesislerini kullanmaya devam ederken, bu hizmetler için mali katkıda bulunmamaktadır (Dürselen, 2024).

Dijital göçebelerin vergilendirilmesi için alternatif bir çözüm, istihdam gelirlerinin temettü ve faiz gelirlerine benzer bir şekilde vergilendirilmesi olabilmektedir (Dürselen, 2024). Bu sistemde, hem yerleşik devlet hem de kaynak devlet bireyi vergilendirme hakkına sahip olacak ve yerleşik devlet kaynak devlete ödenen vergiler için bir vergi kredisi sunacaktır. Ayrıca, kaynak devletin vergilendirme oranları sınırlandırılacaktır. Ancak bu çözüm de dijital göçebelerin adil bir şekilde vergilendirilmesi açısından ideal değildir. Kaynak devlet sadece sınırlı bir vergilendirme oranına sahip olacağından, dijital göçebelerin kaynak ülkelerdeki kamu hizmetlerine erişim karşılığında yeterli katkıda bulunmalarını sağlamak mümkün olmayacaktır. Dahası, dijital göçebelerin ikametgahlarına ilişkin vergi rekabeti, elverişli vergi rejimlerinin ( rneğin, ikametgah dışı rejimler) devam etmesine izin verebilmektedir (Dürselen, 2024).

Beretta'nın  nerisi ise fiziksel mevcudiyet testinin uygulanmasıdır. Bu yönteme göre, bir bireyin bir ülkeyle bağlantısı, o ülke topraklarında fiziksel olarak bulunduğu gün sayısına göre belirlenmektedir. Yıl boyunca bir ülkede geçirilen gün sayısına bağlı olarak, bir ülke bireyin dünya çapındaki gelirini geçirilen gün sayısıyla orantılı bir yüzde üzerinden vergilendirme hakkına sahip olmaktadır (Dürselen, 2024).

Beretta bu çözümün küreselleşmiş bir dünyaya daha iyi uyum sağlayacağını ve vatandaşlık ya da ikamet gibi kriterlere dayalı bir bağ yerine fiziksel varlığa dayalı bir bağ kuracağını savunmaktadır (Dürselen, 2024).

Bu yöntem idari basitlik ve yönetilebilirlik avantajlarına sahiptir. Ancak Brauner'e göre, idari kolaylık bir vergi politikasının benimsenmesinde ana faktör olmamalıdır (Brauner, 2024).

Pignatari'nin önerileri arasında ilk olarak, BM MTC'nin 14. Maddesi (bağımsız kişisel hizmetler) ile OECD MTC'nin 15. Maddesi (istihdam geliri) birleştirilmelidir. Bu iki kategori arasındaki farklar giderek azaldığı için yeni bir madde hazırlanmalıdır. Mukim devlet ilk vergileme hakkına sahip olacaktır, ancak bir hizmet akdinin kaynak devlette 70 günden fazla bulunması halinde vergileme hakkı kaynak devlete geçecektir (Dürselen, 2024).

Pignatari'nin ikinci önerisi, AB'nin OSS sistemine benzer bir mekanizmanın geliştirilmesini içermektedir. Bu sistem, çalışanların farklı ülkelerde geçirdikleri günlere bağlı olarak vergi gelirlerinin bir kısmının kaynak devletlere yeniden dağıtılmasını amaçlamaktadır. Üçüncü olarak, OECD MTC'nin 15. Maddesine dijital göçebelerin özelliklerini tanımlayan ek bir hüküm önerilmektedir (Dürselen, 2024).

Her iki öneri de idari basitlik açısından umut vaat etmektedir. Ancak, dijital göçebeler için vergi yükümlülüklerinin bağımlı bireylerden bağımsız çalışanlara doğru genişletilmesi potansiyel adaletsizliklere yol açabilmektedir (Dürselen, 2024). Örneğin, bağımsız bir çalışan olarak bir dijital göçebe, bir ülkede kısa bir süre kalsa bile büyük bir gelir elde edebilir. Ancak, bu gelirin yalnızca bir kısmı kaynak devlet tarafından vergilendirilebilmekte, bu da dijital göçebelerin gelirlerinin adil bir şekilde vergilendirilmesini engelleyebilmektedir.

Mevcut literatüre benzer şekilde Brauner de küreselleşme ve teknolojik ilerlemelerin neden olduğu değişen çalışma koşulları nedeniyle ikamete dayalı vergilendirmenin dijital göçebeleri (ve diğer uzaktan çalışanları) vergilendirmek için uygun olmadığını kabul etmektedir. Brauner'in çözümü olan ikamete dayalı vergilendirmenin terk edilmesi ve yalnızca kaynak ilkesine dayalı vergilendirmenin getirilmesi düşüncesi doğru yönde atılmış bir adımdır. Bununla birlikte, çözümü ayrıntılı değildir ve sadece yetki alanları arasındaki müzakereler yoluyla kabul edilmesi gereken olası reformların bir taslağını sunmaktadır. Uygulanacak somut yöntemler sunmamaktadır (Dürselen, 2024).

Dijital göçebelerin vergilendirilmesine ilişkin literatürde sunulan mevcut çözümler genellikle ya ayrıntıdan yoksundur, ya adalet ilkesine uygun değildir ya da bu kişilerin vergilendirilmesine ilişkin sorunları çözmekte yetersiz kalmaktadır. Bu çalışma, dijital göçebelerin adil bir şekilde vergilendirilmesini sağlayacak üç aşamalı alternatif bir çözüm sunmayı amaçlamaktadır (Dürselen, 2024). Bu aşamalar küresel bir dijital göçebe tanımının geliştirilmesi, kaynak bazlı bir vergilendirme yaklaşımının benimsenmesi ve blockhain destekli küresel bir vergi platformunun uygulanması olarak sıralanmaktadır. Önerilen bu çözüm, dijital göçebeliğin dinamik doğasını dikkate alarak hem bireyler hem de devletler için adil ve etkin bir vergilendirme ortamı sağlamayı amaçlamaktadır.

4.2.2.1. Küresel Bir Dijital Göçebe Tanımının Geliştirilmesi

Bu çözüme yönelik ilk adım, “dijital göçebe” teriminin küresel olarak kabul gören bir tanımının oluşturulmasıdır. Dijital göçebe kavramına ilişkin esnek bir tanım, gelecekteki değişim ve gelişmelere uyum sağlayabilecek bir yapı sunmalıdır. Tanım, serbest çalışanları, bağımlı çalışanları ve diğer dijital göçebe türlerini kapsayacak kadar geniş olmalıdır. Ayrıca OECD, Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde geliştirilmesi gerekmektedir (Brauner, 2024).

Küresel bir tanımın oluşturulması, dijital göçebelerin vergilendirilmesine ilişkin yorum farklılıklarını da ortadan kaldıracaktır. Bu adım, ülkeler arasında daha tutarlı bir yaklaşıma olanak tanıyarak gerekli düzenlemelerin daha hızlı bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır (Dürselen, 2024).

4.2.2.2. Kaynak Bazlı Vergilendirme Yaklaşımının Benimsenmesi

Çözümün ikinci kısmı, ikamet vergisinin kaldırılması ve yalnızca kaynak bazlı vergilendirmenin uygulanmasını içermektedir. Ancak bu, kaynak ilkesine dayalı olmalıdır. İkamet vergisinin güncelliğini yitirmiş olmasının yanı sıra, bu sistem birçok vergi planlama fırsatı yaratmaktadır. Dijital göçebeler, vergi yüklerini en aza indirmek için düşük vergili bir ülkede ikamet etmeyi tercih etmektedir. Ayrıca, yüksek hareket kabiliyetine sahip dijital göçebeler bağlamında, ikamet vergilendirmesi yalnızca ikamet

edilen devlete vergilendirme hakları tanımaktadır. Bu durum, dijital göçebelerin bir ülkenin vergi gelirleriyle finanse edilen fırsatlardan yararlandığı için kaynak ülkeler için adil değildir (Brauner, 2024).

Kaynak vergilendirme, kişisel gelir vergilendirmesinde öncü ilke olarak kullanılmalıdır. Bu görüş, Avrupa Adalet Divanı'nın yerleşik doktrini ve içtihat hukuku tarafından desteklenmektedir. Bu doktrin, kaynak devletlerin birincil vergilendirme haklarına sahip olması gerektiğini savunmaktadır (Kemmeren, 2006). Kaynak vergilendirmeyi destekleyen birkaç argüman bulunmaktadır. Örneğin, bu tür vergilendirme, uluslararası vergi rejimini diğer vergilendirme türlerine göre daha istikrarlı hale getirmektedir. Geleneksel yapısı nedeniyle meşru kabul edilmekte ve adil bir temel olarak algılanmaktadır (Brauner, 2024). Ayrıca, kaynak vergilendirme mevcut kurallarla uyumludur ve uluslararası vergi sistemini sürdürebilecek tek vergi matrahıdır. Bu tür vergilendirme, gelir sadece devletler arasında paylaştırıldığı ve vergi oranları devletler tarafından belirlendiğinden, ödeme gücü ilkesini karşıladığı için adil bir sistemdir (Kemmeren, 2006; Brauner, 2024).

Kaynak bazlı vergilendirmenin bir diğer avantajı, bireylerin gelirlerini yalnızca emek veya sermaye kullanarak elde etmeleridir. Bir yargı bölgesinde sunulan mal ve hizmetler, bireylerin bu gelir getirici faktörleri kullanmalarını sağlamaktadır. Bu nedenle, bireyler gelirlerini elde ettikleri yargı bölgesinin maliyetlerine katkıda bulunmaktadır (Kemmeren, 2006). Ancak, kaynak bazlı vergilendirme genellikle bireyin veya mülkün gelir elde ettiği fiziksel ülkede vergilendirme hakkını tayin etmektedir. Ancak bu her zaman böyle olmayabilir. Bir bireyin bir ülkede bulunması her zaman gelir elde ettiğini anlamına gelmez. Örneğin, bir dijital göçebe Malezya'da bir iş için ödeme alabilir, ancak tüm işi Arjantin'de yapmış olabilir. Bu nedenle, kişisel gelir, kaynak vergilendirmesinin kaynak temelli yorumuna göre vergilendirilmelidir (Kemmeren, 2006; Brauner, 2024).

Gelir yalnızca emek veya sermayenin kullanımıyla elde edildiğinden, vergilendirme hakları bu faktörlerin kullanıldığı yerlere tahsis edilmektedir. Bu yaklaşım, dijital göçebelerin faaliyetlerini yürüttükleri yerlerde vergilendirilmesini öngörmektedir (Kemmeren, 2006; Brauner, 2024).

Kaynak temelli bir bakış açısının benimsenmesi, devletlerin kendi topraklarında elde edilen geliri vergilendirmelerine olanak tanımaktadır. Bunun nedeni, gelirin bireylerin gelir getirici faaliyetlerini yürüttükleri yerden kaynaklanmasıdır (Kemmeren, 2006).

Kaynak temelli vergilendirmenin bu yorumu, ödeme gücü ilkesi, fayda ilkesi, adalet ilkesi ve uluslararası eşitlik gibi birçok avantaj sunmaktadır (Kemmeren, 2006). Ayrıca, gelir getirici faaliyetlerle bağlantılı vergilendirme, vergi kaçakçılığını azaltacak ve kaynak ülkede dolandırıcılıkla mücadele için gerekli bilgilerin elde edilmesini kolaylaştıracaktır. Bu, vergi anlaşmalarının kötüye kullanılmasını da önleyecektir. Son olarak, bu yöntem dijital göçebelerin kamu mal ve hizmetlerini kullandıkları oranda vergilendirilmesini sağlayacak ve bu kişilerin uzaktan çalışmayanlarla aynı şekilde vergilendirilmesini mümkün kılacaktır. Bu düzenleme, dijital göçebeler ve varlıklı kişiler için haksız ayrıcalıkları da ortadan kaldıracaktır (Kemmeren, 2006; Brauner, 2024).

Adaleti sağlamak için bağımlı ve bağımsız dijital göçebelerin vergilendirilmesinde de farklılıklar olmalıdır. Çalışan dijital göçebeler, her bir yargı bölgesinde geçirdikleri gün sayısına göre vergilendirilmelidir. Örneğin, yıllık 60.000 € maaş kazanan bir kişi Portekiz'de 180 gün (49,32%) geçirirse, Portekiz bu gelirin %49,32'sini vergilendirme hakkına sahip olacaktır. Bağımsız dijital göçebeler için vergilendirme, her bir yargı bölgesinde elde edilen gelir miktarına göre belirlenmelidir. Örneğin, yıllık gelirin %50'si İspanya'da kazanılıyorsa, İspanya bu geliri vergilendirme hakkına sahip olmaktadır (Dürselen, 2024).

4.2.2.3. Blockchain Destekli Küresel Vergi Platformunun Uygulanması

Bu çözümün üçüncü ve son kısmı, kişisel gelir vergilendirmesinde adalet ve tutarlılığı sağlamak ve manipülasyonu önlemek amacıyla önerilmektedir. Çözüm, bireylerin küresel tanınırlığa dayalı olarak “dijital göçebe” statüsü kazanmasını içermektedir. Dijital göçebe statüsüne sahip bireyler, blockchain teknolojisi ile desteklenen küresel bir vergi platformuna erişebilmektedir. Blockchain teknolojisi, işlemlerin dijital kaydını tutmak için bir bilgisayar ağı üzerinden paylaşılan dağıtılmış bir defterdir (Yasar, Barney ve Pratt, 2025). Bu sistem aracılığıyla bireyler, ikamet ettikleri ülkeleri, seyahatleri sırasında ziyaret ettikleri bölgeleri ve bağımsız dijital

göçebeler olarak gelir kaynaklarını kaydedebilmektedir. Sistem bu bilgileri dijital kimlikle ilişkilendirir ve gerekli DNV başvuru bilgilerini otomatik olarak saklamaktadır (Dürselen, 2024).

Dijital göçebeler, birkaç ayda bir, ziyaret ettikleri her ülkede kazandıkları geliri, makbuz ve fatura gibi belgelerle beyan etmek zorundadır. Ancak, sabit maaş alan bireyler sadece bir ülkede geçirdikleri gün sayısını kayıt altına almakla yükümlüdür. Blockchain teknolojisinin bu sürece entegre edilmesi, bireylerin vergi matrahını manipüle etme olasılığını ortadan kaldırmaktadır. Bu teknoloji kullanılarak kaydedilen bilgiler, platformda değiştirilemez veri girişleri oluşturur ve işlemler için veri bütünlüğünü sağlar (Saraji, 2023). Bu kayıtlar, blok zincirinde tutularak hem vergi daireleri hem de vergi mükellefleri tarafından gerçek zamanlı olarak doğrulanıp izlenebilmektedir. Bu, şeffaflığı artırırken eksik beyan riskini de azaltmaktadır (Dürselen, 2024).

Blockchain teknolojisi, çalışan dijital göçebelerin bir ülkede geçirdikleri gün sayısını doğrulamak için kullanılabilir. Bu doğrulama, dijital göçebe, üçüncü taraflar veya İnternet Protokolü (IP) adresi, mobil ağ ve Küresel Konumlama Sistemi (GPS) verileri gibi coğrafi konum teknikleri tarafından gerçekleştirilmektedir (Saraji, 2023). Blockchain ayrıca, kayıtlara yüklenen bilgilerin kriptografik şifreleme ile korunmasını sağlamaktadır. Bu özellik, yalnızca özel anahtara sahip tarafların verilere erişmesine izin vererek güvenli bilgi aktarımını mümkün kılmaktadır (Dürselen, 2024).

Küresel bir vergi platformunun kullanılması, yargı bölgeleri arasında otomatik bilgi paylaşımını mümkün hale getirmektedir. Akıllı sözleşmeler sayesinde, her ülkede ödenecek vergi miktarı otomatik olarak hesaplanabilir ve bu süreçte programlanmış vergi kesintileri ve ödemeleri yapılabilir. Akıllı sözleşmeler, üzerinde anlaşmaya varılan kuralları içermekte olup, belirli koşullar sağlandığında işlemler otomatik olarak gerçekleştirilmektedir. Bu, sistemin doğruluğunu ve verimliliğini artırmaktadır (Dürselen, 2024).

Blockchain teknolojisinin kaynak tabanlı vergilendirme sürecine uygulanması, vergi sürecinin şeffaflığını artırırken, aynı zamanda yargı bölgeleri arasındaki

koordinasyonu da güçlendirmektedir. Bu teknoloji, yargı bölgelerinin idari yükünü azaltarak doğru hesaplamalar yoluyla bireylerin uyumunu kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, hem vergi mükellefleri hem de ilgili makamlar için gerçek zamanlı izleme yetenekleri sağlamaktadır ve vergi beyannamelerini otomatikleştirmektedir (Dürselen, 2024).

Önerilen üç aşamalı çözüm, dijital göçebelerin vergilendirilmesiyle ilgili adaletsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Kaynak tabanlı vergilendirme, ülkeler arasındaki vergi rekabetini azaltmakta ve DNV'ler ile benzer avantajlı vergi rejimlerinin cazibesini yitirmesine neden olmaktadır. Kaynak vergilendirmesi ile dijital göçebeler, kamu mal ve hizmetlerini kullanımlarına göre vergilendirilmekte ve o ülkede uzaktan çalışmayan bireylerle eşit muamele görmektedir (Dürselen, 2024).

Blockchain teknolojisi ile desteklenen küresel bir vergi platformunun uygulanması, bireylerin vergi bilgilerini manipüle etmelerini ve ülkeler arasındaki vergi rejimleri arasındaki farklardan yararlanmalarını zorlaştırmaktadır. Vergi rekabetini azaltmanın yanı sıra, ikamet temelli vergilendirme sisteminin adaletsizliği, kaynak temelli vergilendirme ile çözülmektedir. Bu yaklaşım, ülkelerin sağladıkları mal ve hizmetler yoluyla elde edilen geliri adil bir şekilde vergilendirmelerini sağlamaktadır (Dürselen, 2024).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda uzaktan çalışma modeli giderek yaygınlaşmaktadır. Özellikle dijital göçebelik küresel salgının da etkisiyle popülerlik kazanmış ve birçok ülke dijital göçebe vizesi gibi teşvikler sunarak bu bireyleri cezbetmeye yönelik politikalar ortaya koymuştur. Hareket kabiliyeti yüksek bireylerin bu şekilde desteklenmesi, vergi rekabetine yeni bir boyut kazandırmış ve rekabetçi vergi teşviklerine yol açmıştır. Dijital göçebelerin yaşam tarzı, OECD Model Vergi Sözleşmesi'nin hem ikamet hem de çalışan gelirine ilişkin maddeleriyle örtüşmemektedir. Sürekli seyahat eden dijital göçebeler, gelirlerini elde ettikleri kaynak ülkelerde vergilendirme yetkisine tabi olmamakta; buna rağmen bu ülkelerin sunduğu kamu hizmetlerinden faydalanmaları, vergi adaleti açısından sorunlara yol açmaktadır.

Dijital göçebelerin vergilendirilmesine ilişkin adil bir çözüm sunmak amacıyla bu çalışmada temel bir soru ele alınmaktadır: “Dijital göçebeler nasıl vergilendirilmelidir?” Bu soruya yanıt aramadan önce, literatürde dijital göçebelere ilişkin genel bir tanımı olmaması nedeniyle bu bireylerin temel özellikleri ele alınmaktadır. Bu çalışma, istihdam edilen bireyleri ele alarak şekillendirilmiştir. Çalışmada dijital göçebe; ikamet ettiği ülkeden farklı bir ülkede, dijital teknolojiler aracılığıyla uzaktan çalışan, sık seyahat eden, yer seçiminde bağımsız hareket eden ve herhangi bir yargı bölgesiyle güçlü bir bağı bulunmayan birey olarak tanımlanmaktadır. Dijital göçebelerin uzaktan çalışarak değer yaratabilmeleri, ikamet kuralına dayalı geleneksel vergilendirme yöntemlerinin yeniden sorgulanmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmada, dijital göçebelerin neden olduğu sorunlar analiz edilmiş ve hangi ülkenin bu bireylerin gelirlerini vergilendirmesi gerektiği incelenmiştir. Bu çalışmaların sonuçları, dijital göçebelerin ikamet ettikleri ülkelerde yeterince uzun süre kalmayarak vergi yükümlülüğünden kaçınabileceklerini göstermekte ve ülkeler arasında dijital göçebeleri kendi ülkelerine çekmek amacıyla yapılan yarışa körüklemektedir. Ülkeler, dijital göçebe vizeleri ve özel rejimler sunarak onları ekonomilerine katkıda bulunmaya teşvik etmektedir. Bu vizeler, klasik çalışma vizelerinden farklı olarak, bireylerin bir ülkede fiziksel olarak bulunurken gelirlerini başka ülkelere elde etmelerine olanak sağlamaktadır. Böylece dijital göçebeler hem bir ülkenin sunduğu yaşam

standartlarından faydalanmakta hem de dolaylı olarak yerel ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Ancak bu yeni vize türleri, bireylerin sadece turistik veya geçici kalışlarının ötesindeki ekonomik varlıklarının ülkeler tarafından nasıl yönetileceği ve vergilendirileceği sorusunu da gündeme getirmiştir. Dijital göçebe vizelerinin kapsamı, süresi, sağlık sigortası gereklilikleri, vergi durumu vb. ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermekte ve uygulamada hem bireyler hem de hükümetler için belirsizlikler yaratmaktadır. Dolayısıyla dijital göçebe vizeleri, dijital ekonomiye uygun göç politikalarının geliştirilmesi için önemli bir araç olmakla birlikte, vergi düzenlemeleri açısından bütüncül bir yasal çerçeveye ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte dijital göçebelerin sınır ötesi hareketliliği ve vergilendirme politikalarındaki değişikliklere karşı hassasiyetleri, geleneksel vergilendirme sistemlerinin etkisini azaltmaktadır. Bu durum, ülkelerin gelir toplama kabiliyetlerini ve diğer vergiler üzerindeki etkilerini de son derece negatif etkilemektedir.

Bu bağlamda, dijital göçebelerin yaşam tarzı OECD MTC'nin 4. ve 15. Maddeleri ile de çelişmektedir. Dijital göçebelerin hareketliliği ve çalıştıkları ülkede fiziksel olarak bulunmamaları göz önünde bulundurulduğunda, fiziksel varlığa dayalı vergilendirme yeterli olmamaktadır. Dijital göçebeler vergi yüklerini azaltmak için ikamet yerlerini değiştirebilmekte, bu da ikamet kavramının geçerliliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Geleneksel vergi hukukunda, bireylerin vergi yükümlülüğü ya ikamet ettikleri ülkeye ya da gelirlerinin kaynağına göre belirlenmektedir. Ancak, dijital göçebeler sürekli seyahat ettikleri ve belirli bir ülkede 183 günden az kaldıkları için genellikle ikamet statüsü kazanamamaktadır. Bu durum, bu kişilerin vergi yükümlülüklerinden kaçınmalarına olanak tanımaktadır. Bu nedenle, dijital göçebelerin vergilendirilmesi için yeni kriterlerin oluşturulması kaçınılmaz hale gelmektedir.

Dijital göçebeler genellikle tek bir ülkede yaşar ancak başka bir ülkeden de gelir elde etmektedir. Bu durum bireylerin hem ikamet ettikleri ülkelerde hem de gelir elde ettikleri ülkelerde çifte vergi yükümlülüğü riskiyle karşı karşıya kalmalarına yol açmaktadır. İkametgahın yalnızca fiziksel süreye dayandırılması yerine, bireyin kişisel ve ekonomik bağlarının bulunduğu ülkenin dikkate alınması ve gelir getirici faaliyetin niteliği, dijital iş yapma şekli ve altyapı kullanımı gibi faktörlerin değerlendirmeye dahil

edilmesi gerekmektedir. Bu sorunu çözmek için devletler, aynı gelirin iki kez vergilendirilmesini önlemek amacıyla çifte vergilendirme anlaşmaları imzalamaktadır. Aksi takdirde, çifte veya çoklu ikamet, vergi rekabetini artırmakta ve ülkeler arasındaki koordinasyonu zorlaştırmaktadır.

Bu çalışma ayrıca dijital göçebelerin gelirlerinin vergilendirilmesinde yetki paylaşımının nasıl yapıldığını da değerlendirmiştir. Elde edilen bilgiler, bu kişilerin kısa süreli ikamet etmeleri nedeniyle vergilendirme yetkisinin çoğunlukla ikamet edilen ülkede kaldığını ortaya koymuştur. Bu nedenle ülkeler, dijital göçebelere ikamet statüsü vererek onları vergi sistemlerine dâhil etmek için politikalar geliştirmiştir. Dijital göçebe vizeleri ve özel vergi rejimleri gibi teşvikler, bu bireyleri hem ülkeye çekmek hem de onları uzun vadeli vergi mükelleflerine dönüştürmek amacıyla uygulanmaktadır. Söz konusu teşvikler ülkeler arasında yeni bir vergi rekabeti ortamı yaratmakta ve dijital göçebelerin duyarlılıkları nedeniyle sınır ötesi hareketliliği artırmaktadır. Bu gelişmeler, devletlerin kişisel gelir vergisi yoluyla bütçe gelirlerini artırma kapasitesini doğrudan etkilemekte ve diğer vergi türleri üzerinde önemli mali sonuçlar doğurmaktadır. Kişisel gelir vergisi birçok ülkenin kamu bütçesinde kritik bir paya sahip olduğu için bu kayıplar hem ekonomik hem de sosyal düzeyde olumsuz yansımalarla neden olabilmektedir.

Dijital göçebelilik olgusu, emeğin coğrafi olarak sabit olduğu varsayımına meydan okumakta ve bireylerin ikamet yerlerini değiştirerek vergi yüklerini azaltmalarını mümkün kılmaktadır. Ancak, mevcut uluslararası vergi anlaşmaları, özellikle de OECD ve Birleşmiş Milletler model sözleşmeleri, dijital göçebelerin vergilendirilmesi için yetersiz kalmaktadır. Örneğin, OECD Model Vergi Sözleşmesi'nin 4. Maddesi, bir bireyin ikamet yerini tanımlamak ve çifte vergilendirmeyi önlemek için hazırlanmış olsa da, klasik yerleşik yaşam tarzı yaklaşımına dayanmaktadır. Günümüzde dijital göçebeler gibi mobil bireylerin yaşam tarzları ve kişisel bağları farklı şekillerde kurulmakta, bu da ikamet kavramının tanımlanmasını zorlaştırmakta ve mevcut sistemin adil vergilendirme ilkesine hizmet etmesini önlemektedir.

Çifte vergilendirme anlaşmaları, vergilendirme yetkisinin ilgili ülkeler arasında nasıl paylaşılacağını belirleyen kurallar ve mekanizmalar sağlamaktadır; böylece bir ülkede kazanılan gelir diğer ülkede ya tamamen vergiden muaf tutulmakta ya da ödenen vergi mahsup edilmektedir. Ayrıca vergi kaçakçılığını ve vergiden kaçınmayı önlemek amacıyla vergi idareleri arasında bilgi paylaşımını ve iş birliğini teşvik eden hükümler de içermektedir. Genel olarak, her ülkede yürürlükte olan bu anlaşmaların listesine ilgili ulusal vergi idaresinin resmi internet sitesi üzerinden erişilebilmektedir.

Çalışma, dijital göçebelerin karşılaştığı yapısal ve vergisel sorunları analiz etmiş ve mevcut sistemin eksikliklerine dikkat çekmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, dijital göçebelerin daha adil koşullarda yaşamalarını desteklemek ve yaşam kalitelerini artırmak amacıyla öneriler sunulmuştur. Böylece hem bireylerin refah seviyesinin artırılması hem de kamu otoriteleri için daha sürdürülebilir ve kapsayıcı politikaların geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Dijital göçebelerin vergilendirilmesi için adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir sistemin kurulması, hem bireylerin haklarının korunması hem de kamu kurumlarının mali sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Mevcut sistem, yüksek düzeyde mobil bireylerin vergi yükümlülüklerinden kolayca kaçabilmelerine yol açmakta ve bu da vergi adaletini zedelemektedir. Özellikle, dijital göçebelerin kamu hizmetlerinden faydalanması ancak katkıda bulunmaması, ev sahibi ülkelerde sosyal hoşnutsuzluğa ve gelir kaybına yol açmaktadır. Bu sorunun çözümü için önerilen adımlar arasında dijital göçebelerin ortak bir küresel tanımının yapılması, kaynak temelli bir vergilendirme sisteminin benimsenmesi ve dijital teknolojilerin vergi sürecine entegre edilmesi yer almaktadır. Buna ek olarak, uluslararası bir vergi platformu ülkeler arasında daha dengeli bir vergi tahsisi ve bilgi paylaşımını mümkün kılacaktır. Bu yaklaşımlar sadece vergiden kaçınmayı önlemekle kalmayacak, aynı zamanda ülkeler arasındaki vergi rekabetini de azaltacaktır. Adil vergilendirme ilkesi, sadece dijital göçebelerin değil, tüm küresel işgücünün etkin bir şekilde dahil edilmesini güvence altına almalıdır. Ancak bu şekilde dijitalleşmenin getirdiği özgürlük alanları ile devletlerin mali egemenliği arasında sağlıklı bir denge kurulabilir.

Bu çalışmada, dijital göçebelerin karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmek ve daha kapsayıcı bir vergilendirme sistemi oluşturmak amacıyla aşağıda çeşitli önerilere yer verilmiştir:

-Dijital göçebeler için evrensel bir tanım belirlenmelidir. Yasal ve vergisel belirsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla dijital göçebe kavramı, ülkeler arasında ortak kabul gören net, ölçülebilir ve sınırlı bir çerçeve ile açıklanmalıdır.

-İkamete dayalı bir vergilendirme modeli yerine, kaynağa dayalı bir vergilendirme modeli uygulanmaya başlanmalıdır. Dijital göçebelerin geçici olarak bulundukları ülkelerde gelir elde etmeleri durumunda, bu gelirler kaynak ülke tarafından vergilendirilmelidir.

-Dijital göçebelerin gelirlerinin vergilendirilmesinde “fayda temelli” yaklaşımlar benimsenmelidir. Göçebelerin kamu hizmetlerinden yararlandıkları ülke, orantılı ve adil bir vergilendirme yetkisine sahip olmalıdır.

- Kaynak bazlı vergilendirme, uluslararası düzeyde koordine edilen bir sisteme bağlanmalıdır. Bu, çifte vergilendirmeyi ve vergi boşluklarını önleyecek ve dijital göçebeler için öngörülebilirlik sağlayacaktır.

- OECD Model Vergi Sözleşmesinin 4. Maddesi gözden geçirilmelidir. “İkamet yeri” tanımına ilişkin kriterler daha açık ve evrensel olmalı ve hayati çıkarların merkezi gibi soyut kavramlar yerine dijital göçebelerin çoklu ikamet durumlarını dikkate alan somut kriterler benimsenmelidir.

- Küresel bir dijital vergi platformu oluşturulmalıdır. Bu platform, dijital göçebelerin gelir beyanlarını şeffaf ve merkezi bir şekilde yönetebilecekleri, ülkeler arası bilgi paylaşımına açık bir sistem olarak yapılandırılmalıdır.

- Vergi sistemlerine blockchain teknolojisi entegre edilmelidir. Gelir beyanı, ödemelerin izlenebilirliği ve uluslararası şeffaflık için blockchain altyapıları kullanılarak vergi süreçlerinde güven ve verimin artırılması sağlanmalıdır.

- İkamet kriterinde yer alan 183 gün kuralı yerine, bireylerin fiilen yaşadıkları ülkelerde geçirdikleri süreyi esas alan yeni bir düzenleme getirilmelidir.

- Vergi şeffaflığı dijital araçlarla desteklenmelidir. Kripto varlıklar, dijital ödemeler ve çevrimiçi serbest meslek gelirlerinin takibi için şeffaflık standartları ve teknik altyapılar oluşturulmalıdır.

- Yeni model, sadece göçebelerin vergilendirilmesini değil, aynı zamanda ülkeler arasındaki zararlı vergi rekabetinin azaltılmasını da amaç edinmelidir. Kaynağa dayalı sistem ve küresel platform, “vergi cenneti” ülkelere yönelik eğilimi sınırlandırarak mali adaletin güçlendirilmesini sağlamalıdır.

- Gelecekteki akademik araştırmalar bu sistemin uygulanabilirliğine odaklı olmalıdır. Önerilen modelin pratik sonuçları ile ulusal ve uluslararası etkileri ampirik olarak değerlendirilmelidir.

- Vergi sistemleri, dijital göçebelerin yaşam tarzına uygun olarak esnek ve sürdürülebilir bir yapıda olmalıdır. Sabit ikamet ve tek merkezli gelir varsayımına dayalı sistemler terk edilmeli ve çok merkezli, geçici ve çevrimiçi çalışan bireyler için yeni bir yapı oluşturulmalıdır.

- Dijital göçebe vizesi veren ülkeler, ikamet ve vergi yükümlülüklerini şeffaf bir şekilde düzenlemelidir. Vize sistemleri yalnızca göçmenleri çekmeye değil, aynı zamanda uzun vadeli vergi yükümlülüğü ve sosyal güvenlik entegrasyonunu sağlamaya yönelik olmalıdır. Bu anlamda, vize koşulları vergilendirmeye ilişkin açık hükümler içermelidir.

- Vergi anlaşmaları, dijital göçebelerin yaşam tarzlarını yansıtacak şekilde güncel hale getirilmelidir. Mevcut çifte vergilendirme anlaşmaları klasik ikamet ve istihdam modellerine dayanmaktadır. Ancak, dijital göçebeler çok merkezli ve çevrimiçi gelir elde eden kişilerdir. Bu nedenle, anlaşmalar dijital hareketliliği göz önünde bulunduracak şekilde revize edilmelidir. Özellikle dijital emeğin sınır ötesi niteliği dikkate alınarak, serbest meslek ve serbest gelir için özel hükümler geliştirilmelidir.

- Uluslararası iş birliği ve otomatik bilgi paylaşımı kuvvetlendirilmelidir. Sadece çok taraflı dijital veri paylaşım protokolleri ve ortak raporlama standartları, dijital göçebelerin vergiden kaçınma stratejileri geliştirmek için ülkeler arasındaki boşluklardan faydalanmalarını önleyebilir. OECD ve diğer uluslararası kuruluşlar bu konuda liderlik rolü üstlenmelidir.

Sonuç olarak dijital göçebelik, klasik vergilendirme sistemlerinin sınırlarını zorlayarak devletler arasındaki mali yapıların yeniden düşünülmesini gerektiren dinamik bir olgu haline gelmiştir. Dijital göçebelerin yaşam tarzına uygun, adil ve sürdürülebilir bir vergi sisteminin kurulması bireylerin ekonomik ve sosyal refahını artıracığı gibi kamu maliyesi açısından da gelir kayıplarının ve vergi adaletsizliklerinin önlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Bu noktada kaynak bazlı vergilendirme modelinin uluslararası alanda kabul görmesi ve dijital göçebelik kavramının net bir şekilde tanımlanması büyük önem taşımaktadır. Gelecekte yapılacak akademik araştırmaların, bu çalışmada sunulan çözüm önerilerinin uygulanabilirliğini ve etkinliğini değerlendirmesi, daha kapsayıcı ve işlevsel bir uluslararası vergi sistemi oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Allen, T. D., Johnson, R. C., Kiburz, K. M., ve Shockley, K. M. (2013). Work–Family Conflict and Flexible Work Arrangements: Deconstructing Flexibility. *Personnel Psychology*, 66(2), 345-376. <https://doi.org/10.1111/peps.12012>
- Alonso, L. L. (2021). Workation nedir? Dijital Göçebe nedir? Aynı şey mi? www.linkedin.com/pulse/what-workation-digital-nomad-same-thing-laura-lozano-alonso/
- Aroles, J., Granter, E., ve de Vaujany, F. X. (2020). ‘Becoming mainstream’: the professionalisation and corporatisation of digital nomadism. *New Technology, Work and Employment*, 35(1), 114-129. <https://doi.org/10.1111/ntwe.12158>.
- Aroles, J., Bonneau, C., ve Bhankaraully, S. (2022). Conceptualizing 'meta-work' in the context of continuous, global mobility: The case of digital nomadism. *Work, Employment and Society*, 37(5). <https://doi.org/10.1177/09500170211069797>
- Avi-Yonah, R. S. (2022). Taxing nomads: reviving citizenship-based taxation for the 21st century. *Law & Economics Working Papers*. 237. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4181471>
- Ayyagari, R., Grover, V. ve Purvis, R. (2011). Technostress: Technological antecedents and implications. *MIS Q.* 35(4), 831-858.
- Bacchi, U. (2020, August 6). 'Code on the water': Countries court digital nomads amid coronavirus. <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-digital-nomads-trf/code-on-the-water-countries-court-digital-nomads-amid-coronavirus-idUSKCN2520AM>
- Baliga, J., Hinton, K., Ayre, R., ve Tucker, R. S. (2009). The carbon footprint of the internet. *Telecommunications Journal of Australia*, 59(1), 5-1.

- Bancilhon, A., Chapman, G., Macht, S., ve Teicher, J. (2019). The best of both worlds?: Exploring the business and lifestyle goals of digital entrepreneurs in tourist locations, *Sustainability of Tourism, Hospitality & Events in a Disruptive Digital Age*, Cairns, Avustralya.
- Bartosik-Purgat, M. (2018). Digital Nomads - Entrepreneurship or New Lifestyle?. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*. 19(2), 259-266.
- Bednorz, J. (2024). Working from anywhere? Work from here! Approaches to attract digital nomads. *Annals of Tourism Research*, 105. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2023.103715>
- Bento, B.M. (2023). *Taxation of Digital Nomads : Employment Income and the OECD Model Convention*. [Master's Thesis, Universidade Catolica Portuguesa (Portugal)].
- Blackshaw, T. (2018). The two rival concepts of devotional leisure: towards an understanding of twenty-first century human creativity and the possibility of freedom. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 1(1), 75-97. <https://doi.org/10.1007/s41978-017-0005-3>.
- Blok, M. M., Groenesteijn, L., Schelvis, R. ve Vink, P. (2012). New ways of working: Does flexibility in time and location of work change work behavior and affect business outcomes? *Work: A Journal Of Prevention, Assessment & Rehabilitation*, 41, 2605-2610. <https://doi.org/10.3233/WOR-2012-1028-2605>
- Blue, A. (2021). Evaluating Estonian E-residency as a tool of soft power. *Place Branding and Public Diplomacy*, 17, 359–367. <https://doi.org/10.1057/s41254-020-00182-3>
- Boell, S. K., ve Cecez-Kecmanovic, D. (2014). A hermeneutic approach for conducting literature reviews and literature searches. *Communications of the Association for Information Systems*, 34. <https://doi.org/10.17705/1CAIS.03412>

- Bozdoğan, M. ve Dağdelen, E. Ö. (2022). Seyahat, Çalışma ve Boş Zamanın Kesişiminde Yeni Bir Grup: Dijital Göçebeler. *İnsan Hareketliliği Uluslararası Dergisi*, 2(2), 270-297.
- Bozdoğanoglu, B. (2024). Dijital Göçebeler: Ekonomik Beklentiler ve Yaratılan Değerin Uluslararası Vergi Hukuku Kuralları Çerçevesinde İncelenmesi. *Maliye Dergisi*. 186.
- Bozzi, N. (2020). #digitalnomads, #solotravellers, #remoteworkers: A cultural critique of the traveling entrepreneur on instagram. *Social Media + Society*, 6(2). <https://doi.org/10.1177/2056305120926644>
- Brauner, Y. (2024). Taxing people, not residents. *Social Science Research Network*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4723636>
- Brown, H. (2020). Faqs about Estonia's digital nomad visa. <https://www.e-resident.gov.ee/blog/posts/faqs-about-estonias-digital-nomad-visa> (Accessed: April 5, 2025).
- Brynjolfsson, E., Horton, J. J., Ozimek, A., Rock, D., Sharma, G., Tuye, H. -Y., ve Upwork, A. O. (2020). COVID-19 and remote work: An early look at US data. <https://doi.org/10.3386/W27344>
- Busuttil, S. (2021, August 31). The rise of the digital nomad. <https://pursuit.unimelb.edu.au/articles/the-rise-of-the-digital-nomad> The University of Melbourne.
- Büscher, M. (2013). Nomadic work: Romance and reality. A response to barbara czarniawska's 'nomadic work as life-story plot'. *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*. 23, 223-238.
- Capdevila, I. (2015). Co-working spaces and the localised dynamics of innovation in Barcelona. *International Journal of Innovation Management*, 19(3). <https://doi.org/10.1142/S1363919615400046>

- Chayko, M. (2008). *Portable communities: The social dynamics of online and mobile connectedness*. Suny Press.
- Chevtava, E., ve Denizci-Guillet, B. (2021). Digital nomads' lifestyles and coworkation. *Journal of Destination Marketing & Management*, 21. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2021.100633>
- Cohen, B. ve Kietzmann, J. (2014). Ride on! Mobility business models for the sharing economy. *Organization & Environment*. 27(3), 279-296.
- Clark, S. (2019, July 11). Too Old to Be a Nomad? Think Again. Krisp. <https://krisp.ai/blog/never-old-to-be-a-nomad/>
- Cook, D. (2020). The freedom trap: Digital nomads and the use of disciplining practices to manage work/leisure boundaries. *Information Technology & Tourism*. 22(3), 355–390. <https://doi.org/10.1007/s40558-020-00172-4>.
- Cook, D. (2022). Breaking the contract: Digital nomads and the state. *Critique of Anthropology*. 42 (3), 304–323. <https://doi.org/10.1177/0308275X221120172>
- Cook, D. (2023). What is a digital nomad? Definition and taxonomy in the era of mainstream remote work. *World Leisure Journal*. 65(2), 256-275. <https://doi.org/10.1080/16078055.2023.2190608>
- Cornwell, T. B., Weeks, C. S., ve Roy, D. P. (2005). Sponsorship-Linked Marketing: Opening the black box. *Journal of Advertising*, 34(2), 21–42. <https://doi.org/10.1080/00913367.2005.10639194>
- Costaș, C. F., ve Dohotar, C. (2021). Taxation of Digital Nomads. *Cluj Tax Forum Journal*. 2, 77-88.

- Council of the European Union. (2022, December 15). Council Directive (EU) 2022/2523 on ensuring a global minimum level of taxation for multinational enterprise groups and large-scale domestic groups in the Union. *Official Journal of the European Union*, 328, 1–109. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2523/oj>
- Cross, M. (2017). Playing your cards right. *Kiplinger Personal Finance*, 71(2), 46–49.
- Czarniawska, B. (2014). Nomadic Work as Life-Story Plot. *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, 23(2), 205–221. <https://doi.org/10.1007/s10606-013-9189-3>
- Çelik Varol, M., ve Varol, E. (2020). Postmodern tüketime postmodern bir yanıt: Paylaşım ekonomisi. *Asya Studies*, 4(12), 128–141. <https://doi.org/10.31455/asya.700157>
- De la Feria, R., ve Maffini, G. (2021). The impact of digitalisation on personal income taxes. *British Tax Review*, 2021 (2), 154–168.
- De Souza, M. (2019). *Nômade Digital: Um Guia Para Você Viver e Trabalhar Como e Onde Quiser*. 13. e – book.
- De Stefano, V. (2016). The rise of the “just-in time workforce”: On demand work, crowdwork, and labor protection in the “gig economy”. *Comparative Labor Law and Policy Journal*, 37(3), 461–471.
- Deloitte, (2021). Remote working: the path to the future. Global transformation of the workforce. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-remote-work-the-road-to-the-future.pdf> (Accessed: September 3, 2024).
- Demaj, E., Hasimja, A. ve Rahimi, A. (2021). Digital nomadism as a new flexible working approach: making tirana the next european hotspot for digital nomads. In: Orel, M., Dvouletý, O., Ratten, V. (Eds.), *The Flexible Workplace*. Human Resource Management. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-62167-4_13

- Dobrinskaya, D. E. (2016). Nomadic lifestyle in the network society: Sociological aspect. *Presented at the Connect-Universum*, May 24-26. <https://doi.org/10.17223/9785946216104/16>
- Dreher, N., ve Triandafyllidou, A. (2023). Digital nomads: Toward a future research agenda. *Working Paper*, 4, Toronto Metropolitan Centre for Immigration and Settlement (TMCIS) and the CERC in Migration and Integration.
- Durward, D., Blohm, I. ve Leimeister, J.M. (2016). Crowd Work. *Business & Information Systems Engineering*. 58 (4), 281–286. <https://doi.org/10.1007/s12599-016-0438-0>
- Dürselen, G. (2024). *Fair Taxation of Digital Nomads*. [Master's Thesis, Tilburg University].
- Ehn, K., Jorge, A. ve Marques-Pita, M. (2022). Digital nomads and the COVID-19 pandemic: narratives about relocation in a time of lockdowns and reduced mobility. *Social Media+Society*, Vol. 8 No. 1, <https://doi.org/10.1177/20563051221084958>
- Egger, P.H., Nigai, S., ve Strecker, N.M. (2019). The Taxing Deed of Globalization. 109 *American Economic Review*. 109(2), 353–390. <https://doi.org/10.1257/aer.20160600>
- Elisabeth, K. (2022). Digital nomad visas in oecd countries: development and considerations. (Migration Policy Debates). OECD.
- Ens, N., Stein, M.K., ve Jensen, T. B. (2018). Decent digital work: technology affordances and constraints, *Thirty ninth International Conference on Information Systems*, San Francisco.
- ETIAS, (2021). Digital nomad visas in european countries. <https://www.etiasvisa.com/etias-news/digital-nomad-visas-eu-countries> (Accessed: September 3, 2024).

- European Union. (2019). Audit preview - Exchange of tax information in the EU. https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/ap19_14/ap_tax_information.pdf (Accessed: 03.02.2024).
- European Parliament, (2021). Border workers in the European Union. Directorate for Research General Working Paper Social Affairs Series. W 16A. https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/soci/w16/summary_en.htm# (Accessed: 2024, September 3).
- European Parliament. (2022). Tax policies for a new generation (European Union 2022). *EPRS, European Parliamentary Research Service*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/733697/EPRS_ATAG\(2022\)733697_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/733697/EPRS_ATAG(2022)733697_EN.pdf)
- Ferriss, T. (2007). *The 4-hour work week: escape the 9-5, live anywhere and join the new rich*. New York: Random House.
- Foley, A. M., Moncada, S., Mycoo, M., Nunn, P., Tandrayen-Ragoobur, V. ve Evans, C. (2022). Small island developing states in a post-pandemic world: Challenges and opportunities for climate action. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 13(3). <https://doi.org/10.1002/wcc.769>.
- Gadžo, S. (2022). Croatia: a new (tax-free) promised land for digital nomads? (Part I). *Kluwer International Tax Blog*. <http://kluwertaxblog.com/2022/02/24/croatia-a-new-tax-free-promised-land-for-digital-nomads-part-i> (Access date : 04.07.2024).
- Gandini, A. (2016). *The reputation economy: Understanding knowledge work in digital society*. Springer, Londra.
- Gershon, I. (2014). Selling your self in the United States. *PoLAR: Political and Legal Anthropology Review*, 37(2), 281–295. <https://doi.org/10.1111/plar.12075>

- Gershon, I. (2016). I'm not a businessman, I'm a business, man. *HAU: Journal of Ethnographic Theory*, 6(3), 223–246. <https://doi.org/10.14318/hau6.3.017>
- Government of Malta. (2023). Tax guidelines on highly qualified persons rules. <https://cfr.gov.mt/en/inlandrevenue/legal-technical/Pages/Tax-Guidelines-on-Highly-Qualified-Persons-Rules.aspx> (Access date: 2 March 2024).
- Gök, M., Biyan, Ö., ve Akar, S. (2015). Vergilemede adalet ilkesinin anayasal temelleri ve uygulamaya yansımaları: Seçilmiş OECD ülkeleri açısından karşılaştırmalı bir analiz. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1.
- Green, D. D., McCann, J., Vu, T. V., Lopez, N. ve Ouattara, S. (2018). Gig economy and the future of work: a fiverr.com case study. *Management and Economics Research Journal*. 4, 281-288.
- Green, P. (2020). Disruptions of self, place, and mobility: Digital nomads in Chiang Mai, Thailand. *Mobilities*. 15(3), 431-445. <https://doi.org/10.1080/17450101.2020.1723253>
- Hafermalz, E. ve Riemer, K. (2016). The work of belonging through technology in remote work: a case study in tele-nursing. *Twenty-Fourth European Conference on Information Systems (ECIS), İstanbul, Turkey, 2016*.
- Haking, J. (2017). *Digital Nomad Lifestyle: A field study in Bali*. (Master Thesis, Kth Royal Institute of Technology School of Industrial Engineering and Management).
- Hall, G., Sigala, M., Rentschler, R., ve Boyle, S. (2019). Motivations, mobility and work practices; the conceptual realities of digital nomads. In J. Pesonen & J. Neidhardt (Eds.), *Information and Communication Technologies in Tourism 2019: Proceedings of the International Conference in Nicosia, Cyprus, January 30–February 1, 2019*. 437-449. Springer International Publishing.

- Handley, K., McGrath-Champ, S. ve Leung, P. (2017). A new way of working: flexibility and work-life. In: Blount Y, Gloet M (Eds.), *Anywhere working and the new era of telecommuting*. IGI Global, Philadelphia, pp. 113-143. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-2328-4.ch005>
- Hannonen, O. (2020). In search of a digital nomad: defining the phenomenon. *Information Technology & Tourism*. 22(3), 335–353. <https://doi.org/10.1007/s40558-020-00177-z>
- Hannonen, O. (2022). Towards an understanding of digital nomadic mobilities. *Transfers*, 12(3), 115-126. <https://doi.org/10.3167/TRANS.2022.120310>
- Hensellek, S., Puchala, N. (2021). The Emergence of the Digital Nomad: A Review and Analysis of the Opportunities and Risks of Digital Nomadism. In: Orel, M., Dvouletý, O., Ratten, V. (Eds.), *The Flexible Workplace*. Human Resource Management. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-62167-4_11
- Hermann, I., ve Paris, C. M. (2020). Digital nomadism: the nexus of remote working and travel mobility. *Information Technology & Tourism*, 22(3), 329-334. <https://doi.org/10.1007/s40558-020-00188-w>
- Hoeberichts, N. (2017, October 10). Different types of digital nomads. Things Nomad Do. <http://thingsnomadsdo.com/blog/different-types-of-digital-nomads-what-type-are-you/>
- Holleran, M. (2022). Pandemics and geoarbitrage: digital nomadism before and after COVID-19. *City*, 26(5-6), 831-847. <https://doi.org/10.1080/13604813.2022.2124713>
- IMF. (2022). Coordinating taxation across borders (Fiscal Monitor Report, Fiscal Policy from Pandemic to War), <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2022/04/12/fiscal-monitorapril-2022>

IRS. (2025). Foreign earned income exclusion. <https://www.irs.gov/individuals/international-taxpayers/foreign-earned-income-exclusion>

Independent Authority for Public Revenue [IAPR], 'Alternative Taxation (5A, 5B, 5C); Hellenic Republic Ministry of Economy and Finance, 'Income Taxation'. <https://www.aade.gr/en/greeks-abroad-non-residents/income-taxation/alternative-taxation-5a-5b-5c#:~:text=Under%20the%20provisions%20of%20Article,as%20creating%20jobs%20C%20through%20> (Accessed: 17 May 2024).

İli, B. (2023). *Yeni medya çağında dijital göçebelik: 21. Yüzyılın gezginleri üzerine bir inceleme*. [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi].

İnneci, A. (2023). Dijital Çağın Bir Vergi Sorunu: Dijital Göçebelerin Vergilendirilmesi. *Sayıştay Dergisi*. 34 (129), 235-257. <https://doi.org/10.52836/sayistay.1274266>

Jackson, G., ve Brown, H. (2022). The mechanisms for defeating tax avoidance and acts of non-compliance: the obligation of the state and the international community to legitimate reasonable taxpayer choices. *European Taxation*. 62(6), 255-262. <https://doi.org/10.59403/eyqyf2>

Jacobs, E., ve Gussekloo, A. (2016). *Digital nomads: How to live, work and play around the world*. Location Independent Publishers.

Jaiswal, R., Gupta, S., ve Gupta, S.K. (2024). The impending disruption of digital nomadism: opportunities, challenges, and research agenda. *World Leisure Journal*. 74-104. <https://doi.org/10.1080/16078055.2024.2346091>

Jarrahi, M.H., Nelson, S.B. ve Thomson, L. (2017). Personal artifact ecologies in the context of mobile knowledge workers. *Computers in Human Behavior*. 75, 469-483.

- Jarrahi, M.H., ve Thomson, L. (2017). The interplay between information practices and information context: The case of mobile knowledge workers. *J Assoc Inf Sci Technol*. 68(5), 1073-1089. <https://doi.org/10.1002/asi.23773>
- Jarrahi, M. H., Philips, G., Sutherland, W., Sawyer, S., ve Erickson, I. (2019). Personalization of knowledge, personal knowledge ecology, and digital nomadism. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 70(4), 313-324. <https://doi.org/10.1002/asi.24134>.
- Jiwasiddi, A., Schlagwein, D. ve Leong, C. (2022). Assessing the impacts of digital nomadism on local communities: The case of Chiang Mai, Thailand. PACIS (Pacific Asia Conference on Information Systems) 1-9. Sydney: AIS Electronic Library. <https://aisel.aisnet.org/pacis2022/11>
- Kathan, W., Matzler, K., ve Veider , V. (2016). The sharing economy: Your business model's friend or foe?. *Business Horizons*. 59(6), 663-672. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2016.06.006>
- Kemmeren, E.C.M.M. (2006). Source of income in globalizing economies: Overview of the issues and a plea for an origin-based approach. *Bulletin For International Taxation*.
- Kim, Y. R., Liu, A., ve Williams, A. M. (2022). Competitiveness in the visitor economy: A systematic literature review. *Tourism Economics*, 28(3), 817-842. <https://doi.org/10.1177/13548166211034437>
- Kleven, H., Landais, C., Muñoz, M., ve Stantcheva, S. (2020). ‘Taxation and migration: Evidence and policy implications’ *Journal of Economic Perspectives*. 34 (2): 119–42. <https://doi.org/10.1257/jep.34.2.119>

- Kong, D., Schlagwein, D., ve Cecez-Kecmanovic, D. (2019). Issues in digital nomad-corporate work: an institutional theory perspective. In Proceedings of the 27th European Conference on Information Systems (ECIS), Stockholm & Uppsala, Sweden.
- Korpela, M. (2020). 'We must stay for the exams!': pacing mobilities among lifestyle migrant families in goa, India. Vered, A. ve Noel, B. (Eds.). *In Pacing Mobilities*, 100- 119. Oxford ve New York: Berghahn Books.
- Koskela, K., ve Beckers, P. (2024). Typologizing digital nomad visas: Comparing policy rationales from tourism to wealth accumulation to immigration. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 26(5), 407-425. <https://doi.org/10.1080/13876988.2024.2343696>
- Kostić, S. V. (2019). In search of the digital nomad - Rethinking the taxation of employment income under tax treaties. *World Tax Journal*, 11(2), 189- 225.
- Kuzheleva-Sagan, I. ve Nosova, S. (2017). *Culture of digital nomads: ontological, anthropological, and semiotic aspects*. 12th World Congress Of Semioics. Sofia 2014 New Bulgarian University.
- Lamberts, P.B.W.L. (2017). Fair taxation: Truth is in the eye of the beholder. *Intertax*. 45 (1), 49 –53. <https://doi.org/10.54648/taxi2017004>
- Larsen, K.R., ve McInerney, C.R. (2002). Preparing to work in the virtual organization. *Information ve Management*. 39(6), 445-456.
- Levels, P. (2015, Oct 25). *There will be 1 billion digital nomads by 2035*. 2015 DNX Global conference. Berlin, Germany. <https://levels.io/future-of-digital-nomads/>
- Liegl, M. (2014). Nomadicity and the care of place—on the aesthetic and affective organization of space in freelance creative work. *Comput Supported Coop Work (CSCW)*. 23(2), 163–183 (2014). <https://doi.org/10.1007/s10606-014-9198-x>

- Lobel, O. (2017). The gig economy & The future of employment and labor law. *University of San Francisco Law Review*. 51, 51-74.
- Loffe, A. (2024). Taxes for digital nomads: A complete guide to navigate the maze of rates and benefits. <https://immigrantinvest.com/blog/digital-nomad-taxes/> (Accessed: 2025, July 3).
- Macgilchrist, F., Allert, H., ve Bruch, A. (2019). Students and society in the 2020s. Three future 'histories' of education and technology. *Learning, Media and Technology*, 45(1), 76-89. <https://doi.org/10.1080/17439884.2019.1656235>
- MacRae, G. (2016). Community and cosmopolitanism in new Ubud. *Annals of Tourism Research*, 59, 16-29. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2016.03.005>
- Makimoto, T., ve Manners, D. (1997). Digital nomad. New York: Wiley.
- Malaysia Digital Economy Corporation. (2022). *DE Rantau*. MDEC, <https://mdec.my/derantau>. (Accessed: 3 March 2024).
- Malaysia Digital Economy Corporation. (2024). *DE Rantau*. MDEC. https://mdec.my/media-release/news-press-release/349/de-rantau-unveils-terengganu-as-the-coastal-paradise-for-digital-nomads-seeking-tranquility-and-cultural-richness?utm_source=chatgpt.com (Accessed: 10 August 2024).
- Mancinelli, F. (2020). Digital nomads: freedom, responsibility and the neoliberal order. *Information Technology & Tourism*, 22(3), 417-437. <https://doi.org/10.1007/s40558-020-00174-2>
- Mancinelli, F. ve Germann Molz, J. (2023). Moving with and against the state: Digital nomads and frictional mobility regimes. *Mobilities*. 19(2), 189–207. <https://doi.org/10.1080/17450101.2023.2209825>

- Mazmanian, M., Orlikowski, W.J. ve Yates, J. (2013). The autonomy paradox: the implications of mobile email devices for knowledge professionals. *Organization Science*. 24(5), 1337-1357. <https://doi.org/10.1287/orsc.1120.0806>
- MBO Partners. (2018). Digital nomadism: A rising trend. <https://www.mbopartners.com/wp-content/uploads/2019/02/StateofIndependence-ResearchBrief-DigitalNomads.pdf>
- MBO Partners. (2021). Digital nomads: Advancing the next way of working. State of Independence Research Brief. <https://www.mbopartners.com/state-of-independence/2021-digital-nomads-research-brief/>
- MBO Partners. (2022). Working from the road: The aspirations and reality for digital nomads. <https://www.mbopartners.com/state-of-independence/digital-nomads-2023/2022-report/> (Access date: 02.03.2025).
- McElroy, E. (2019). Digital nomads in siliconising Cluj: Material and allegorical double dispossession. *Urban Studies*, 57(15), 3078-3094.
- McLuhan, M. (1962). The guttenberg galaxy: The making of typographic man. *University of Toronto Press*.
- McLuhan, M. (1964). Understanding media: The extensions of man. *MIT Press*.
- Messenger, J., Llave, O. V., Gschwind, L., Boehmer, S., Vermeulen, G., ve Wilkens, M. (2017). Working anytime, anywhere: The effects on the world of work. ILO (International Labour Office). <https://doi.org/10.2806/425484>
- Mierina, I. Ve Šūpule, I. (2024). Rise of remote work across borders: opportunities and implications for migrant-sending countries. *Frontiers in Sociology*, University of Latvia, Riga, Latvia. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2024.1290629>

- Ministry of Interior of the Republic of Croatia. (2024). Temporary stay of digital nomads, <https://mup.gov.hr/aliens-281621/stay-andwork/temporary-stay-of-digital-nomads/286833> (Date of access: 03.03.2024).
- Morad, R. (2016, December 30). New Study Sheds Light On The Dark Side Of The Side Hustle. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/reneemorad/2016/12/30/new-study-sheds-light-on-the-dark-side-of-the-side-hustle/#715a04783e4a>
- Moravec, J. W. (2013). Knowmad society: the "new" work and education, *On the Horizon*. 21(2). 79-83. <https://doi.org/10.1108/10748121311322978>
- Mouratidis, G. (2018). *Digital nomadism: Travel, remote work and alternative lifestyles* [Master's thesis]. LUP student papers. <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/8948916>
- Müller, A. (2016). The digital nomad: Buzzword or research category? *Transnational social review*, 6(3), 344-348. <https://doi.org/10.1080/21931674.2016.1229930>
- Nash, C., Jarrahi, M. H., Sutherland, W., ve Phillips, G. (2018). Digital nomads beyond the buzzword: Defining digital nomadic work and use of digital technologies. Chowdhury, G., McLeod, J., Gillet, V., Willett, P. (Eds.), *Transforming Digital Worlds*. iConference 2018. Lecture Notes in Computer Science, 10766. Springer, Cham. *In International conference on information* (pp. 207-217). https://doi.org/10.1007/978-3-319-78105-1_25
- Nash, C., Jarrahi, M. H., ve Sutherland, W. (2021). Nomadic work and location independence: The role of space in shaping the work of digital nomads. *Human Behavior and Emerging Technologies*. 3(2), 271-282. <https://doi.org/10.1002/hbe2.234>

- Nguyen, T.T., Mia, L., Winata, L. ve Chong, V.K. (2017). Effect of transformational-leadership style and management control system on managerial performance. *Journal of Business Research*. 70, 202-213.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.08.018>
- North, S. (2023). Croatia digital nomad visa: Full 2023 Requirements and how to apply.
<https://digitalemigre.com/relocation/croatia-digital-nomad-visa/> (Accessed: 25.04.2024)
- OECD (2013), Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, *OECD Publishing*.
<http://dx.doi.org/10.1787/9789264202719-en>
- OECD. (2017). Model tax convention on income and on capital (MTC) 2017 (Paris: OECD Publishing 2017), https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/model-tax-convention-on-income-and-oncapital-2017-full-version_g2g972ee-en
(Accessed:11.04.2024).
- OECD. (2022). Should OECD countries develop new Digital Nomad Visas?.
https://www.oecd.org/en/publications/should-oecd-countries-develop-new-digital-nomad-visas_4d425e15-en.html (Accessed: 03.01.2025).
- OECD (2023, January 16). International framework for the CRS.
<https://www.oecd.org/tax/automaticexchange/international-framework-for-the-crs/>
- OECD. (2024). Argentina - Residence information for tax purposes.
https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/crs-implementation-and-assistance/tax-residency/Argentina_Tax_Residency.pdf (Accessed: March 22, 2024).
- OECD. (Organization for Economic Cooperation and Development). (2024). Residence/citizenship by investment schemes.
<https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/international-standards-on-tax-transparency/residence-citizenship-by-investment.html> (Accessed: March 3, 2024).

- Octavia, U. V. (2022). Importance of implementation of digital nomad visa in order to reduce immigration violations. *Budapest International Research and Critics Institute Journal*, 5(3). <https://doi.org/10.33258/birci.v5i3.6662>
- Orel, M. (2019). Coworking environments and digital nomadism: Balancing work and leisure whilst on the move. *World Leisure Journal*, 61(3), 215–227. <https://doi.org/10.1080/16078055.2019.1639275>
- Orel, M. (2021). Life is better in flip flops. Digital nomads and their transformational travels to Thailand. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 15(1), 3-9. <https://doi.org/10.1108/IJCTHR-12-2019-0229>
- Orlikowski, W.J., ve Scott, S. (2016). Digital work: a research agenda. In: Czarniawska, B. (Ed.), *A research agenda for management and organization studies*. Edward Elgar, Cheltenham.
- Ouro, M. (2023). There must be fifty ways to tax a digital nomad: does taxation constrain the geographical freedom of the digital nomad?. *Os Impostos eo Futuro* (Koord. Clotilde Celorico Palma). <https://ssrn.com/abstract=4352563>
- Patokorpi, E. (2006). Abductive reasoning and ict enhanced learning: towards the epistemology of digital nomads. C. Zielinski, P. Duquenoy, ve K. Kimppa (Eds.), *The information society: Emerging landscapes* (pp. 101-117). New York: Springer. https://doi.org/10.1007/0-387-31168-8_7
- Pinatti de Carvalho, A.F., Ciolfi, L. ve Gray, B. (2017). Detailing a spectrum of motivational forces shaping nomadic practices. In: Proceedings of the 2017 ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work and Social Computing, CSCW 2017, pp. 962-977. ACM (2017).

- Portuguese Law 23/700 (2007, 4 July). Assembly of the Republic. *Approval of the legal regime for the entry, stay, exit and removal of foreign nationals from Portuguese territory*. Diário da República I-127. Portuguese Official Gazette. (Retrieved: 23 June 2025).
- Portugal. (2022, 25 August).. <https://files.dre.pt/1s/2022/09/19000/0002800097.pdf> (Accessed: 14 March 2024).
- Prabawa, I. W. S. W. ve Pertiwi, P. R. (2020). The Digital Nomad Tourist Motivation in Bali: Exploratory Research Based on Push and Pull Theory. *Athens Journal of Tourism*, 7(3), 161–174. <https://doi.org/10.30958/ajt.7-3-3>
- Prester, J., Cecez-Kecmanovic, D., ve Schlagwein, D. (2019). Becoming a Digital Nomad: Identity Emergence in the Flow of Practice. *Fortieth International Conference on Information Systems*, Munich.
- Relvas, F. M., De Almeida, S. F., ve De Almeida, V. (2021). A closer look at Portugal's non-habitual residents tax regime. *International Tax Review*. [Euromoney Institutional Investor PLC].
- Reichenberger, I. (2018). Digital nomads – A quest for holistic freedom in work and leisure. *Annals of Leisure Research*, 21(3), 364–380. <https://doi.org/10.1080/11745398.2017.1358098>
- Richards, G. (2015). The new global nomads: Youth travel in a globalizing world. *Tourism Recreation Research*, 40(3), 340–352. <https://doi.org/10.1080/02508281.2015.1075724>
- Richter, A. ve Wagner, D. (2014). Leadership 2.0: engaging and supporting leaders in the transition towards a networked organization. *47th Hawaii International Conference on System Sciences*, Big Island.

- Richter, S., ve Richter, A. (2020). Digital Nomads. *Bus Inf Syst Eng.* 62(1), 77–81.
<https://doi.org/10.1007/s12599-019-00615-1>
- Sánchez-Vergara, J.I., Orel, M., ve Capdevila, I. (2023). “Home office is the here and now.” Digital nomad visa systems and remote work-focused leisure policies’. *World Leisure Journal.* 65, 236-255.
<https://doi.org/10.1080/16078055.2023.2165142>
- Saraji, S. (2023). Introduction to blockchain. *Sustainable Oil and Gas Using Blockchain.* 57–74. https://doi.org/10.1007/978-3-031-30697-6_3 ; IBM, "What is blockchain?" <https://www.ibm.com/topics/blockchain> (Access Date: 29 May 2024).
- Setlak, S. (2018, May 7). Exploring the feasibility of adapting a digital nomadic lifestyle. [Project, Texas Christian University]. TCU Repository.
<https://repository.tcu.edu/server/api/core/bitstreams/ad95048c-d1af-4b10-83b3-3ce401cdc1d5/content>
- Schengen Visa Info. (2023, March 14). Schengen visa information. <https://www.schengenvisainfo.com>
- Schlagwein, D. (2017). *Escaping the Rat Race’: Different Orders of Worth in Digital Nomadism.* [Paper and Keynote Presentation]. International Workshop on the Changing Nature of Work (CNOW). Seoul, South Korea.
- Schlagwein, D. (2018a). “Escaping the rat race”: Justifications in digital nomadism. Research Papers in Progress. *Proceedings of the 26th European Conference on Information Systems: Beyond digitization - facets of socio-technical change*, 23-28.
https://aisel.aisnet.org/ecis2018_rip/31
- Schlagwein, D. (2018b). The history of digital nomadism. International Workshop on the Changing Nature of Work (CNOW), 1-5. San Francisco.

- Schlagwein, D., Wang, B., Kecmanovic, D. C., ve Cahalane, M. (2019). *Digital nomadism and the market economy: resistance and compliance* [Conference Paper]. International Conference on Information Systems (ICIS) 2019, Munich, Germany. <https://www.academia.edu/42728330/>
- Schlagwein, D. ve Jarrahi, M.H. (2020). The mobilities of digital work: the case of digital nomadism. Research in Progress. Twenty-Eighth European Conference on Information Systems (ECIS 2020), Marrakesh, Morocco. <https://www.researchgate.net/publication/340755802>
- Sivisoğlu, M. (2024, 25 Mart). Dijital göçebelik ve dil öğrenme: Sınırları kaldırın, dünyayı kelimelerle gezin. <https://preply.com/tr/blog/dijital-gocebelik-ve-dil-ogrenme-sinirlari-kaldirin-dunyayi-kelimelerle-gezin/> (Erişim tarihi:13.05.2025)
- Škare, M., Soriano, D. R., ve Porada-Rochoń, M. (2021). Impact of COVID-19 on the travel and tourism industry. *Technological Forecasting and Social Change*, 163. <https://doi.org/10.1016/J.TECHFORE.2020.120469>.
- Smercina, V. R. (2019). *Living on the move: the digital nomad mobile phenomenon identity and practice*. [Master's Thesis, University of Nevada].
- Smith, A. (1937). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations* (Original work published 1776). Modern Library.
- Stillman, J. (2023, 17 April). New research identifies the 5 types of digital nomads. <https://www.inc.com/jessica-stillman/new-research-identifies-5-types-of-digital-nomads.html> (Accessed: 18 May 2025).
- Sutherland, W., ve Jarrahi, M. H. (2017). The gig economy and information infrastructure: The case of the digital nomad community. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*.1, 1-24. <https://doi.org/10.1145/3134732>

- Spinuzzi, C. (2012). Working alone together: coworking as emergent collaborative activity. *Journal of Business and Technical Communication*, 26(4), 399-441. <https://doi.org/10.1177/1050651912444070>
- Stewart, A., ve Stanford, J. (2017). Regulating work in the gig economy: What are the options? *The Economic and Labour Relations Review*, 28(3), 420-437. <https://doi.org/10.1177/1035304617722461>
- Stich, J-F., Farley, S., Cooper, C. ve Tarafdar, M. (2015). Information and communication technology demands: outcomes and interventions. *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance*. 2(4), 327-345.
- Svobodová, D. (2022, May 19-20). *Digital nomadism - Implemented policies*. 22nd International Joint Conference. Central And Eastern Europe in the Changing Business Environment Proceedings. Bratislava, Slovak Republic and Prague, Czech Republic. <https://doi.org/10.18267/pr.2022.kre.2454.9>
- Şentürk, S. H. (2006). Vergilemede Adalet İlkesi Karşısında Düz ve Artan Oranlı Vergiler. *Çimento İşveren Dergisi*, 2.
- Tax Foundation. (2023). Top personal income tax rates in Europe. <https://taxfoundation.org/data/all/eu/top-personal-income-tax-rates-europe-2023/>
- Temür, Y., ve Yıldız, S. (2025). Vergilemede adalet ilkesi karşısında dijital göçebelerin durumu. *Vergi Raporu*. 303, 110-121.
- Thompson, B. Y. (2018). Digital nomads: Employment in the online gig economy. *Glocalism: Journal of Culture, Politics and Innovation*, 1, 1-26. <http://doi.org/10.12893/gicpi.2018.1.11>
- Thompson, B. Y. (2019). The digital nomad lifestyle: (remote) work/leisure balance, privilege, and constructed community. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 2(1-2), 27-42. <https://doi.org/10.1007/s41978-018-00030-y>

- Tóth, O. É. (2024). Borderless offices—opportunity for tax optimisation? Professor of Practice, *Economy And Finance: English-Language Edition Of Gazdaság És Pénzügy*. 11(1). <https://doi.org/10.33908/EF.2024.1.5>
- Tyutyuryukov, V., ve Guseva, N. (2021). From remote work to digital nomads: Tax issues and tax opportunities of digital lifestyle. *IFAC-PapersOnLine*, 54(13), 188–193. <https://doi.org/10.1016/j.ifacol.2021.10.443>
- United Kingdom Government. (2024). Spring Budget 2024: Non-UK Domiciled Individuals Policy Summary. <https://www.gov.uk/government/publications/spring-budget-2024-non-uk-domiciled-individuals-policy-summary/spring-budget-2024-non-uk-domiciled-individuals-policy-summary#:~:text=Non%2Ddoms%20are%20individuals%20whose,the%20remittance%20basis%20of%20taxation>. (Accessed: 17 May 2024).
- United Kingdom Government. (2024). Tax on foreign income - 'Non-domiciled' residents. <https://www.gov.uk/tax-foreign-income/non-domiciled-residents> (Accessed: 2 March 2024). Independent authority for public revenue [apr], tax incentives in order to attract new tax residents under articles 5a, 5b & 5c of law. no. 4172/2013 (ITC).
- United Kingdom Government. (2024). Spring Budget. Non-UK domiciled individuals policy summary, (2024). <https://www.gov.uk/government/publications/spring-budget-2024-non-uk-domiciled-individuals-policy-summary/spring-budget-2024-non-uk-domiciled-individuals-policy-summary#:~:text=Non%2Ddoms%20are%20individuals%20whose,the%20remittance%20basis%20of%20taxation>
- Uygun, E. (2020). Türkiye’de Vergilemede Adalet Açısından Dolaylı ve Dolaysız Vergiler. *Vergi Raporu Dergisi*, 251.

- Wang, B., Schlagwein, D., Cecez-Kecmanovic, D. Ve Cahalane, M. C. (2018). Digital work and high-tech wanderers: Three theoretical framings and a research agenda for digital nomadism. *Australian Conference on Information Systems*. http://www.acis2018.org/wp-content/uploads/2018/11/ACIS2018_paper_127. (Access Date: 04.05.2024).
- Wang, B., Schlagwein, D., Cecez-Kecmanovic, D., ve Cahalane, M. (2019). Digital Nomadism and the Market Economy: Resistance and Compliance. *The 40th International Conference on Information Systems (ICIS2019)*, Munich, Germany, October. <https://doi.org/10.26190/unsworks/27532>
- Whitney, M. (2025, June 5). FEIE explained: the #1 tax break for americans living overseas. <https://www.taxesforexpats.com/articles/tax-saving-strategies/foreign-earned-income-exclusion.html>
- Wiranatha, A. S., Antara, M., Wiranatha, A. C., Saroyini, P., Piartrini, I. B. G. P., ve Suryawardani, I. G. A. O. (2020). Digital nomads tourism in Bali. *J Dev Econ Financ. Journal of Development Economics and Finance*. 1(1), 1-16. http://arfjournals.com/abstract/99244_1.pdf.
- Wood, M. (2005). Nomad aesthetics and the global knowledge economy. *Journal of Critical Postmodern Organization Science*, 3(4), 50-64.
- Yasar, K., Barney, N. ve Pratt, M. K. (2025, January 30). Blockchain: distributed ledger technology shared across a network of computers to securely record transactions. TechTarget. <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/blockchain> (Access Date: 25 May 2025).
- Yıldız, Y. (2025). *Dijital göçebeler özelinde gig ekonomisinin vergilendirilmesi ve Türkiye için vergileme önerisi* [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi].